

GÖNÜLDEN ESİNTİLER

(6) PEYGAMBER (3)

Hz. İBRÂHÎM Halilullah (a.s.)

Men câle nâle. "Yürüyen maksude erer.." Kelâm-ı Kibar

NECDET ARDIÇ

İRFAN SOFRASI
NECDET ARDIÇ
TASAVVUF SERİSİ (24)

GÖNÜLDEN ESİNTİLER:

(6) PEYGAMBER (3)

Hız. İBRÂHÎM-Halîlûllah (a.s.)

NECDET ARDIÇ

**İRFAN SOFRASI
NECDET ARDIÇ
TASAVVUF SERİSİ (24)**

İÇİNDEKİLER:

Sayfa No:

İçindekiler:.....	(1)
ÖNSÖZ:.....	(4)
(6) Pey-İbrâhîm-Halîlûllah, üçüncü kitap:.....	(11)
Ebced hesabı ile İbrâhîm, sayısal değeri:.....	(13)
Küntü kenzen-Gizli Hazine:.....	(14)
(Âl-i İmrân 3/33) Seçilmişlik Âyet-i:.....	(21)
Yeni rehber ansiklopedisi.....	(24)
(26/69) Onlara İbrâhîm'in kıssasını oku:.....	(26)
(10/71) Ve onlara Nûh'un haberini oku:.....	(26)
Kelime-i İbrâhîm'in doğuş özelliği:.....	(32)
Seyirde olan sâlik'in hâli:.....	(34)
(6/74) Ve iz kâle İbrâhîmu:.....	(36)
(6/75) Ve kezâlike nûrî İbrâhîme:.....	(37)
841/53) Yakında Âyetlerimizi göstereceğiz:.....	(39)
İkinci kısım sekizinci bölüm:.....	(40)
Bu hususta kısa bilgi sunmağa çalışalım:.....	(42)
Şimdi biz yine yolumuza devam edelim:.....	(48)
(6/76) Ne zaman ki, üzerine gece bastı:.....	(49)
(6/77) Ne zaman ki, ay doğdu:.....	(50)
(6/78) Ne zaman ki, güneş doğmaya başlar:.....	(51)
(6/79) Ben muhakkak hanif olarak:.....	(55)
(6/80) Ve ona karşı kavmi delil getirmeye kalkıştı:.....	(57)
(6/83) Ve işte bu bizim delilimizdir:.....	(58)
Dilediğimizi derecelerle yükseltiriz:.....	(59)
(19/41) Kitapta İbrâhîm'i de zikret:.....	(61)
(19/44) Ey Babcığım şeytana ibadet etme:.....	(63)
(19/47) Hazret-i İbrâhîm dedi ki:.....	(64)
(19/48).....(19/49):.....	(65)
(19/50).....(19/51) Rüşd:.....	(66)
(21/52) O vakit Babasına:.....	(68)

(21/53/54/55/56):.....	(70)
(21/57) Vallahi yemin erdim:.....	(71)
Konyalı Mehmed Vehbi efendinin:.....	(72)
(21/59) Dediler ki, bunu ilâhlarımıza kim yaptı:.....	(73)
(21/60) Dediler ki, kendisine İbrâhîm denilen:.....	(75)
(21/62) Dediler ki, ey İbrâhîm:.....	(76)
(21/64) Bunun üzerine kendi nefislerine:.....	(77)
(21/66) Dedi ki, o halde:.....	(78)
(21/67) Yuf size:.....	(79)
(21/68) Dediler ki:.....	(80)
(21/69) Dedik ki, ey ateş:.....	(81)
(21/70) Ve ona bir tuzak:.....	(85)
(21/71) Ve onu ve Lût'u:.....	(86)
(2/260) Ve iz kâle İbrâhîmu: "kuşlar" :.....	(86)
(37/83) Ve şüphe yokki İbrâhîm:.....	(96)
(37/99) Ben Rabbi'me gidiciyim:.....	(97)
(27124) Şunu da hatırla ki:.....	(98)
Öğle namazı:.....	(101)
Selâm:.....	(102)
(2/131) Hani o vakt ki:.....	(106)
(2/112) Kim Muhsin olduğu halde:.....	(107)
(2/31) Âdem'e isimler bildirildi:.....	(109)
(37/100) Yarabbî bana Sâlihlerden:.....	(113)
(37/101) Bizde ona pek yumuşak:.....	(114)
(14/39) Hamdolsun o Allah'a ki:.....	(114)
(14/40) Ey Rabb'im:.....	(117)
(37/102) Vatka ki, onunla beraber:.....	(118)
Elmalılı Hamdi Yâzırdan:.....	(119)
(21/51) Ve andolsun ki:.....	(125)
(37/103) Vaktâki, ikiside boyun eğdiler:.....	(126)
(37/104) Ve ona yâ İbrâhîm:.....	(128)

(37/105/106) açık bir imtihan:.....	(129)
(37/107) Ve ona bir büyük kurb'ânlık:.....	(130)
(37/108) Sonrakilerin arasında:.....	(131)
(37/109/110/111) İnrâhîm'e selâm:.....	(132)
(3/9) Şüphe yok ki, insânlar için ilk ev:.....	(133)
(14/37) Ey Rabb'ımız:.....	(141)
(2/127) hatırla ki, İbrâhîm:.....	(143)
(20/13) Ve ben seni seçtim:.....	(151)
(2/126) şunu da zikret ki:.....	(155)
(22/27) Ve nsânlar arsında:.....	(157)
(2/128) Ey Rabb'ımız:.....	(158)
(2/125) Ve o vakit de hatırlayınız:.....	(160)
(95/3) Ve bu emin olan beldeye:.....	(162)
(3/97) Onda açık âlâmetler:.....	(166)
(60/4) Muhakkak ki, sizin için:.....	(170)
(16/120) Muhakkak ki, İbrâhîm:.....	(171)
(37/108/110) İşte iyileri böylece:.....	(175)
(33/111) Şüphe yokki:.....	(176)
(2/132) Ve bunu -dînini- İbrâhîm:.....	(177)
Bismillâhirrahmânirrahîm:.....	(178)

ÖNSÖZ

BİSMİLLÂHİRRAHMÂNİRRAHİM:

Sayın okuyucum, "*İRFAN MEKTEBİ*" kitabımızda özet olarak, bir Hakk yolcusunun aslına varabilmesi için, geçirebileceği bazı hususları açıklamaya gayret etmiştik. Bu mertebelerin daha iyi anlaşılabilmesi için, *Kûr'ân-ı Kerîm*'de ismi geçen bu Peygamber'lerin özetle dahi olsa kısa, kısa hayat hikâyelerinin bilinmesinin kendimizi tanıma yolunda büyük yararları olacağı açıktır.

Her bir Peygamber'in hayat hikâyesi, yaşadığı mertebenin-devrinin özelliklerini ve geçişlerini kendi hayatlarından misallerle bizlere açıklamaktadır.

Konumuza mevzu olanlar, **Âdem** (a.s.) ile birlikte (Ulül azm) "**azamet sahibi**" altı Peygamber ki; bunlar, **Nûh** (a.s.) **İbrâhim** (a.s.) **Mûsa** (a.s.) **İsâ** (a.s.) **Muhammed** (s.a.v.) dir. Bu altı Peygamber'in hayat hikâyelerinin az da olsa bilinmesinden çok büyük yararlar sağlanacağı açıktır.

Bu Peygamber'lerin her biri insânlık tarihinde kendi düzeyleri itibariyle çığırar açıp, tefekkür ufuklarımızın genişlemesinde, şekillenmesinde ve Cenâb-ı Hakk'a giden yolculuğumuzda kilometre taşları ve dinlenip yeniden daha ileri menzillere varabilmemiz için kervansaraylar oluşturmuşlardır.

Âdemiyyet= Âlemlerde başlı başına bir inkılâptır.

Böyle bir varlığın yeryüzünde yaşamaya ve hakikat-i İlâhiyye'ye ayna olmaya ve Hakk ile ünsiyyetin başlaması, zâtî tecelliye mahal ve zuhur yeri olması bakımından ne kadar mühim bir merteye olduğu aşikârdır.

Nûhiyyet : Beşeriyyetinden kurtulmaya çalışmanın inkılâbıdır.

İbrâhîmiyyet : Tevhid-i **ef'âl** inkılâbıdır.

Mûseviyyet : Tevhid-i **esmâ** inkılâbıdır.

İseviyyet : Tevhid-i **sıfat** inkılâbıdır.

Muhammediyyet : Tevhid-i **zat** inkılâbıdır.

Dünya tefekkür tarihinde kişiler, bu zuhurların getirdiği İlâhi bilgilerle yükselişlerini sürdürmüşlerdir; ancak kendi devrelerinde ve daha sonraki devrelerde bu bilgiler **İseviyyet** devresi itibariyle bazı beşeri anlayışlarla asıllarından oldukça uzaklaştırılarak özelliklerini kaybetmişlerdir.

İşte Cenâb-ı Hakk habibini, bütün bu bozulan fikir yapılarını tekrar ele alıp yeniden yapılandırarak **Kûr'ân** ve **Hadîs** ismi altında insânlığın faydasına sunulmak üzere göndermiştir.

Bahsedilen her bir Peygamber sadece kendine ait mertebesini zuhura getirirken Hz. Muhammed (s.a.v.) ise insânlık âlemine üç yeni mertebe daha getirmiştir.

Bunlar:

- 1.Tevhid-i zat: Hazret-i Muhammed**
- 2.İnsân-ı kâmil: Hakikat-i Muhammediyye**
- 3.Hakikat-i Âhadiyyetül Ahmediyye: Hakikat-i Ahmediyye'dir. Ayrıca Nûr'u Muhammediyye'dir.**

Böylece insânlık âlemine bu İlâhi bilgiler Cenâb-ı Hakk tarafından bildirilmiş ve insânlığa ihsân edilmiştir. Tatbik edenler bu İlâhi yoldan Rabb'larına ulaşma imkânı bulmuş, inkâr edenler ise ebedi hüsranda kalmış olurlar.

Gayemiz peygamberler tarihi yazmak değil, onların geçirmiş oldukları hayat tecrübelerinden yararlanarak yolumuzu kısaltmak ve bizlere birer numune olan bu zevatın yaşantılarından örnekler ve ilhamlar alarak faydalanma yoluna gitmektir. Cenâb-ı Hakk cümlemizi bu yollardan faydalandırsın.

Siyasî ve zâhirî görüşleri ağır basan bazı kimseler, *Mûseviyyet* ve *İseviyyet* mertebelerinden bahsedilirken bunları bugünkü Yahûdîlik ve *Hristiyanlık* zannederek, bunların methiyeleri yapıldığı zannıyla kendilerinde az da olsa şüphe uyandırdığını ifade etmektedirler. Halbuki bahsedilen hususlar ırkçılık ve milliyetçilik anlayışıyla oluşan bir bakış değil, mertebeleri itibariyle hakikatlerine bakıştır.

Kûr'ân-ı Kerîm'de ki bu mertebeler övülmekte ve bizlere böylece bildirilmektedir. Bizlerin de kavminin ve milletinin ne yaptıklarını değil, Peygamber'lerinin ne yaptıklarını ve nasıl yaşadıklarını araştırarak o mertebenin gereği olarak, anlayarak yaşamamız icab etmektedir ki; gerçek yol da budur.

Bugünkü **Benî İsrâîl'e** bakarak, **(isr)** in "*mânâ âlemindeki yürüyüş*"ün, hakikatini, yine bugünkü Hristiyanlık âlemine bakarak, "*İsâ fenâ fillâh-Rûhullah*" hakikatini onlara aittir diye terk etmek herhalde akıllıca bir iş olmasa gerektir.

Bütün bu mertebeler İslâm'ın içinde mevcut olup onun varlığı ile vardır.

Kûr'ân-ı Kerîm; Âl-i İmrân Sûresi (3/19) Âyetinde bu husus belirtilmiştir.

﴿١٩﴾ اِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللّٰهِ الْاِسْلَامُ
" İnneddine indellahil islâm"

19. Şüphe yok ki: Allah katında din, İslâm'dan ibârettir.

Bu mertebeler hangi isim ile zuhur etmiş olursa olsun İslâm'ın bir mertebesidir, bu mertebeler hakikatleri itibariyle yaşanamazsa gerçek mi'râc hakikati de ortaya çıkmış olamayacaktır.

Şunu çok iyi anlamamız gerekmektedir ki; yeryüzünde **(semâvi dinler)** diye çoğul olarak bir şey

yoktur; çünkü din tektir o da baştan itibaren İslâm'dır. Ancak; **(semâvi kitaplar)** vardır. Bu kitaplar da İslâm'ın o günlerde bildirdiği bilgilerdir. Bu bilgiler de *Kûr'ân- ı Kerîm* ile tamama erdirilmiş ve diğer kitaplarda tahrif edilmiş bilgiler de asılları itibariyle yenilenmiştir.

Böylece daha evvel gelen bilgiler-**kitaplar** (nesih) edilmiş "kaldırılmış" sadece hepsini bünyesinde toplayan, zât-î zuhur hakikatlerini bildiren **Kûr'ân-ı Azîmüşşan** ve O'nu getiren Hz.Muhammed (s.a.v.) in **(Hadîs)** sözleri bâkî kalıp faaliyet sahasına açılmıştır.

Bu hâli dileyen kabul, dileyen reddeder; dileyen tatbik ve takip eder, dileyen de tatbik etmeyip inkâr eder. Kim ne yaparsa neticesi de kendisinde fiiline göre zuhur eder.

İnsânlık tefekkürü ve yaşantısı yeryüzünde Cenâb-ı Hakk'ın *Kûr'ân-ı Kerîm*'inde bildirmesiyle **(Halife-Âdem)** isminde bir varlığın oluşumuyla başlamaktadır.

Demek ki; bizim de yeryüzü (*arzımız*) olan bu vücûd iklimimizin de iyice anlaşılabilmesi ve kendimizi daha iyi anlayabilmemiz için Âdemiyyet mertebesi ilminden başlayarak diğer mertebelerin de ilimlerini öğrenmeye çalışarak Tevhid hakikatlerine doğru yola çıkmamız gerekecektir ki; *Kûr'ân-ı Azîmüşşan*'da belirtilen seyr'e uygun bir seyr yapma yolumuz açılmış olsun.

İşte sevgili kardeşim, bu hakikatin, yani (gerçek

8

bir seyr)in bilinmesi ve yaşanması için, Âdemiyyet

mertebesinden başlanması zorunluluğu olmaktadır ki; seyr'e ilk baştan başlayıp ileriye doğru yolumuz açılmaya başlamış olsun.

Şimdi hep birlikte, evvelâ *Âdemiyyet* hakikatlerini değişik mertebelerden inceleyerek yolculuk hazırlıklarımızı yapmaya başlayalım. Daha sonra da "*İbrâhîmiyyet*" hakikatleri ile kendimizi tanımaya çalışalım. Cenâb-ı Hakk'ın izni ile bu altı Peygamber seyrimizi de sürdürmeye devam edelim. Gayret bizden muvaffakiyyet Hakk'tandır.

Sevgili okuyucum, bu kitabın yazılışında, düzenlenişinde, basılışında, bastırılışında, tüm oluşumunda emeği ve hizmeti geçenleri saygı ile yad et, geçmişlerine de hayır dua et, ALLAH (c.c.) gönlünde feyz kapıları açsın.

Yarabbi; bu kitaptan meydana gelecek manevi hasılayı, evvelâ acizane, efendimiz Muhammed Mustafa, (s.a.v.) in ve Ehl-i Beyt Hazaratı'nın rûhlarına, altı Peygamber Hazaratı'nın ruhlarına, ve onların varislerinin de rûhlarına, kendi anne ve babamın da, eşimin de anne babasının, büyük anne ve büyük babasının da rûhlarına hediye eyledim kabul eyle, haberdar eyle, ya Rabbi.

Muhterem okuyucularım; yine bu kitabı da okumaya başlarken, nefs'in hevasından, zan ve hayelden, gafletten soyunmaya çalışarak, saf bir gönül

9

ve Besmele ile okumaya başlamanızı tavsiye edeceğim; çünkü kafamız ve gönlümüz, vehim ve hayalin tesiri

altında iken gerçek mânâ da bu ve benzeri kitaplardan yararlanmamız mümkün olamayacaktır.

Gayret bizden muvaffakiyet Hakk'tandır.

NOT= *Bu bölüm evvelki kitaptan ilgisi dolayısıyla nakledilmiştir.*

05/09/2009)
Necdet Ardiç
Terzi Baba Tekirdağ

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÜÇÜNCÜ KİTAP

HZ. İBRÂHÎM Halîlûllah, (a.s.)

BİSMİLLÂHİRRAHMÂNİRRÂHİM:

(05/09/2009)

Muhterem okuyucularım ve Hakk taliplisi kardeşlerim, şimdi hep birlikte ufkumuzu geniş tutarak yeni bir tefekkür yolculuğunda seyre çıkmaya gayret edelim. Bu yolculuğumuzun iskelesi (*İbrâhîmiyyet*,) vasıtası, "Levhalar ve çiviler" ile yapılmış, *beden gemimiz*, kaptanı da Hakikat-i Muhammediyye'ye uyum sağlamaya çalışan "*aklımız*"dır. Oradan aldığımız yol haritası ile inşallah diğer (mertebe) limanlara da uğrayarak emniyetli bir yolculuk ile hedefimize ulaşmaya çalışacağız.

Bu oluşum yeni bir bilinçlenme ve şuurlanma'dır. Bu (*Halîl-Dostluk*) bilinç ve şuuru ile hayata ve kendimize şartlanılmış, dar kalıplar içerisinde bakmaktan kurtulup çok geniş bir sahada meselelere eğilerek o yönde yaşamaya gayret etmemiz olacaktır.

Cenâb-ı Hakk gerçekten çok ihtiyacımız olan, gerçek gayreti, ufuk genişliğini, gönül muhabbetini, akıl kabiliyetlerini her birerlerimize vermiş olsun.

11

Âlemde (meratib-i İlâhi) "İlâhi mertebeler" vardır. Her mevzu, her mertebede değişik özellikler ifade etmektedirler. Hâl böyle olunca (*İbrâhîmiyyet*)

mertebesinin dahi "şeriat, tarikat, hakikat ve marifet" mertebelerinden izahları vardır ve hepsi de kendi düzeylerinde geçerlidir. Biz de yeri geldikçe bütün bu mertebelerin ışığında mevzularımızın izahlarına çalışmaya gayret edeceğiz.

İbrâhîmiyyet mertebesi, Hazret-i Ahadiyyet'in "yeryüzü" Hazret-i Şehadet'te nokta zuhuru "Hz. İbrâhim halîlûllah" ismiyle İbrâhîmiyyet mertebesinden görünmeye başlamasıdır, diyebiliriz.

Dünya tefekkür tarihinin yapı taşlarının başında gelenlerinden biri olan *Hz. İbrâhîm* (a.s.)'in hayatına ve seyrine (6-Peygamber) dizisi içerisinde bakmaya başlayalım. Cenâb-ı Hakk bu yolculuğumuzda da bizlere gerekli olan anlayış ve idraklerimizi nasip etsin zira bu tür hayat hikâyeleri sadece geçmişte yaşanmış ve geçmişte kalmış, hadiseler değil, dünyaya yeni gelmiş kimselerin de kendi yaşantılarına göre kendi bünyeleri içinde eğitimini alarak yaşamaları gerekli hayat bölümleri-hikâyeleridir.

Genel olarak İnsânlık tarihinin geçirdiği hayat evrelerini bir "sâlik-yol ehli"nin de kendi bünyesinde geçirmesi gerekmektedir. (Ne var âlemde o var Âdem de) hükmü ile her birerlerimizde de bu İbrâhîmiyyet mertebesi bünyemizde mevcuttur, ancak onu ortaya

12

çıkarmak için bir çaba ve çalışmaya ihtiyaç vardır. Eğer bu hayat hikâyesini geçmişte yaşayan bir kimsenin hayat hikâyesidir, diyerek tarihe havale edersek

buradan bizim payımıza düşen şey sadece onun bir hatırası olmuş olur. Eğer bu hadiseyi kendi bünyemize kısmen de olsa aktarabilir isek o zaman bu hikâye bizim o devremizdeki bize ait malımız olan bir hikâye olur ve biz nakledicisi değil sahibi oluruz. Bir şeye sahip olmak başkadır emanetçilik başkadır. Cenâb-ı Hakk elimizde olan değerlerin sahipleri olmamızı nasip etsin emanetçisi değil. Biz tekrar yolumuza devam edelim.

Ebced hesabıyla "**İbrâhîm**" kelimesinin sayısal değerine bir göz atalım.

(اِبْرَاهِيم) "İbrâhîm" (ا) "elif" (1-13) (ب) "be" (2)
(ر) "rı" (200) (هـ) "he" (5) (ي) "ye" (10) (م) "mim" (40)
toplarsak, (1+2+200+5+10+40=258) (2-5-8) sayıları oluşmaktadır. Bu tablodan muhtelif uygulamalar çıkabilir, ancak fazla uzatmamak için ana hatlarıyla belirtmeğe çalışacağım.

Baştaki (2) bu mertebenin zâhir ve bâtın oluşumunu ifade etmektedir. (5) hazârat-ı hamse-beş hazret mertebesini, (8) ise, sekiz cennet mertebesini ifade etmektedir diyebiliriz. Ayrıca (5+8=13) olmaktadır ayrıca "elif" te (13) tür. Böylece netice olarak "İbrâhîm" kelime ve manâsının içinde iki adet te zâhir bâtın (13) bulunmaktadır. Görüldüğü gibi sayısal değer olarak bu mertebe de Hakikat-i Muhammediye ye bağlıdır.

13

(Bu hususta daha geniş bilgi (13 ve Hakikat-i İlâhiyye) isimli kitabımızda mevcuttur oraya bakılabilir.)

Zât-ı mutlak kendini daha henüz her hangi bir vasfı ile vasıflandırmazdan evvel, yâni kendini bir isim ile vasıflandırmazdan evvel Ahadiyyetinde iken inniyyet-i ile, Hadîs-i Kûds-î de bildirildiği üzere,

(Küntü kenzen mahfiyyen fe ahbebtü en u'rafe fe halektül halke li uğrafe bihi.)

(Ben gizli bir hazine idim bilinmekliğimi sevdim-arzu ettim ve bu halkı, onunla bilinmekliğim için halkettim.)

"Küntü" (Ben idim) ifadesiyle Zat-ı Mutlak kendine daha henüz bir isim vermezden evvel kendini isimsiz **(ben)** diye ifade ederek bildirmektedir.

"Kenzen mahfiyyen" (gizli bir hazine.) ifadesi ile, â'maiyyetin hakikatini bildirmektedir.

"Fe ahbebtü" (Sevdim-arzu ettim.) İfadesi ile, Zât-ı Mutlağın âlemde ilk olarak faaliyete geçen sıfatının**(hub)** muhabbet sıfatı olduğunu bildirmektedir.

"En urafe" (ârif olmak-bilinmeklik.) İfadesi ile bilmek ve yaşamak-irfaniyyet-i nin ne derece mühim olduğunu ve bilinçli sevginin irfaniyyet sıfatı ile güzel olduğunu bildirmektedir.

14

(Fe halektül halke) (Mükevvenât-halkı, halk ettim.) İfadesiyle Ulûhiyyetinden halkıyyetine olan tenezzülünü ve halkıyyet sıfatını bildirmektedir.

(li uğrafe bihi.) (Halk ve mükevvenatımdan yola çıkararak bana arif-bilici, olmanız için. Bu halkıyyet ve tenezzülü itibariyle O nu tanımağa çalışarak gelinen yoldan tekrar geriye dönmek için.

(Ben gizli bir hazine idim bilinmekliğimi sevdim-arzu ettim ve bu halkı, onunla bilinmekliğim için halkettim.)

İfadesinde, görüldüğü gibi **(Zât-ı Mutlak)** üç def'a Zâtından, Ahadiyyetinde olan İnniyyetinden, **(Ben)** diye bahsetmektedir. Çünkü bu mertebede daha henüz kendine bir isim ve vasıf vermemiştir. Ayrıca bu bahsedişin gizli bir bahsediş olduğunu da bildirmektedir.

Bu gizlilikten ilk ortaya çıkardığı" hûbbiyyet sevgi" sıfatıdır. Bu sıfatın gayesi, kendinin bilinmesi ve bunu sevmesidir. Eğer bir sevgi kontrolsuz olursa "Cemâl" iken "Celâl"e dönüşür, belirli bir zaman sonra o sevginin dışında kalanlara olan düşmanlığı doğurur.

"Bilinçsiz çok sevgi zıddı olanlara düşmanlığı getirir." Denmiştir. Genelde zıt guruplarda görülen düşmanlık, kendi gurubuna çok bağlılıktan o sevgi hûbbiyyetten kaynaklanmaktadır. İşte bu duruma düşmemek için sevgi ve muhabbetin irfaniyyet'e ihtiyacı vardır.

Hadîs-i Kûdsî de; evvelâ gizlilik sonra "hûb-
15
muhabbet" sonra Âriflik-tatbikatlı bilinç, sıralanmıştır. Daha sonra da "halkıyyet" sıfatı belirtilmiştir.

İşte bu Hadîs-i Kûds-î de belirtilen "Hûb-muhabbet" bu âlemlerin aslî kaynağı olmuş ve her zerre de halkıyyet kudreti ile faaliyete geçmiştir ve ayrıca feza dokusunun da ana kaynaklarından başlıcası olmuştur. *Hakikat-i Muhammed-î* bu hûbbiyyet kaynağı üzere programlanmıştır.

Bu âlemlerde ilk faaliyete geçen sıfat-ı İlâhiyye hûbbiyyet yâni, muhabbettir. Bu ilâhi Hûbbiyyet'in zuhur mahalli ise Hakikat-i Muhammed-î dir. İşte bu yüzden diğeri bir Hadîs-i Kûds-î de bildirilen, **(Levlâke)** dir. Yâni (*Eğer sen olmasaydın,*) Bu ifadenin içinde gizli olan çok büyük bir hûbbiyyet-sevgi vardır. İkinci def'a **(levlâk)** gene "*eğer sen olmasaydın*" **(lemâ halektul eflâk)** "*bu âlemleri halketmezdim*" haberinde Cenâb-ı Hakk-Zât-ı Mutlağın, Hakikat-i Muhammediyye ye ne kadar Hûb-Muhabbet ettiği açık olarak görülmektedir.

Hakikat-i Muhammediyyenin, nokta zuhur mahalli olan Hz. Muhammed (s.a.v.) Efendimizin de işte bu yüzden lâkabı **(Habib)** Ullah'tır. Zât-ı Ulûhiyyet'in Hûbbiyyet deryasının ilk coştığı ve aktığı Hakikat-i Muhammed-î deryasıdır, işte oradan da bütün âlemlere zuhur yerleri itibariyle dağıtılmaktadır.

Hakikat-i Muhammed-î bütün âlemleri kaplayan muhteşem bir programdır. Ve İnsânlık bölümü dünya tarihi sahnesinde Âdem (a.s.) ile uygulanmaya başlanan bir süreçtir.

16

Bu uygulamada görülen bütün İlâhî toplum önderleri! Peygamberler, Hakikat-i Muhammed-î nin

kendi mertebelerinden zuhurlarıdır. Yâni kendilerine ait bir varlıkları olmayıp Hz. Muhammed (s.a.v.) Efendimizde kemâlini bulan (İnsân-ı Kâmil) mertebesinin diğer Peygamberler önce, kendi mertebelerinden zuhura getirişleridir. Yâni hangi Peygamber ve velî yeni olarak ne getirmişse onların hepsi Hakikat-i Muhammedî'nin zuhur mahalli Hz. Muhammed'in (s.a.v.) o isim ile o mertebeden ve o özelliği ile zuhura çıkmasından başka bir şey değildir.

Hakikat-i Muhammed-î programı içerisinde İnsânlık bilinç ve sahnesinin başlamasında ilk faaliyyet gösteren mahallin Âdem ismi ile anıldığını görüyoruz. İşte bu husus diğer bir ifade ile, Hz. Muhammed'in varlığında mevcut olan bu hakikatin Âdem ismiyle ortaya çıkmasından başka bir şey değildir.

Nûhiyyet mertebesi de, Hakikat-i Muhammed-î yye nin o mertebede ki, necâtiyyetinden başka bir şey değildir. İşte mevzuumuz olan bu *İbrâhîmiyyet* mertebesi dahi Hadîs-i Kûds-î de belirtilen Hûbbiyyetin kendi zamanı için, yâni İbrâhîmiyyet zamanı için en geniş manâ da İbrâhîm ismi ile zuhura çıkmasından başka bir şey değildir. İşte bir sâlik seyr-i sülûkunda;ki, burası "Tevhid-i ef'âl" mertebesidir, buraya geldiğinde kendi bünyesinde bu halin taşıyıcısı olur. Kendisinde Allah sevgisi, irfaniyyet-i ve muhabbet-i üst derecelere, âfaki seyrine doğru yol almaya başlar.

Aslı "Hûb" olup zuhur ismi "vedûd" olan bu halin

17

ilk olarak en geniş manâ da hayat seyrine baktığımız da İbrâhîm (a.s.) ın başından geçenler ve kendisine verilen

(Halilûllah) lâfzıyla kendisinde zuhura çıktığını görmekteyiz.

İlâhî hulliyyet'in kemâli Muhammed (s.a.v.) Efendimiz de kendisi Allah'ın (c.c.) (Habîb) i olması dolayısıyla zuhur bulmuştur. Başlangıçta Hûbbiyyet, netice de de Hûbbiyyet vardır. Öyle ise ortası da Hûbbiyyettir. Düşmanlıklar ise beşeri Hûbbiyyet'in yanlış yönlendirilmeleridir.

Hız. Muhammed (s.a.v.) den sonraki Hûbbiyyet'in en geniş mânâda ki. Zuhur mahalli ise, Hz. Mevlânâ (r.a.) Efendimizdir. İşte bu yüzden onun ismi (Mevlânâ) dır. Bilindiği gibi, "Mevlâ-efendi" "nâ" ise "biz" demektir. Bu vasf bazı kimselere verilmiş ise de ilk akla geleni, Hakikat-i Muhammediyye'nin Hûbbiyyet-i itibari ile en geniş mânâ da zuhur mahalli olan Hz. Muhammed (s.a.v.) dir, ondan sonra akla geleni, Hz. Muhammed (s.a.v.) Efendimizin kendinden sonraki Hûbbiyyet zuhur mahalli ise, evvelki ismi, (Celâleddîn-i Rûmî-veya Mollayı Rûm) olan, sonradan (Şems) in-yâni İlâhî- ateşi ile kendisinde zuhura gelen bu Hûbbiyyet hakikatinden sonra, kendisine her kes tarafından (Mevlânâ) lâkabı tabii olarak verilmiş olan zuhurdur.

Böylece Zat-ı mutlak olan "İlâh-î Mevlâ" nâ Allah (c.c.) bu Hûbbiyyet'ini ilk olarak daha geniş mânâ da mertebe-i İbrâhîmiyyet'te (Hullet-Halil)liyyet ile zuhura çıkarmıştır.

Efendimiz (s.a.v.) de ise bu Hûbbiyyet en üst

18

kemâli olan (Habîbullah) lık vasfı ile zuhura çıkmıştır. Bu yüzden "Allah'ın sevgilisi" bizim de (Efendimiz-

Mevlânâmız) (s.a.v.) olmuştur.

Mevlânâ-efendimiz Muhammed Mustafa (s.a.v.) Efendimizden sonra kendinde olan bu Hûbbiyyet'in en geniş mânâda ki, zuhur mahalli ise, Konya da medfun bulunan, "Celâleddîn-i Rûmî-Mevlânâ" (r.a.) efendimizdir. Bu idrak ile o mekânı ziyaret etmek bütün bu mertebeleri ziyaret etmek gibidir.

Ancak burada bir tehlike vardır. Bu irfaniyyet oluşmadan orayı ziyaret etmek orada bulunan "mevlânâ" ile yetinmek o mekân da kalmak olursa, diğer önde ki, Mevlânâlara perde olma ihtimali vardır. Eğer kişi ziyarete gittiği o mertebe de kalmayıp, "Mevlânâ Celâleddîn" den "Mevlânâ Muhammed Mustafa" ya oradan da "Mevlânâ Allah-u Tealâ" hazretlerine yol bulub uruc edebilirse oradaki Mevlânâ bu urucun vesilesi olur, Zâten aslî görevi ve zuhuru da bunun içindir. Eğer sadece orada kalınırsa ziyaret eden kişiye diğer "Mevlânâ" lara ulaşmasına perde olma ihtimali vardır.

Hazret-i Muhammed Mustafa (s.a.v.) Mevlânâ-Efendimiz, kendi zamanlarında yeni bir şariat getirdiğinden yaşamının çok dengeli ve mutedil olması gerekiyordu bu yüzden, İlâh-î "Habîb" Hûbbiyyet; muhabbetini zâhir olarak ortaya çıkarmadı. Bu muhabbeti Âyet-i Kerîmeler ve Hadîs-i şerifler içerisinde gizli olarak bildirildi. İşte bu yüzden (Ahhhhhhh Med)tir.

19

İşte onun bu "Hûb" Muhabbet-i Celâddîn-i Rûmî de zuhura çıktı ve o yüzden kendisi Hazret-i Muham

med Mustafa (s.a.v.) Efendimizin Muhabbetinin zuhur mahalli olduğundan, bu yüzden o lâkap kendisine asaleten, Efendimizden vekâleten verilmiş oldu. Gerçekten bu vasfa da lâyük olmuştur. Ve bu vasfı kıyamete kadar devam edecektir.

Ey sâlik-i hakîki, sende bu mertebeleri kendi vücûd ikliminde, kendi ölçülerin içinde zuhura çıkarıp yaşamağa başladığında sende! Sendeki; kadarı ile olan Akl-ı Küllün itibariyle zâtının ismi olan "Allah" ismi câmi-i yönünden diğer isimlerinin ve nefsinin de (Mevlânâ) sı olursun.

Bazı "Hûbbiyyet" mertebelerinin izahlarından sonra, şimdi yavaş, yavaş bu mertebenin seçilmişliği ile yolumuza devam etmeye çalışalım, Cenâb-ı Hakk irfaniyyet ve Hûbbiyyetimizi genişletsin, İnşallah.

(İbrâhîm) ismi, İbrânice de (Ebrahim) olarak geçmekte ve manâsı da; "Eb" (Eba-baba-ced-dede) "rahem" ise (halk) ikisi birleştirildiğinde (Halkın Babası) demek oluyormuş. Daha sonra yeri geldikçe bakacağız.

Kûr'ân-ı Kerîm; Âl-i İmrân Sûresi;(3/33) Ayeti'nde belirtildiği üzere:

﴿٣٣﴾ اِنَّ اللّٰهَ اصْطَفٰٓى اٰدَمَ وَنُوْحًا وَّ اٰلَ اِبْرٰهِيْمَ وَّ اٰلَ عِمْرٰنَ عَلٰى الْعٰلَمِيْنَ ﴿٣٣﴾

20

(İnnellahestafa Âdeme ve Nûhan ve âle İbrâhîme ve âle İmrâne alel âlemiyn.)

Meâlen: **"33. Şüphe yok ki. Allah Teâlâ Âdem'i, Nûh'u, İbrâhîm'in sülâlesini ve İmrân'ın hanedanını âlemler üzerine seçkin kıldı."**

Yukarıda belirtilen isimlerle ifade edilen zuhurların sırayla seçilmişliği bildirilmektedir ki; bunların her biri bir mertebenin öncüleri ve icad edicileridir. Yeri geldikçe izahlarına çalışacağız. Bu bölümde konumuz (İbrâhîm Halîlûllah) olduğundan sadece bu mertebeyi kitabımız da İnşallah bildirmeye çalışacağız.

Yukarıda belirtilen isimlerle ifade edilen zuhurların sırayla seçilmişliği bildirilmektedir ki; bunların her biri bir mertebenin öncüleri ve icad edicileridir. Yeri geldikçe incelemeğe çalışacağız. Bu mertebe de seçilmişlik (İbrâhîm Halîlûllah) mertebesine verilmiştir.

Bu seçilmişlik o güne kadar gelen insânlık tefekkür tarihinin büyük bir dönüşüm ve değişim hareketidir. Bu değişim daha ziyade îmân-î konularda olmuştur. Seçilmiş (Âdem) Âdemiyyet mertebesi ile yer yüzünde yaşamaya başlayan Âdem oğulları, epey bir zaman bu anlayışın devamı olan "Şit" iyyet ve "İdris" iyyet mertebeleri ile yaşıyorlarken, sonra gelen (Nûh) necâtiyyet mertebesine büyük bir (tufan) hareketle geçmişlerdir. Nûh (a.s.) mın iki hali vardır, tufan öncesi ve sonrasıdır.

21

Vücûd-u mutlak kendi özünde var olan hakikat-i insâniyye, mertebesi'ni hakikat-i Muhammediyye

olarak, yavaş, yavaş Âdem ismiyle, dünya sahnesi, olan âlem-i şehadet'te ortaya koymağa başladı. Nihayet dünya da necâtiyyet kurtuluşa ihtiyaç olduğu devirde necâtiyyet hakikatlerinin zuhura çıkıp faaliyyet göstermesi için, Nûh'u ve işareti olan gemisini yapıp içine girilmesini bildirdi. Girenler yollarına devam edip necâtiyyet üzere seyirlerini sürdürürken, girmeyenler ise helâkiyyet üzere gizlenerek yollarından kalmışlardır.

Bu mertebenin de diğer mertebelerde olduğu gibi, şeriat, tarikat, hakikat ve marifet mertebelerinden izahları vardır, yeri geldikçe o yönleri itibariyle de incelemeğe çalışacağız, İnşallah.

Genel olarak tefsirlerimizde görülen yorum ve izahlar, ef'âl-şeriat-yani isneyniyyet-yani ikilik anlayışı üzere olan mertebenin bilgileridir, bulunduğu tenzih mertebesinde geçerlidir. Ancak İlâhi kelâm sadece bir mertebe ile sınırlanamaz, çünkü her mertebe de başka bir izah-ı ve yaşam hakikatleri vardır. Bunları iyi anlayabilmemiz için tefekkür ufkumuzun sınırlarını mümkün olduğu kadar geniş tutup şartlanmışlık sınırlarımızın bir kısmını da, kaldırmamız gerekmektedir böylece daha berrak ve geniş bir ihata ile yolumuza devam etmek bize daha geniş irfaniyyet alanları açmış olacaktır.

Peygamberler hazarat-ı, Rasûl ve Nebîler tebliğlerini isneyniyyet yani ikilik üzerinden yaparlar. Aslında ise tebliğleri, teklik, tevhîd üzere, vahdet-e

22

Allah-ın birliğine göredir. Hz. Âdem (a.s.) kendisine öğretilen (Esmâ) ilmini kavmine öğretmeye, aktarmaya

başladı, bu aktarış, zuhurları itibariyle çoğalmaya başlayınca yavaş, yavaş kesret anlayışı ortaya çıkmaya başladı bu sebepten, (mezâhiri-zuhurda olanları) kendi varlıkları ile var olup müstakil birer varlık olduklarını zannettiler ve kendi hayallerinde ürettiklerinin gerçek İlâhlar olduklarını zannettiler ve bu yüzden putperest ve Hakk-ı örten ehli küfür oldular.

Âdem (a.s.) ile (Nûh) (a.s.) arası epey açılınca ilk fetret devresi olmuştu ve insânlar, tamamen nefs-i emmârenin hükmü altına girip Âdem (a.s.) getirdiği safiyet bozulmuştu. Böylece insanlığın tekrar itikatça yenilenmesi gerekiyordu. İşte yenilenme, (Nûh) (a.s.) "necât"ı vasıtasıyla yapıldı, bu yenilenme, Âdem (a.s.) ile yeryüzüne indirilen Hakikat-i İlâhiyye ve Hakikat-i Muhammediyye sistemidir ve işte bu hadise o günlerin yeniden Ulûhiyyetle yani (vahy) ile nefs-i emmâre'den necâtıdır diyebiliriz.

Nûhiyyet mertebesini (6 Peygamber 2) de izah etmeye çalışmıştık burada ise (İbâhîm Halîlûlah) mertebesini izah etmeye çalışacağız, İnşeaallah.

Bu Âyet-i Kerîme de dikkat çeken bir husus ta şudur, Evvelki iki Peygamberden birey olarak bahsediliyor iken İbrâhîm (a.s.) dan "Âle İbrâhîm" (İbrâhîm ailesi) diye bahsedilmektedir. Böylece mevzu daha genişlemektedir.

23

Gayemiz, İbrâhîm (a.s.) hayat hikâyesini yazmak değildir ancak bazı yönlerinin daha açık anlaşılabilmesi için (*yeni rehber ansiklopedisi*) den bir bölüm

alalım.

YENİ REHBER ANSİKLOPEDİSİ C,9/S,303)

İBRÂHİM ALEYHİSSELÂM: Kûr'ân-ı Kerîm' de, ismi bildirilen Peygamberlerden, ülülazm ismi verilen altı peygamberden biri olup, Keldânî kavmine gönderilmiştir. Peygamber Efendimiz Muhammed aleyhisselâmdan sonra Peygamberlerin ve insanların en üstünüdür. Allah-ü teâlâ ona Halîlim (dostum) buyurduğu için **Halîlûllah** veya **Halîlûrrahmân** olarak bilinir. Babası mü'min olan Târûh olup, annesi Emile'dir. İbrâhîm aleyhisselâm Peygamber efendimizin dedelerindedir. Çünkü ilk oğlu İsmâil aleyhisselâm Arapların, ikinci oğlu İshak aleyhisselâm da İsrâiloğullarının ceddi yâni dedesidir. Keldânî memleketi olan Bâbil'in doğu tarafında ve Dicle ile Fırat nehirleri arasındaki bölgede doğdu. Yüz yetmiş beş yaşındayken Kudüs'te öldü.

İbrâhîm aleyhisselâma annesi Emile veya Uşâ hâmileyken, babası Târûh vefat etti. Annesi, amcası olan Âzer ile evlendi. Âzer üvey babası ve amcası olup, putperestti. Geçimini put yapıp satarak temin ederdi.

Tefsir âlimleri, En'âm Sûresinin Âzer'in ismi geçen 14 Âyetini tefsir ederken, Âzer'in Hazret-i

24

İbrâhîmin amcası ve üvey babası olduğunu açıkça belirtmişlerdir. Zîrâ, Peygamberimizin baba ve dedeleri Âdem aleyhisselâmdan beri hep mü'min idi.....

.....Nûh aleyhisselâmdan çok sonra Bâbil'de hüküm süren, yıldızlara ve putlara tapan Keldânî kavminin o devirdeki kralı olan Nemrûd, insanları kendine ve putlara taptırıyordu. Bir gece gördüğü rû'ya-yı, müneccimler; "Doğacak bir erkek çocuğun yeni bir din getireceği ve onun saltanatını yıkacağı" şeklinde tâbir edince, Nemrûd yeni doğan erkek çocukların öldürülmelerini ve hâmile kadınların hapsedilmelerini emretti. O sırada Hazret-i İbrâhîm'e hamile olan annesi, amcası Âzer'le evliydi. Görünüşte hâmileliği belli olmadığı için fark edemediler, kocasına da, "çocuk doğunca oğlan olursa, kendi elinle Nemrûd'a teslim eder mükâfat alırsın" dedi. Annesi zamanı gelince de şehir dışında bir mağarada doğum yaptı ve Âzer'e çocuğun doğup öldüğünü söyledi. Oğlunu mağarada gizledi ve orada büyüttü.

Yanına gittiğinde onu parmağını emerken bulur ve doymuş görürdü. Parmaklarından süt ve bal gelirdi. Allah'ü Teâlâ Cebrâil aleyhisselâmı göndererek bu gıdaları cennet'ten parmaklarına akıttırdı. İbrâhîm aleyhisselâm büyüüp mağaradan çıkınca, güneşe, aya, yıldızlara ve kâinâta bakarak bunları vareden eşi benzeri olmayan bir varedicinin olduğunu anladı.

*****

25
﴿٦٩﴾ وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ إِبْرَاهِيمَ ﴿٦٩﴾
(Vetlü aleyhim nebee İbrâhîme)

26/69 "**Onlara İbrâhîm'in de kıssasını oku.**"

Bu Âyet-i Kerîmenin benzerini Hz. Nûh bahsinde de görmüştük o bölümü de hatırlama babın da buraya alıyorum. Hem tekrar edilmiş hem de bilgimiz tazelenmiş olur.

Kûr'ân-ı Kerîm (Yunus Sûresi 10/71) Âyetinde şöyle buyurulmaktadır.

﴿٧١﴾ وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ نُوحٍ

(Vetlü aleyhim nebee Nûh)

10/71. "**Ve onlara Nûh'un haberini oku**"

Yeri gelmişken küçük bir şeye daha dikkat çekelim Bu Âyet-i Kerîme, görüldüğü gibi Yunus Sûresi'nin (71) ci Âyet-i dir. Ayrıca Nûh Sûresi'de (71) ci Sûre'dir, bu kitabı yazmağa başladığımda ki yaşım da (71) dir. Böylece üç (71) topluluğu oluşmuştur, (71x3=213) eder ki; zâhir ve bâtın (13) e bağlıdır.

Bu Âyet-i Kerîme'nin faaliyyet sırası daha evvelce incelemeye çalıştığımız Âyet-i Kerîme'den sonra gelmektedir. (Vetlü) "oku" sözünün muhatabı ümmet-i Muhammed, yâni ümmet-i icabettir. Yâni kendine,

26

davetine tabi olanlardır. Ümmet-i davet ise daha henüz bu ve benzeri Âyetlerin muhatabı değiller'dir.

(Aleyhim) "üzerlerine oku" denmesi, bu

hakikatleri giyinsinler bütün varlıkları bu merteye düzeyinde onların ahlâkı olsun daha sonra da diğer mertebelere uruc ederek seyrini tamamlasın.

Hz. Peygamber (s.a.v.) Efendimize gelen vahyi İlâhî'nin insânlara ve âlemlere aktarımı dört şekilde bildirilmiştir.

- (1) اِقْرَأْ ﴿١﴾ Alâk (96/1) "oku" kıraat et,
- (2) قُلْ ﴿١﴾ İhlâs (112/1) "de ki;"
- (3) وَاتْلُ ﴿٧١﴾ Yunus (10/71) "oku" tilâvet et.
- (4) وَادْكُرْ ﴿٤١﴾ Meryem (19/41) "zikret-ha-

tırla. Bunlar da, ve diğer Âyetlerde de geçmektedir. Sırasıyla bunları lügat manâları ile incelemeye çalışalım.

- (1) اِقْرَأْ ﴿١﴾ Alâk (96/1) "oku" kıraat et,

(Ikra') = Okutma-oku-emir: Okuma ve okutma emridir.

Hele bu emir, Zâtın kelâm sıfatıyla, hayat ve ilim vericisi "Rûhullah vasıtası ile verilmiş ise. Okumamak mümkün değildir. Bu emir ile başlayan okuma ve okutma (23) sene de tamamlanmıştır.

27

"Bu hususta daha geniş bilgi (Vahy ve Cebrail isimli kitabımızda mevcut'tur, oraya da bakılabilir."

- (2) قُلْ ﴿١﴾ İhlâs (112/1) "de ki;"

(Kûl) = De-söyle-bildir, mealinde "emir" dir.
(Kûl) kelimesi, Kûr'ân'ın bir çok yerinde geçer (risâlet ve nübüvvetin işaretidir.)

Bu ifadede ki; emir doğrudan doğruya, aracısız olarak, "Ulûhiyyet'in Risâlet'e" olan emridir. Bu emri de söylememek mümkün değildir. Emri veren Hakk, âmir olduğuna göre, emri alan Risâlet ise memur, hükmündedir. Memur da mazurdur. O halde memur dan, yâni risâlet mertebesinden söyleyen Hakk'ın ta kendisidir.

(3) ﴿٧١﴾ وَأَتْلُ Yunus (10/71) "oku" tilâvet et.

(Vetlü) = Tilâvet-okumak-takip etmek-arkasına düşmektir.

Bu ifade de ise, okunmaya başlanmış olan şeyin izahlarının hikâye yoluyla açıklanmalarının sistemi belirtilmektedir.

(4) ﴿٤١﴾ وَأَذْكُرْ Meryem (19/41) "zikret-hatırla. (Vezkür) = "zıkr" anma-anılma-hatırlama' dır. Bu ifade de de, daha geniş manâ da hadiselerin incelenmesi ve zaten varlığında mevcut olan hakikatlerin açığa çıkarılmasının gereği bildirilmektedir.

(Ikra') Başlangıç, Zâtın sıfat mertebesinden Risâlet mertebesine seslenişidir.

(Kûl) Zât'ın, Zât mertebesinden, Risâlet mertebesine seslenişidir.

28

(Vetlü) Zâtın, Risâlet mertebesine, "Esmâ" mertebesinden ümmetine dönük seyr-i sülûk yolunda sesleniş, verilen bilgilerdir.

(Vezkür) İse hangi mevzu hakkında bildirilmişse o mevzuun iyi anlaşılması ve kendi varlığında mevcut hangi merteye ile irtibatlı ise o mertebenin zuhura çıkarılmasına yardımcı olan bilgilerdir diyebiliriz.

Yukarıda ki, kısa ifadelerden de anlaşılacağı üzere Kûr'ân-ı kerîm, bunlardan daha başka da bir çok merteye kanalıyla bilgi vermektedir.Yeri olmadığı için oralara değinmeyeceğiz. O mertebelerin faaliyyet sahaları bilinmezse isabetli değerlendirmeler yapılamaz, aksi halde bütün çeviriler "ef'al" mertebesi itibariyle hikâye yollu olur ki, o da sadece zâhir-î bir anlam verilmiş özüne nüfûs edilememiş olur.

Yine yolumuza devam edelim. (Ikra') gecesi o muhteşem (Ikra') "oku" kelâm-ı İlâhisi, Zâtın kelâm sıfat-ı yönünden (Cibril-i Emîn) vasıtasıyla (Muhammed'ül Emîn) e bildirilmesiydi. O an da, Muhammed'ül Emîn'in, Hazret-i Muhammed'e yâni Risalet'e dönüşmesiydi. Bu yüzden hayatı ve anlayışı tamamen değişmiş oldu.

Böylece "Oku" kelâmı kendinden kendine bir oku yuş şuur ve kimlik kazanma ve kendi kendine içindeki hakikat oluşumlarını sesli düşünerek zuhura çıkarmaktır. Çünkü o akşam orada bunları dinleyecek (kulak) yâni "ümme" henüz yok idi, bu okuma kendinden kendine ve kendinde olanı, (vahdet) teklik,

29

okuması idi. Bu okumanın diğer yönü ise kendisi hakikat-i yönünden okuması ve yine kendisi, zuhuru yönünden dinlemesi idi.

Bu ve benzerî Âyet-i kerîmelerde ise ümmetinin **"aleyhim"** (üzerlerine) oku-tilâvet et, şekliyle ifade edilmekte, yâni, Hakikat-i Muhammed-î den, ümmet-i Muhammediyye ye okunup-tilâvet edilmesi istenmek tedir. Yâni bu mertebe de bir gayriyyet ve o gayriyyet'in de bir kulağı vardır ve kulak yoluyla aynıyyet'e yol bulunacaktır. Ve dilin, kıraat ve tilâvet'in tek müşterisi ise kulak'tır. Mülk Sûresinde ve diğer yerlerde de belirtildiği gibi.

﴿٢٣﴾...وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ...﴿٢٣﴾
(Vecealé lekümüssem'a vel ebsâra vel ef'ideh)

67/23. "ve sizin için kulak ve gözler ve gönüller var kıldı."

Böylece vahyi İlâhının insân'ın azalarında ki seyr yolu da belirtilmiş olmaktadır. Kulağı ile vahyin hakikatlerini duyacak, sonra basar-ı ile görmeye çalışacak, daha sonra da (fuad-a gönül-e) gönderecek fuad'ta tasdik bulup, akılla hayatın gerçekleri hakkın da idrak ile mutmain olacaktır. Bundan sonra (Kûl) "de ki;" hakikatiyle dili-lisân-ı faaliyete geçecektir.

Evvelâ (Hud 48/11) de zât-î yönden, gayb haberlerini sana bildiriyoruz yâni öğretiyoruz. Bu mertebe hakkında ki, bilgileri veriyoruz. Bu eğitim yapıldıktan, yâni mertebe-i Nûhiyyet'in hakikatleri itibariyle eğitimi yapıldıktan sonra, bunların ümmetine de aktarılması gerektiğinden, vakti geldiğinde, işte

30

bahsedilen (Yûnus 71/10)Âyetinde belirtilen hüküm ile Nûh'un, burada da "İbrâhîm" in "sana öğrettiğimiz" haberinin aktarımına başlanmış olmaktadır.

“ Aleyhim” Onların üzerlerine oku hükmü faaliyyet-e geçtiğinden dünya mülkünde bu mertebe hakikat-i itibariyle faaliyyet’e başlamıştır. Bu yüzden eski, “Nûh-î - İbrâhîm-î” bilgiler (nesih) edilmiş-kaldırılmış, Hakikat-i Muhammed-î üzere Hakk’ın zât-ı itibariyle eğittiği Hz. Muhammed (a.s.v.) Efendimize bildirildiği şekliyle hüküm olunmuştur.

Şimdi, bizde, aklımızın erdiği kadar, bu kıssa’yı Hakikat-i Muhammed-î kanalından, Kûr’ân kaynağından gönlümüze “nüzü” indirmeye, almaya, idrak etmeye çalışalım. Hz.İbrâhîm (a.s.) muvzuuna başlamadan evvel küçük bir hatırlatma yapalım, mevzuumuzu iki yönlü (âfak-î ve enfüs-î) yâni nefsimizde ki ve dışımızda ki oluşumları itibariyle inceleme ve izah etmeye çalışacağız. Cenâb-ı Hakk her birerlerimize anlayan bir idrak, muhabbet dolu bir gönül, gayretli ve çalışkan bir nefis, ihsân etsin.Âmîn.

Dünya insânlık hayat seyrine baktığımızda Kitabımızın da açık olarak belirttiği bibi (5) mühim kişinin dünyaya gelişleri, yâni doğuşları büyük özellikler taşımaktadırlar. Bunlar sırasıyla, Âdem (a.s.) var edilişi, İbrâhîm (a.s.) doğuşu, Musâ (a.s.) doğuşu, İsâ (a.s.) doğuşu, ve Muhammed (s.a.v.) Efendimizin doğuşlarıdır. Bunların ayrı, ayrı incelenmeleri gerekmektedir. Bizde yeri geldikçe kendi bölümlerinde özetle incelemeye çalışacağız.

31

Kelime-i İbrâhîmiyye’nin doğuş özelliği:

Yukarıda da, belirtildiği gibi, Daha henüz İbrâhîm (a.s.) dünyaya gelmezden evvel “rû’ya” vasıtasıyla bir

çocuk tarafından o günün mutlak yaşanan hayatında bazı değişiklikler olacağı, günün hükümdarına gayb'dan bildirilmiş oluyordu. Bu hükümdar halkını kendine, putlarına ve yıldızlara taptırıyordu ve böylece saltanatını sürdürüyordu, artık bu anlayışa bir son vermenin zamanı gelmişti.

Bu hususta manâ âleminde ilk oluşum, ezelde (â'yan-ı sabite) ler yazılırken zaten belirlenmişti, sıra vakti gelince, bunun zuhura çıkmasına gelmişti. O günlerde bu süre tamamlanmış bu programın ilk habercisi o (rû'ya) olmuştu, böylece hikâye yavaş, yavaş bâtından zâhire dünya sahnesinde oynanmak yaşanmak için nüzül etmeye başlıyordu.

Kelime-i İbrâhîmiyyet gaybdan babası vasıtasıyla annesine intikal ettirildi, annesi onun belirli süre taşıyıcısı oldu. Bu arada Nemrud'un gördüğü rû'ya üzerine müneccimler ve kâhinleri, yakında doğacak bir çocuk tarafından saltanatının yıkılabileceği şeklinde yorum yaptılar. Bunun üzerine, Yeni doğan ve doğacak olan erkek çocuklarının öldürülmelerine karar verildi ve hemen uygulamaya geçildi. Bu arada İbrâhîm'in annesi de İbrâhîm'e hamile idi. Manâyı İbrâhîm artık yer yüzüne, gök yüzü bâtının dan, yeryüzü bâtınına, annesinin rahmine nüzül etmiş-inmiş idi. Vakti gelince de mağarada doğum gerçekleşti. Kelime-i İbrâhîmiyyet artık yer yüzünde idi bundan sonraki safhaları hayatının seyr-i olacaktı.

32

Mertebe-i İbrâhîmiyyet, Âdem (a.s.) dan itibaren gelen insânlık tarihinin o gün ulaştığı en geniş ufuklu anlayıştır. Getirdiği merteye isminin de manâsı "halkın babası" olması dolayısıyla (Tevhîd-i ef'âl) "fiillerin

birliği" mertebesidir ki; yeri geldikçe İnşallah izâh idilecektir.

Şimdi her mertebede olduğu gibi bu mertebenin de enfüsî olarak bizlerde ne ifade ettiği yönüne şöyle bir soru ile bakmaya başlayalım. (*Şu an biz hayatın hangi safhası-mertebesindeyiz.*)

Eğer her hangi bir Peygamberin hayat hikâyesine sadece o kişiye aittir ve geçmişte yaşanmış bir hadise olarak bakarsak bize çok, çok yazık olur. Çünkü her Peygamberin hayat hikâyelerinden bizlerinde hisselerimiz vardır, onlar sadece kendileri için yaşamadılar, aynı zamanda arkalarından gelenlere bir örnek ve yol gösterici olarak ta geldiler.

Efendimiz (s.a.v.) de, kemâlini bulan "Mi'râc" "Hakka ulaşma" hadisesinin diğer Peygamberler buldukları mertebeleri itibarîle geçişlerini yapmışlardır. Bu yüzden bizimde "Mi'râc" larımız gerçek bir irfaniyyetle onların geçtikleri yollardan yapılmış olabilecektir.

Kelime-i İbrâhîmiyyet mertebesi yukarıda özetle bildirildiği gibi bir "rû'ya" vasıtasıyla gayb âleminde zâhir âlemine doğru yolculuğa çıkmıştır.

İşte bizimde seyr-ü sülûkumuz da İbrâhîmiyyet

33

mertebesine, oraya ait, ve kendine has bir Rû'ya ile geçilebilmektedir. Bunu ancak ehli bilir.

Şimdi buraya doğru seyirde olan bir sâlik'in

halini incelemeye çalışalım.

Âdemiyyet mertebesinde belirtildiği gibi, manâ'yı Âdemiyye yi, hayal ve vehim cennetinden beden arzına indiren sâlik, kendinin bir, birey olarak yer yüzünde hakikati ile yaşamağa dönüştüğünün farkına varmış ve bu anlayış içerisinde hayatını sürdürmeğe başlamış idi. Hayatını bu anlayış içerisinde sürdürmeye çalışan sâlik'in çevresinde ve kendi içinde de bulunan (Mudil) esmâsının o mertebedeki "put" ları kendisine zarar vermeğe başlamış olmaktadır.

İşte bu durumda bu mertebede. Bağlı olduğu yer kendisine Nûhiyyet mertebesinde seslenerek nefis tufanından korunması için (necat) gemisine binmesini bildirir. Aslında bu (fûlk) gemi, (Tekne-i Muhammed-î) dir. O mertebedeki ismi ise, (Nûhun gemisi) dir.

O gemiye binen sâlik bu mertebeden-geçitten de kolayca geçer. Bazı ara mertebelerden de geçtikten sonra yolu İbrâhîmiyyet mertebesine ulaşır. Şimdi bu mertebeyi anlamaya çalışalım.

Genel manâda, "Baba" (Akl-ı kül) "anne" ise (Nefs-i kül) dür. Manâyı İbrâhîmiyye yi, Akl-ı kül mertebesinde olan İbrâhîm'in Babası, Nefs-i kül mertebesinde olan annesine nefyettikten sonra görevi bittiğinden bâtın âlemine alınmıştır. Onu büyütme

34

görevi Nefs-i kül'e yâni annesine verilmiştir. İşte Efendimizin bahsettiği zâhiren iki yetimlikten birincisinin yeri burasıdır. Çünkü kelime-i İbrâhîmiyye'nin manâsının zuhur mahalli özel ve

manevi bir eğitime tabi tutularak oluşacaktır. İşte bu yüzden fizikî babası zâhir den alınıp bâtına çekilmiştir. Bu âlemde beş doğum mertebeleri itibarîle çok dikkat çekicidir.

Birincisi: Âdem (a.s.) in doğuşu:

İkincisi: İbrâhim (a.s.) in doğuşu.

Üçüncüsü: Musâ (a.s.) in doğuşu.

Dördüncüsü: İsâ (a.s.) in doğuşu.

Beşincisi ise: Muhammed (s.a.v.) in doğuşudur.

Bu doğuşların üzerinde yeri geldikçe söz edeceğiz. Ayrıca her birerlerimiz bu hususları tefekkür etmeliyiz.

Ancak Hakk'ın eğitimine bakın ki; bâtına aldığı İbrâhîm'in bakımını, mü'min Babasının yerine zâhirden bir putperest Baba ya vermiştir. Gelecek olan Âyet-i Kerîme'lerde bu hususları göreceğiz.

Bir sâlik'in sûret yaşı bu mertebeye ulaştığında yaklaşık (30) lar civarında olabilir. Ancak bu mertebe tevhid mertebelerinin başlangıcı olduğundan, hayata bakışında yenilikler oluşacaktır. İşte bu yüzden burası yeni bir doğum olduğundan yeni bir kimlik oluşacaktır. O kişinin fiziki babası bu eğitimi veremeyeceğinden bu hususta onun devre dışı kalması gerektiğinden, Bâtın âlemine-yâni geri plâna alınmıştır. Onun bâtın babası o mertebenin nefih edicisi olan gerçek manâda ki, irfan ehli olan mürşididir. Putperest olan zâhir babası ise kendi nefsi emmâresi'dir. Onunla fazla yaşamamıştır.

35

Nemrud ise, (kakhâr) Esmâsının (Celâlî) görünümüdür.

Yusuf (a.s.) in kardeşleri tarafından satılması ilk

önce (celâlî) dir daha sonra bu tecellî (cemâlî) ye dönüşmüş kendisine rahmet olmuştur.

Burada da aynı durum vardır. Kahhar Esmâsının celâlî zuhuru neticesinde İbrâhim (a.s.) in hayatında bunca değişiklikler ve seyahatler olmuştur. Eğer bulunduğu yerde Bâbilde kalmış olsa idi belki şimdi hiç bilinmeyen bir kimse olarak tarihin derinliklerinde kalmış olacaktı.

Evet bu girişlerden sonra İbrâhim (a.s.) in hayatının mağaradan çıktığı ilerlemiş çocukluk yaşlarından daha ileriye doğru gitmeye çalışalım.

﴿٧٤﴾ وَأَذَّ قَالَ اِبْرَاهِيمُ لِأَبِيهِ أَزَرَ اتَّخَذُ اصْنَامًا
الِهَةً إِنِّي أَرِيكَ وَقَوْمَكَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿٧٤﴾

(Ve iz kâle İbrâhîmü li ebîhi Azere etettehizü esnâmen âlihâten innî erâke ve kavmeke fî dalâlin mübîn.)

6/74. **“Ve bir vakit ki, İbrâhîm, babası Azer'e demişti ki: Sen putları tanrılar mı ediniyorsun!. Ben şüphe yok seni ve kavmini apaçık bir sapıklık içinde görüyorum.”**

Burada bahsedilen zâhiren, İbrâhîm'in gerçek babası yerinde olan vekil Azerdir. Bâtında ise daha

36

henüz nefs-i emmâresi'nin tesirinden kurtulamayan (hayal ve vehmi) dir. Kendi kimliğinde var olan gerçek akli ise, o hayal ve vehme ve zâhirî babasına sizlerin hayal ve vehminizden meydana getirdiğiniz ve hiç bir

asla dayanmayan maddeden kendiniz tarafından yaptığınız, (putları İlâhlar'mı ediniyorsunuz!) diye sormuştur.

Bu durumda olduğunuzdan (ben şüphe yok seni ve kavmini apaçık bir sapıklık içinde görüyorum.)

Bu ifadeler Ef'âl mertebesinde olan bir konuşma nın esmâ âleminde anlatımlarıdır. Ve İbrâhîm'in daha henüz kendisine Nübüvvet verilmesinden evvelki kendi idrakiyle bulduğu ve ürettiği anlayışlarıdır.

﴿٧٥﴾ وَكَذَلِكَ نُرَىٰ إِبْرَاهِيمَ مَلَكُوتَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلِيَكُونَ مِنَ الْمُوقِنِينَ ﴿٧٥﴾

(Ve kezâlike nûrî İbrâhîme melekûtessemâvâti vel ardı ve liyeküne minel mükînîn.)

6/75. **"Ve İbrâhîm'e şöylece göklerin ve yerin melekûtu nu gösteriyorduk ki, yakînen bilip inananlardan oluversin."**

Görüldüğü gibi bu âyet-i Kerîme zâtî'dir, ve bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere, Nübüvvetinin de başlangıç aşamalarıdır.

37

(Gösteriyorduk) İlâhi bakışın zuhur mahalline aktarılışını açık olarak belirten bu ifade ne müthiş bir idrak sahası açmakta ve müşahede irfaniyyetinin yolunu anlatmaktadır. Daha evvelki bir çok sohbetlerimizde de belirttiğimiz gibi müşahedeye üç

aşamalı bir anlayıştan sonra erilmekte'dir. Bunlarda (sem) "duyma" (basar) "görme" (fuad-kalb) "yaşama ve tasdik" tir.

Bu yüzden duyma çok mühimdir. Kişi neyi duyarsa hayalini o duyma istikametinde geliştirir. İşte bu yüzden kişinin her duyduğuna hemen itibar etmemesi ve ihtiyatla karşılaması gerekir ki daha sonraları hüsrana uğramasın. İbrâhîm'in duyma süreci mağarada iken Cebrâil tarafından ihtiyacı olduğu kadar yerine getirilmiştir.

İbrâhîm'in Gerçeği görme sürecinin ise bu Âyet-i Kerîme ile başladığı açık olarak bildirilmektedir ve bu süreç bizzat Cenâb-ı Hakk tarafından basar ve basiret sıfatıyla uygulandığı belirtilmektedir. Yâni bu görüşün Hakk tarafından verildiğinden zâhir ve bâtın iki yönlüde olduğu kolayca anlaşılmaktadır.

(Semâvatın melekûtunu) Yâni "Esmâ-Rububiyyet" mertebesinin özelliklerini.

(Velard) "ef'al" yâni "arz" yer yüzünün hakikatleri'ni. Gösteriyorduk.

(Yakînen bilip) Yakîn bilişi de kalbe ait bir iş olduğundan neticenin hiç şüphesiz mutmain bir idrak ile doğruya ulaşıldığı kanaatidir. Bu halede "îkân" denir.

38

(İnananlardan oluversin.) Burada olan "Tenzîh-î" manâda ki, **îmân-îkân** "Tevhid-i ef'al-fiillerin birliğidir." Bu inanma sadece gayb-î değil aynı zamanda şuhud-î dir. Bu oluşumlara ayrı bir yönden de baktığımızda,

Afakî ve enfüsî olduğudur. Yâni bir yönüyle kişinin kendi bünyesinde, "nefsinde" oluşan bir yaşam sistemi diğeri ise dışarıda, "Afakî" yaşanan genel halidir. Bu hakikat, (Fussilet/41/53/ Âyetinde) de açık olarak belirtilmektedir.

﴿٥٣﴾ سَنُرِيهِمْ آيَاتِنَا فِي الْآفَاقِ وَفِي أَنْفُسِهِمْ حَتَّىٰ
يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُّ.....

(Senürîhim Âyâtinâ fil âfakî ve fi enfüsihim hattâ yetebeyyene lehüm ennehümül hakkun.....)

41/53. **"Yakında onlara ufuklarda ve kendi nefslerinde olan Âyetlerimizi göstereceğiz, tâki, onlar için O'nun hakk olduğu ortaya çıksın....."**

Bilindiği gibi Âyet işaret demektir, Âyetler ise işaretler, demektir. Âyet aynı zamanda Kûr'ân ve Kûr'ân-ın bölümlerinden olduğundan "Zât-i işaretler" de demektir. O halde evvelâ kendi nefsimizde, sonra da âfakta, nefsimizin dışında olan her yerde **(Göstereceğiz)** vaadi ile belirtilen "görme" müşahadeye ulaşmanın yollarını bulmamız gerekmektedir. Allah-ın vaadi Hakk'tır ve gerçektir. Yeter ki, biz gözümüzü yukarıda da bahsedildiği gibi görme alanına göre irfaniyyetle ayarlayabilelim. Buradaki görme (Cemâl) değil "Ef'âlî"dir. Fiillerdeki hakikati görmektir.

39

Bu hususta, seyr hakkında daha geniş genel bilgi (*irfan mektebi ve şerhi*) isimli kitabımızın tamamında, özellikle de (8) ci "İbrâhimîyyet" mertebesinde bu halin özellikleri bulunmaktadır dileyenler oraya bakabilirler.

Yeri gelmiş iken (*irfan mektebi ve şerhi*) isimli kitabımızdan o bölümünü de buraya ilâve etmeyi uygun gördüm merak edenlere inşallah faydalı olur.

İKİNCİ KISIM; SEKİZİNCİ BÖLÜM:

“TEVHİD-İ EF’ÂL”

Tevhid-i Ef’âl: Fiillerin birliği, anlamındadır.
Makamı: “Tevhid-i Ef’al.”
Zikri: “Ya **FETTAH**” dır.
Âlemi: “Âlemi şahadet,” madde müşahede âlemidir.
Peygamberi: “İbrâhim (a.s.)” dır.
Lâkabı: “Halilûllah” dır.
Kelimesi: “Lâ fâile illellah” Fâili mutlak ancak ALLAH dır.
Seyr-i: “Seyr-i ilâllah” ALLAH’a seyr dır.

İdrâki: Bu mertebenin şuuru ile ileriye doğru gitmeğe gayret etmesidir.

Kûr’ân-ı Kerîm; Fussilet Sûresi (41/53)
Âyetinde bu mevzua işaret vardır.

40
سُرِّيهِمْ آيَاتِنَا فِي الْأَفَاقِ وَفِي أَنْفُسِهِمْ حَتَّى
﴿٥٣﴾
يَتَّبِعِينَ لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُّ

**“Senürihim Âyatına fil âfaki vefi enfüsihim
hatta yetebeyyene lehüm
ennehül Hakk’u”**

Meâlen; **53. “Yakında onlara ufuklarda ve
kendi nefslerinde olan âyet-lerimizi göstereceğiz,
tâki, onlar için O'nun hakk olduğu ortaya çıksın.”**

Hâli: Bu mertebenin hâli ile hallenmektir.

*Kûr’ân-ı Kerîm; Kasas Sûresi; (28/88)
Âyetinde bu hâle işaret vardır.*

شَيْءٍ هَالِكٍ إِلَّا وَجْهَهُ لَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٨٨﴾
كُلُّ

**“Küllü şey’in helikün illâ vechehu
lehülhükmü ve ileyhi türcaun.”**

Mealen: **“O nun vechinden başka her şey
helâk olacaktır. Hüküm onundur. O na
döndürüleceksiniz”**

Yaşantısı: Nefis mertebelerini bitirip, Tevhid-i
Ef’âl-e varan kişinin sıfatı, evvelâ kendi varlığında
tevhid-i oluşturmasıdır.

Nefs-i Sâfiyede beşeri varlığından tamamen

41

soyunmuş olarak, hiçlik, yokluk, renksizlik halinde
iken, burada hakikati yönünden tekrar kendi özel ve
Hakkani kimliğine ulaşmasıdır. Eski birimsel varlığının
başka bir **idrâk** ve varlıkla değişmesidir.

Bu seyr tamam olunca kişi çalışmasını dış âleme çevirir ve orada Tevhid idrakini oluşturmaya başlar. Bu makamın anahtarı ve yükselticisi "FETTAH" ismidir. İşaretini ehli bilir. Mürşidinin himmeti irşadadır. "**Hakikat mertebesi**"nin başlangıcıdır.

Bu hususta kısa bilgi sunmağa çalışalım.

Bu mertebede kişi, daha evvelce görmüş olduğu, "**ENFÜSİ**" yani kendi nefsinde yaşadığı hakikatleri bu defa "**AFAKİ**" yani dış âlemde yaşamağa başlar.

KÛR'ÂN-I KERÎM' de, bu hakikati ilk def'a idrak edip yaşayan kimsenin **İbrâhim** (a.s.) olduğu bildirilmiştir. "*Yakında onlara ufuklarda ve kendi nefislerinde olan Âyet-lerimizi göstereceğiz tâki, onlar için O nun **Hakk** olduğu ortaya çıksın. (41/53)*" Kelâmı İlâhisi bunu çok güzel anlatmaktadır.

Bu mertebeye ulaşan kimse ALLAH'ın Âyetlerinin, yani işaretlerinin **Hakk** olduğunu müşahede eder. Böylece oluşan bütün fiillerin hakk'ın fiilleri olduğunu **YAKIYN** bir bilgi ile idrak ederek yaşamaya başlar.

Oldukça zor olan bu yaşam halinde kişinin çok dikkatli olması gerekir. Karşısına

42

çıkan her fiilin, her şeyin, **müspet** veya **menfi** ne olursa olsun hepsinin **Hakk** ve Hakk'tan olduğunu bilmesidir. Ancak..... Bu idrak ediş buraya ulaşanlara has bir hükümdür. Buna çok dikkat edilmelidir.

"O nun vechinden başka her şey, helâk olacaktır, hüküm onundur, O na döndürüleceksiniz." (28/88) Kelâmı İlâhisi de, bu mertebede çok açık ifadesini bulmaktadır.

Her ne kadar bu Âyet-i Kerîme'nin gelecekte kıyamet hadisesi ile ilgisi var ise de, yaşadığımız günde de geçerliliğini koruyup bu mertebeye ulaşan kişi yaşantısında ve idrakinde fiillerin ve eşyanın her yönüyle **Hakk**'ın değişik mertebelerden, ayrı, ayrı zuhurları olduğunu bilmesi anlamındadır.

Böylece bu günden, kendiliğinden âlemin kıyameti kopmuş, yani zâten, **zan** ettiğimiz, fakat aslında sadece isimlerden meydana gelmiş olan eşyanın hakikati ortaya çıkmış olur. Eşyanın hakikatini arayanlar neticede bu mertebenin idrakine ulaşırlar.

Bu hüküm de **Hakk**'ın hükmü'dür ve gerçekte görüldüğü gibi her şey O na döndürülmektedir, burada **döndürülme** kelimesi çok iyi anlaşılmalıdır.

Bu mertebe, kişinin kendi İlâhi varlığı, ile ef'âl âleminin birleştiği, bütünleştiği ilk **tevhid** mertebesidir.

İşte bu yüzden burası dostluk, yani **hullet** mertebesidir. **İbrâhim** (a.s.) mın **halil** olması bu yüzdendir.

43

Kendinin ve bütün varlıktaki fiillerin **Hakk**'ın fiilleri olduğunu, dolayısı ile kendi vasıtasıyla **Hakk**'ın icraatta bulunduğunu idrak etmesidir. Bu mertebenin kemâli (**fenâ-i ef'âl**) **dir**. Bu mertebe de kesin olarak bilinmelidir ki; **âfakta** ve **enfüste** hiç bir şeyin faa-

liyyeti yoktur, bütün faaliyyet **Hakk'a** mahsustur.

Kelimesi: (LÂFAİLE İLLÂLLAH) dır.

Mevzuumuz la ilgili bir kaç Âyet-i Kerime ile yolumuza devam edelim.

Kûr'ân- Keriym; Nisâ Sûresi; (4/125) Âyetinde şöyle ifade edilmiştir.

وَمَنْ أَحْسَنُ دِينًا مِمَّنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ
﴿١٢٥﴾
مُحْسِنٌ وَاتَّبَعَ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَاتَّخَذَ اللَّهُ إِبْرَاهِيمَ
خَلِيلًا

**“Ve men ahsenü dinen mimmen esleme
vechehü lillâhi ve hüve muhsinün vettebea
millete İbrâhime hanifen vettehazellahu
İbrâhime haliylâ.”**

Meâlen: **125. “Ve din itibariyle daha güzel
kimdir, o kimseden ki, muhsin olduğu halde
yüzünü “vechini” Allah Teâlâ'ya teslim etmiş, ve
hânif olarak İbrahim'in milletine tâbi olmuştur.
Allah Teâlâ da İbrahim'i bir dost edinmiştir.”**

44

Âyet-i Kerime de belirtildiği gibi bu mertebenin gerçek hâli, **İbrâhîm** milletine tabi olup, **“vechini”** mutlak mânâ da **Ulûhiyyet** mertebesine teslim etmiş olmaktadır.

Bu teslimiyet neticesinde kendisine "**haliyl**" (Esmâul hüsnâ) dostluk elbisesi giydirilen sâlik bu mertebe de yol almağa başlar, ve varlığını Esmâ-i İlâhiyeler kaplamış olur. Böylece kendinde zuhura gelen yaşantı, "**fiiller**" o isimlerin **mânâları** ve zuhurları olmuş olur.

*Kûr'ân-ı Kerîm; Nahl Sûresi; (16/120)
Âyetinde şöyle ifade edilmiştir.*

﴿١٢٠﴾ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ كَانَ أُمَّةً قَانِتًا لِلَّهِ حَنِيفًا
وَلَمْ يَكُ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿﴾

Meâlen: "**İnne İbrâhime kâne ümmeten kâniten lillâhi hanifen ve lem yekü minel müşrikin.**"

120. "**Muhakkak ki İbrâhim, -başlıca- bir ümmet idi. Allah'a itaat ediyordu, batıldan uzak idi ve müşriklerden olmuş değildi.**"

İbrâhîm (a.s.) kendi zamanına kadar gelmiş olan insanlığın en üst idrak seviyesine ulaşmış gönül ehli bir Peygamber idi. İlk def'a kendinde bütün Esmâ-i ilâhiyye toplu olarak zuhurda idi. Her bir isim kendi özelliği ve görevi itibariyle bir ümm'mettir, ve üreticidir,

45

Ef'âli İlâhiyye bu isimlerin mânâlarıyla sûretlenip zuhura çıkmaktadırlar.

Hâl böyle olunca bir kimse varlığında ne kadar çok esmâ-i ilâhiyyeyi faaliyete geçirebiliyorsa o kadar

ümme-t-i vardır, demektir.

Yaşadığı devre kadar en geniş şekilde İsimlerin mânâlarını fiiller olarak zuhura çıkarabilen **İbrâhîm** (a.s.) bu yüzden Esmâ-i İlâhiyye Ümme-t-i idi.

Bütün bunları varlığında cem ettiğinden kendisi tek bir ümme-t-i vasfını almış ve Tevhid-i Ef-âl mertebesinin babası olmuştur.

Âdem (a.s.) ma İsimler **öğretildi:**

İbrâhîm (a.s.) ma ise İsimler **giydirdi:** Bu yüzden ALLAH-ın dostu oldu.

﴿١٣٥﴾ وَقَالُوا كُونُوا هُودًا أَوْ نَصَارَى تَهْتَدُوا
قُلْ بَلْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿١٣٦﴾

“Ve kâlû künü hüden ev nasâra tehtedü, kûl bel millete İbrâhime hanifen ve mâ kâne minel müşrikin.”

135. **“Ve dediler ki: Yahudi veya Hıristiyan olunuz ki hidayete ermiş olasınız. De ki: Biz hânif olarak İbrahim'in milletine tâbi bulunmaktayız. O müşriklerden değildir.”**

46

Kendisinde bütün Esmâ-i İlâhiyyenin zuhuru olduğundan genel **mânâ** da eşyanın hakikatine vakıftı, her varlıkta **Hakk**-ı müşahede ettiğinden, **Hakk**-tan gayrı bir şey göremedi. Bütün varlığı birlediğinden, **gayr**-a yer kalmadı ki; **şirk** ihtimali olsun.

Bu anlayış ve idrâke gelen kişilerde ancak **şirk-i zâhiri** ortadan kalkmış olabilir.

Bu mertebe fiiller şirkinin ortadan kalkıp Tevhid-i Ef'âlin başlayıp, yaşandığı yerdir.

قَالَ إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا قَالَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي

“Kâle inni câilüke linnâsi imamen, kâle ve min zürriyyeti.”

Meâlen: **Cenâb-ı Hak- dedi ki: Ben seni insanlara İmam kılacağım. O da dedi ki: Zürriyetimden de;**

Bu Âyet-i Kerime de **İbrâhîm** (a.s.) mın **Tevhid-i Ef'âl** mertebesinin **İmam-ı** olduğunu açık olarak görmekteyiz. Kendisinin; Zürriyetimden de; duası bu günlere Hatta; kıyamete kadar gelecek sâliklerin de üzerinedir. Kim ki bu mertebeye ulaştı. Seyrinde fiili şirkten kurtulmuş, mânen **İbrâhîm** (a.s.) mın zürriyetinden olmuş olur.

ALLAH (c.c.) lühü cümlemizin idrakini açsın. Âmin.

47

Bu mevzuda daha geniş bilgi altı Peygamber isimli kitabımızın **İbrâhim** (a.s.) bölümün de gelecektir.

Bu mertebede yapılacak zikir değişikliğini kısaca belirtmeğe çalışalım.

Bu mertebenin özelliği, âfaki mânâ da **Tevhid**

idrakine doğru yol almağa başlamaktır.

Derse başlarken çekilen **(700)** adet "Kelime-i Tevhid" **(100)** adet eksiltilerek **(600)** e düşürülecek, geçen derslerin **idrâki ve hâli** ni belirten Âyetler bırakılacak, verilen sayılar da **Esmâlar'**a devam edilecek, yine verilen sayıda **FETTAH** zikrine devam edilecek. Sonra.

(100) adet bu mertebenin kelimesi olan **(lâ fâile illâllah)** ilâve edilecek

Daha sonra bu mertebenin **idrâki ve hâli** ni ifade eden Âyetleri en az (33) çer defa çektikten sonra yine üç ihlâs bir fatiha okuyup Peygamber Efendimiz (s.a.v.) min ehli beyt hazarâtının rûhlarına hediye eyleyip, o günkü dersimizi bitirmiş oluruz.

*****

Şimdi biz yine yolumuza genç İbrâhîm-i bıraktığımız yerden devam edelim.

﴿٧٦﴾ فَلَمَّا جَنَّ عَلَيْهِ اللَّيْلُ رَأَى كَوْكَبًا قَالَ هَذَا رَبِّي فَلَمَّا أَفَلَ قَالَ لَا أَحِبُّ الْإِنْسَانَ ﴿٧٦﴾

(Felemmâ cenne aleyhilleylü rea kevkeben kâle heze rabb-î felemmâ efele kâle lâ ühibbül âfilîn.)

48

6/76. **"Ne zaman ki, üzerine yine gece bastı, bir yıldızı gördü, "bu benim Rabbim" dedi batınca da "ben öyle batanları sevmem" deyiverdi."**

Az dikkatle bakıldığı zaman bu Âyet-i kerîme de iki anlatım yönü olduğunu görmekteyiz. Birincisi bu Âyet-i Kerîme yukarıdaki gibi (Zâtî değil esmâ-î'dir,)

yâni esmâ mertebesinden izah edilmektedir. Diğer bölümü ise İbrâhîm'in lisânındandır.

Genç İbrâhîm, mağaradan çıktığında günün akşam üstüsü olup gece her tarafı örttüğünde gök yüzünde (*kevkeb*) "yıldız" ışımağa başlar. Yukarıda ki Âyet-i kerîmede de belirtildiği gibi genç İbrâhîm de, hakk'ın lütfuyla görüş kabiliyyet-i gelişmiş idi. İşte onda ilk zuhura gelen de bu âfakî görüş olduğundan başını göğe çevirip görüş ve müşahede yoluyla kıyas yapmaya başlamasıdır. Gece karanlığında gök yüzünde ilk defa gördüğü (*kevkeb*) "yıldız"ın ışıması ona göre muhteşem bir sahne idi işte bu yüzden, **(bu benim rabbim dedi)**

Belirli bir süre sonra da yıldız kaybolunca **(ben böyle batanları sevmem dedi.)** Ve yıldızın rabb olmadığını anladı. Âyet-i Kerîmenin âfakî yönü budur. Aslında ilâve edilecek daha çok hususiyetleri vardır fakat bu kadarını yeterli görmekteyiz.

Bu bölüme birde enfisü yönden yâni kendi varlığımızdan baktığımızda, anlayışımız şu olacaktır. Bu mertebeye doğru yol almaya başlayan sâlik daha evvelki yedi mertebede nefsinin yâni kendini tanımaya çalışmıştı, bu mertebede ise ilk işi gök yüzü ve âlemleri,

49

ayrıca kendi gönül gök yüzünü ve kendi iç âlemlerini tanımağa başlaması olacaktır. Zaman, zaman kendinde beşeri manâda nefis yıldızı kaynaklı olan geçip giden mesnetsiz rabb anlayışlarını ortadan kaldırmasıyla oluşan anlayıştır. Bu mertebenin öncüsü de İbrâhîm (a.s.) dır.

﴿٧٧﴾ فَلَمَّا رَأَى الْقَمَرَ بَازِعًا قَالَ هَذَا رَبِّي فَلَمَّا
أَفَلَ قَالَ لَئِن لَّمْ يَهْدِنِي رَبِّي لَأَكُونَنَّ مِنَ الْقَوْمِ
الضَّالِّينَ ﴿٧٨﴾

(Felemmâ reelkamera bazigan kâle heze rabb-î
felemmâ efele kâle lein lem yehdinî le eküenne
minel kavmiddallîne)

6/77. "Ne zaman ki, ay-" doğar bir halde gördü.
"Rabbim bu'dur" dedi. Sonra ay batınca da "and
olsun ki, eğer bana Rab'bim hidâyet etmemiş
olsaydı, elbette ben sapıklığa düşenler
topluluğundan olacaktım" dedi."

gecenin ilerleyen saatlerinde Ay-ı "kamer" in
çıktığını gördü, yıldızdan daha büyük olduğu kıyası ile,
(rabb-ım budur) dedi. Nihayet ay seyrini tamamlayıp
görünmez hale geldiğinden sabaha karşı gece karanlığı
ortalığa gene çöktü, ayda batınca bu da benim rabb-ım
değil dedi ve ilâve etti, "andolsun ki, eğer bana Rabb-
ım hidayet etmemiş olmasaydı, elbette ben sapıklığa
düşenler topluluğundan olacaktım" dedi.

Yukarıda da bahsettiğimiz, âfakî manâda olan bu

50

kıyasın "enfüsî" olanı ise, o mertebe de yaşayan kişinin
kendi nefsî kıyası ile daha geniş ve daha ileri bir görüş
ile rabb-ı nı bulmaya çalıştığı anda bunun da hayali ve
nefsî olduğunu anlayınca hiç bir değeri olmadığını
anlaması o düşüncenin de "uful" batması demektir.

İşte kendisine gerçek olan Rabb-ı nın yardımı ve

ilhamı ile kendi ilâhi benliğinin o bölümde faaliyete geçmesi ile gerçek kıyas ve değerlendirmeyi yapmış olmasındır.

﴿٧٨﴾ فَلَمَّا رَأَى الشَّمْسَ بَازِغَةً قَالَهُ هَذَا رَبِّي هَذَا رَبِّي هَذَا أَكْبَرُ
﴿﴾ فَلَمَّا أَفَلَتْ قَالِ يَا قَوْمِ إِنِّي بَرِيءٌ مِّمَّا تُشْرِكُونَ ﴿﴾

**(Felemmâ reeşsemse bazigaten kâle heze rabb-î
heze ekberu felemmâ efelet kâle yâ kavmî innî
berîun mimmâ tüşriküne)**

**6/78. "Ne zaman ki" güneşi doğmaya başlar gördü.
Dedi ki: "Bu'dur Rab'bim bu daha büyük" nihâyet
o da batınca dedi ki: Ey kavmim!. Ben muhakkak
sizin Allah Teâlâ'ya ortak koştüğunuz şeylerden
uzağım."**

Yıldız ve ay gecenin özelliklerindedir, geceyle birlikte gelirler ve geceyle giderler. Yâni, "yıldız ve ayı gece getirir." Güneş ise gündüzün özelliklerindedir. "Güneşin aydınlığı ise gündüzü getirir, gündüz güneşi getirmez." Ve aslında gündüzün içinde yıldızda ayda vardır fakat güneşin getirdiği aydınlık onların ışığını

51

içine alıp sardığı için görünmezler, görünmedikleri için de aslında var iken yok hükmünde olurlar.

İşte genç İbrâhîm yıldız ve ayın hususiyetlerini düşünüyor iken daha aydınlık bir fikrin düşüncesi de kendinde oluşmağa başlamıştı. O sırada ufukta madde güneşi yavaş, yavaş ışığa başladığında getirdiği aydınlık ile her gün olduğu gibi, o gün de aydınlık, yâni gün oluşmağa başladı. Her kes için sıradan bir husus

olan bu muhteşem hadiseye İbrâhîm ilk def'a şahit olduğundan onun nazarında güneş gerçek bir ilâh olarak yorumlandı. Bu benim rabb-ım dedi. Nihayet onun da süresi dolup arka tarafa geçip dünya ile perdelenince ve tekrar gece etrafı sarmaya başlayınca buda benim rabb-ım değil dedi. Çünkü yeniden yıldız ve ay ortaya çıkmıştı ve aynı şeyin tekrarı oluyordu o halde tekrar edip duranlardan, "uful" olup gidenlerden, rabb olmaz, kanaatine ulaştı.

Gök yüzünde olan bu yüksek hadiselerin ve varlıkların dahi hükmü yok iken bunların yanında taş ve odun parçalarından yapılan "putların" ise hiç bir hükmü olamayacağını düşünen (**İbrâhîm**) "sizin Allah'a şirk-ortak koştuğunuz şeylerden uzağım" dedi. İşte bu kanaat ile fikr-î ve îmân-î yönden içinde bulunduğu topluluktan "**îmân-î kat-î**" ile ayrı düştü.

Tasavvufta, "yıldız=nefs-î benliği:" "ay-kamer=izâfî benliği" "güneş ise İlâh-î benliği" ifade etmektedir. Bunların eğitimini almayan bir kimsede ise, "yıldız-nefs-i emmâre" yi, "ay-kamar-hayel ve vehmi" "güneş ise nefsi emmârenin tekebbürünü-gurur ve kibrini" ifade

52

etmektedir. Hayatını bunlardan aldığı kararlara göre yöneten birimin aldığı kararlar hep nefsi istikametinde olur.

(Terzi Baba (1)) kitabımızın ikinci bölüm (Necm Sûresi) nin başında olan (Necm-yıldız) dan bahsederken bu mevzua dikkat çekmiştik, *bu hususta daha geniş bilgi isteyenler oraya bakabilirler.*

Bir şeyi değerlendirmek için kıyas yaparken, kıyasın. kıyaslanandan daha sağlıklı olması lâzımdır ki, verilen kararlar yerinde ve isabetli olsun. Yâni ölçü aracının, düzgün ölçmesi lâzımdır ki, ölçülen doğru ölçülmüş olsun. Aksi halde netice hep eğri çıkacaktır. İşte yanılma buradadır. Yanlış ölçümler devamlılık üzere olunca bunlar doğru olarak kabul görmeğe başlarlar işte bundan sonra verilen karar ve uygulamalar doğru zannıyla hep hakikate göre yanlış oluşmuş olurlar. Yapılacak şey ölçü ve kıyası asılları ile değiştirip gerçek ölçü ve değer yargılarına ulaşmaktır.

(Ay-Kamer) o mertebede vehim ve hayali oluşturur, özelliği "varı yok" "yoku var" göstermesidir. Aslında hiç olmayan bir şeyi vehm-zan eder ve bunu hayallendirerek kendi, kendinde üretir ve sonra ürettiği şeyi gerçek sanarak ona yönelir ve ona, o hayalen ürettiği şey sevimli gelir, çünkü kendi üretimidir. Nefs-i emmâresi ondan başkasına meyl etmez. İşte hayalî putların meydana gelişi bir bakıma bu anlayış yolundan oluşmuşlardır. Ve bunlarında terki gerekir.

53

"güneş" ise nefs-i emmârenin tekebbürünü-gurur ve kibrini ifade eder. Ve verdiği kendi kararlarının en isabetli ve en doğru kararlar olduğu zannıyla başka bir fikri kabul etmez. Böylece tam bir enaniyyet-benlik gurur ve kibir içinde yaşayarak, bu, kendi hükmünün altına girerek, kendi kendini, kendi anlayışına, mahkûm eder, ve sorumlusu da kendisi olmuş olur.

Gece karanlığı, genç İbrâhîm'in daha henüz ilmî

varlığını oluşturmadağı sürede gönlündeki sâfiyetidir. Orada parlamaya başlayan küçük bir düşünceyi Allah-ı bilmede ileri bir hal zannetmiştir. Bu tefekkürü devam ederken, daha ileri bir düşünceye ulaşınca eski kıyas ettiği düşünce gitmiş yerine biraz daha geniş gelmiş bu daha güzel demiştir.

Nihayet kendisini tamamen kaplayan aydınlık güneşe ve güne ulaşınca daha büyük bir düşünceye ve tefekküre ulaşmıştır, bu daha isabetli diyerek benim rabb-ım bu aydınlıktır, demiştir. İşte vakti gelip o aydınlıkta tekrar gidince, o düşüncesinin de geçici olduğunu anlayarak güzel bir ölçü ve kıyasla, (uful eden-batanları sevmem,) (...Allah-ü Teâlâ'ya hayelleri niz de üretip ortak koştüğunuz şeylerden uzağım) diyerek, bir sonraki Âyet-i Kerîmenin delâletiyle tefekkür yolculuğuna devam etmiştir.

İşte, gerçek manâ da hakk yolcusu bir sâlik'in daha evvelce geçmiş olduğu nefis mertebelerinden sonra, mertebe-i İbrâhîmiyyet'in başlarında "âfakî" manâ da bu gerçek müşahedeye doğru eski hallerini

54

terk ederek yol alması gerekecektir.

إِنِّي وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ

﴿٧٩﴾

حَنِيفًا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿٧٩﴾

(İnnî veccehtü vechiye lillezî fatarassamavati vel arda hanîfen ve mâ enel müşrikîne)

6/79. **"Ben muhakkak bir hânif olarak yüzümü gökleri ve yeri yaradana çevirdim ve ben müşriklerden değilim."**

Yukarıda bahsedilen Âyet-i Kerîme'lerin delâletiyle, İbrâhîm'in yavaş, yavaş o mertebenin müşahedeli hakikat-i olan, kat-i îmân'a doğru yol aldığı açık ve net olarak görülmektedir. **(Hanif)** lügatlar da, "lekesiz muvahhid" yani tevhid ehli diye ifade edilir.

Ayrıca **(Hanif)** İslâmiyetten önce Allah'ın birliğine inanan ve "İbrâhîm" (a.s.) in dinine bağlı olan kimselere denir. Diye de ifade edilmektedir.

İbrâhîm (a.s.) in kendi zamanına kadar ulaşan, îmân, anlayışından kendisinin, çok daha ilerilere gittiği anlaşılmaktadır. Vechini mutlak "Hakk'a" çevirdiğini söylemesi içindeki samimiyyet'in ne derece yüksek olduğunu göstermektedir, ayrıca "râbıta" (bağ kurma) nın hakikatinin de ne olduğunu ve nereye olması lâzım geldiğini de çok açık olarak göstermektedir. "Tevhîd-i efâ'l" (fiillerin birliği) hakikatini ilk def'a idrak eden ve o şekilde hayatına yol veren kimsedir.

55

Daha gençliğinde bulunduğu topluluğun "Rabb" anlayışı ile kendi "Rabb" anlayışı nın arasında ne kadar büyük fark olduğu anlaşılmaktadır. Arasında bulunduğu topluluk "vecihlerini" fark âlemine, (kesret) "putlara çevirmiş" ler iken onlardan ve şartlanmalarından hiç etkilenmeden kendisi "vecihini" Rabb'ı na (tevhid) e "birliğe" çevirmiştir.

İnsân oğlunun mutlaka yönünü "vechini" çevirdiği bir istikameti vardır. Bu âlemde vech'in hedefi ikidir, biri Hakk diğeri ise "mâsiva" denen halktır. Ancak halk'ta Hakk'ı müşahede eden kişi için "halk" mâsiva hükmünden çıkar, aslında halkıyyet'i mâsiva hükmüne getiren kişinin kendi anlayışıdır. Gerçek manâda "Hanif" olan kişi için (Halkıyyet) kalmaz "her mahalde" Hakk'ın zuhuru müşahede edilir, her mahalde var olan Hakk'ın zuhurudur anlayışına da (Tevhîd-i ef'âl) "fiillerin birliği" denir.

BU âleme, madde âlemi anlayışıyla, bakmak "kesret-çokluk," "Hakk'ın zuhuru" dur, anlayışıyla bakmak ise "tevhid-birlik" tir. İşte o devrelerde İbrâhîm'in kavmi buldukları ortamdaki varlıklara kesret gözüyle baktıkları için, onları hep ayrı, ayrı varlıklar olarak gördüler ve hayallerinde oluşturdukları vehim ve onun "musavvire" tasfir- düzenlemeleri ile bazı sûretleri yücelterek ilâh edindiler.

İbrâhîm'in bakışı ise onların tam tersine, bu âleme "Hakk'ın" isimlerinin zuhurudur anlayışıyla baktığından varlıkların her birerlerinin özünde Hakk'ın bir esmâsının olduğu hakikatini anlayınca "ben vechimi

56

bu âlemleri halk edene çevirdim" diyerek bu hakikati zamanına göre çok güzel bir anlayışla idrak ederek, hem kendi devresinde hem de kendinden sonra bu mertebeden geçecek gerçek (hanif) lere yol gösterici olarak (Kûr'ân-ı Kerîm, bizlere de bunu bildirilmiştir. Kim bu idrake ulaşırsa işte o zaman o kişi bâtinen (İbrâhîm-Hanif) dîninden olmuş olur.

Gökte ve yerde gördüğüm Allah'ın (c.c.) nün, zuhuru olan, görüntülerine "ilâhlar" olarak "rabita" etmem, çünkü onlar "mahlûk" tur'lar. Mahlûk'ta "Hâlık" olmaz, "Hâlık" olmayana da ibadet edilmez, eğer edilirse, hâlık'a ortak koşulmuş olur, bu ise tam anlamıyla şirk, "müşrik"lik olmuş olur. İşte bu yüzden, "ben müşriklerden değilim," dedi.

﴿٨٠﴾ وَحَاجَهُ قَوْمُهُ قَالَ اتَّحَاوَنِي فِي اللَّهِ وَقَدْ
هَدَيْتُ وَلَا أَخَافُ مَا تُشْرِكُونَ بِهِ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ رَبِّي
شَيْئًا وَسِعَ رَبِّي كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا أَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ ﴿٨١﴾

(Ve haccehü kavmühü kâle etühaccünnî fillâhi ve kad hedânî ve lâ ehâfû mâ tüşrikûne bihî illâ en yeşae Rabb'î şey'en vesia Rabb'î külle şey'in ilmâ efelâ tetezekkerûne.)

6/80. "Ve ona karşı kavmi delil getirmeye kalkıştı. Dedi ki: Siz Allah Hakkında bana karşı delil getirmeye mi kalkışıyorsunuz?. O halbuki, o bana

57

hidâyet nasip buyurmuştur. Ve ben ona ortak koştuğunuz şeylerden korkmam. Meğer ki, Rab'bim birşey dilemiş olsun. Rab'bimin ilmi herşeyi kuşatmıştır. Artık siz hiç düşünmez misiniz?."

Kavmi, akl-ı cüzlerinin hayal ve vehmi ile putlarına ibadetlerinin doğru olduğu hakkında onunla çekişmeye başladılar. O da Rabb'î min ilmi her şeyi

kaplamıştır, artık siz hiç düşünmezmi'siniz? Diyerek onları düşünceye sevk etmeye çalışmıştır.

﴿٨٣﴾ وَتِلْكَ حُجَّتُنَا آتَيْنَاهَا إِبْرَاهِيمَ عَلَى قَوْمِهِ
نَرْفَعُ دَرَجَاتٍ مَن نَّشَاءُ إِنَّ رَبَّكَ حَكِيمٌ عَلِيمٌ ﴿٨٤﴾

(Ve tilke hüccetünâ âteynâhâ İbrâhîme alâ kavmihi nerfeü derecâtin men neşâu inne Rabb'î hakîmün alîmün)

6/83. **"Ve işte o, bizim delilimizdir ki" onu kavmine karşı İbrâhîm'e vermiştik. Dilediğimizi derecelerle yükseltiriz. şüphe yok ki, Rab'bin hikmet sahibidir, hakkıyla bilendir."**

Cenâb-ı hakk'ın bu mertebedeki "hüccet-delili" tevhid-i ef'âl mertebesinin hakikatini İbrâhîm'e yaşatarak açması ve idrâk ettirmesidir. Bu hakikat daha evvelce kimseye verilmemişti. İşte bu anlayışla yeryüzü ve gökyüzünde olan her şeyin kendilerine ait bir varlıkları olmadığı oralardan zuhurda olan kendisinin isimlerinin ve sıfatlarının kendi manâlarıyla var olduğunu bildirmesidir.

58

Dikkat edilirse bu Âyet-i Kerîme zâtî'dir, **(Bizim delilimiz)** dir, demesinden kolayca anlaşılacaktır. *İşte bu hakikat anlayışını, kavmine karşı İbrâhîm'e vermiştik.*

Dilediğimizi derecelerle yükseltiriz.

Görüldüğü gibi Âyet-i Kerîme'nin bu bölümü de Zâtî'dir, bir çok yönden yorum ve izahları vardır. Meâl-

inde görülen yorum şariat mertebesi itibari ile olan yorumdur ve o mertebenin doğru olan gerçeğidir. Ancak dikkatlice bakılınca arkasından bazı soruların çıkacağı düşünülebilir.

"Dilediğimizi derecelerle yükseltiriz" Bâtın-î yönü itibari ile bu Âyet-i kerîmeyi şöyle yorumlayabiliriz.

Bütün âlemde Allah'ın zuhuru olduğuna göre, Allah'ın zuhurlarını da bir birinden ayıramıyacağımıza göre, *"dilediğimizi"* demek bütün zuhur mahallerini demek olur. *"Derecelerle yükseltiriz"* demek ise ef'âl âleminde her varlık, doğar, yaşar, kemâle erer ve nihayet müddetini doldurarak tekrar bâtın âlemine iade olunur. İşte bu seyr dolayısı ile varlıklar *"derecelerle yükseltilmiş"* olurlar.

Diğer bir anlayışla da, *"dilediğimiz bir zuhur mahallimizi derecelerle diğerlerinden daha fazla yükseltiriz"* Bu bizim irademiz dahilindedir. Ancak varlıkta bizim varlığımızdan başka bir şey olmadığına göre, bir haksızlık'ta söz konusu değildir. Âyet'in bu bölümünde bahsedilen *"derece"* o güne kadar bildirilmeyen (Hullet-halil-dostluk) mertebesidir.

59

"şüphe yok ki, Rab'bin hikmet sahibidir,"

Allah'ın (c.c.) isimlerinden biri de (Hakîm) ismidir. Hakîm'in her zuhura getirdiği de hikmetlerle doludur ve bu ismin hususiyet-i, ilimde, ilmi derinliklerinin olmasıdır. Zâhiren bakıldığında çok tabii gibi görülen mevzuların (Hikmetli) olması itibariyle ne kadar derinlikli olduğunun bilinmesidir. Sadece zâhir manâsı itibari ile meselelere bakıldığında fark

edilemeyen ancak, derinliğinde çok geniş manâlarının olduğu ancak (hikmet) ile anlaşılabilen mevzuları kurgulamak bu ismin özelliği yönünden gelmektedir ki, (işte bu kitap hikmetlerle doludur) Hikmet-i, kısaca bireyler yönünden (*vasıtasız kalbe gelen ilham-varidat*) olarak tarif edilmiştir.

“Hakîm” isminin sahibi olan Allah (c.c.) kuluna bir şeyi açmayı murat ettiği zaman bu ismin hakimiyyet-i altında ve kontrolünde o kuluna hikmetiyle birlikte gönlüne açar. Ancak bu açılımın oluşması için o kulun çabası ve o sahalarda dolaşması lâzımdır. Ancak bunun çok iyi anlaşılması lâzımdır. Aksi halde kalbe ve gönle gelen her hangi bir şey bu yoldan değil de hayal ve vehim yönünden geldi ise çok tehlikelidir ve insanı sapık fikirlere götürme ihtimali çok yüksektir. Bundan kurtulmanın tek yolu gerçek bir “İrfan” eğitimini almak lâzımdır. Ne yazık ki, insan oğlu bu tür evhâm-î düşünceleri gerçek zannederek çabucak kanabilmektedir. Cenâb-ı Hakk muhafaza eylesin.

“ *hakkiyla bilendir.*”

Dünya yaşantısına göre, “geçmiş, hal ve gelecek”
60

diye bilinen itibari zaman bölümleri vardır, bütün bu zaman süreleri içinde ne olacaksa hepsini “*hakkiyla bilendir.*”

Diğer taraftan İlmi İlâhîsinde, Ahadiyyet’inden başlayarak Sıfat, Esmâ ve Ef’âl âleminde olan ve oluşacak olan her şeyi de “*hakkiyla bilendir.*” Diyebiliriz.

﴿٤١﴾ وَاذْكُرْ فِي الْكِتَابِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّهُ كَانَ صَدِيقًا
نَبِيًّا

(Vezkür filkitâbî İbrâhîme innehü kâne siddîkan nebiyyen)

19/41. "**Kitapta İbrâhim'i de zikret. şüphe yok ki, o pek sadık bir Peygamber idi.**"

Yukarıda da bahsedildiği gibi, Kûr'ân-ı Kerîmin anlatım yollarından biri de (Vezkür-zikret-hatırla) şekliyledir.

İlmi İlâhî, Ümm-ül kitapta olan a'yan-ı sabiteler de kişilerin (kaza) genel hükümleri "kazayı mübrem-mutlak" ve "kazayı muallâk" olarak düzenlenmiştir. Bunların zaman süreleri içerisinde yavaş yavaş ortaya çıkarak faaliyete geçmelerine de bilindiği gibi, "kader" denmektedir, miktar, miktar zuhura çıkmasıdır. İşte ey habîb-im senin gönül kitabında "hullet" İbrâhîmiyyet hakikatleri de mevcuttur, onları bâtınından zâhirine çıkararak varlığını hatırla-zikret, ve bizde sana bunları ayrıca "Cibrîl-i emîn" vasıtasıyla da bildiriyoruz. Sende bu bilgileri Ümmet-i ne bildir. Denmektedir.

61
﴿٤٢﴾ اِذْ قَالَ لِأَبِيهِ يَا أَبَتِ لِمَ تَعْبُدُ مَا لَا يَسْمَعُ
وَلَا يُبْصِرُ وَلَا يُغْنِي عَنْكَ شَيْئًا

(İz kâle li ebîhi yâ ebeti lime tagbüdü mâ lâ yesmeu velâ yübsiru ve lâ yuğnî anke şey'en)

19/42. "**Bir vakit ki, babasına demişti: Ey**

babacığım!. Ne için işitmez, görmez ve seni hiçbir ihtiyaçtan kurtaramaz bir şeye taparsın?.

﴿٤٣﴾ يَا أَبَتِ اِنِّى قَدْ جَآءَنِى مِنَ الْعِلْمِ مَا لَمْ يَأْتِكَ
فَاتَّبِعْنِىْ اِهْدِكَ صِرَاطًا سَوِيًّا ﴿٤٣﴾

(Yâ ebeti innî kad câenî minel ilmi mâ lem ye'tike fettebignî sıraten seviyyen)

19/43. ***"Ey atacığım!. Muhakkak ki, ilimden sana gelmeyen bana gelmiştir. Artık bana tâbi ol, seni bir doğru yola erİştireyim."***

Burada İbrâhîm ilk def'a kendisine bâtinen gelen "Tevhid-i ef'âl" ilmini açıklıyor idi, ancak üvey babası bunu anlayacak durumda olmadığından ona tabi olmuyordu ayrıca o günün anlayışı itibari ile babanın oğluna uyması pek kabul edilebilir bir durum da değil idi. O yüzden üvey babası ona tâbi olamadı.

﴿٤٤﴾ يَا أَبَتِ لَا تَعْبُدِ الشَّيْطَانَ إِنَّ الشَّيْطَانَ
كَانَ لِلرَّحْمَنِ عَصِيًّا ﴿٤٤﴾

**(Yâ ebeti lâ tagbüdüşşeytâne inneşşeytâne kâne
62
lirrâhmâni asiyyen)**

19/44. ***"Ey babacığım!. şeytana ibadet etme, şüphe yok ki: şeytan, Rahmana isyan eder olmuştur."***

Acabâ onlar putlara ibadet ederlerken neden "şeytana ibâdet etme" diye babasına söylemiştir. Çünkü

şeytan hayal ve vehim yoluyla putları onlara "ilâh" gibi göstermiştir, ve bu anlayışın arkasındaki de kendi olduğundan böylece putlara yapılan ibadet kendisine yapılmış olmaktadır. Bu hakikati idrak etmiş olan İbrâhîm o yüzden bu şekilde ifade de bulunmuştur.

İblisliğin hakikati "Mudil" isminin hayal ve vehminden kaynaklandığına göre, bunun neticesi de nefs-î benlik olduğundan bu yaşantı da, üzerinde başka bir kuvvet kabul etmediğinden Rahmân-î hükümlere boyun eğmemektedir, bu yüzden Rahmân'a isyan üzeredir.

﴿٤٥﴾ يَا أَبَتِ إِنِّي أَخَافُ أَنْ يَمَسَّكَ عَذَابٌ مِنَ الرَّحْمَنِ فَتَكُونَ لِلشَّيْطَانِ وَلِيًّا ﴿٤٥﴾

(yâ ebeti innî ehâfu en yemesseke azâbün minerrahmâni feteküne lişşeytâni veliyyen)

19/45. **"Ey babacığım!. Ben muhakkak korkarım ki, sana Rahman tarafından bir azap isabet eder de artık şeytana bir yar olmuş olursun."**

Hayal ve vehminin peşinde koştuğundan Ramân'a

63

karşı gelmiş olmaktadır bu yüzden de Rahmân'ın azabı sana isabet eder, böylece onunla birlikte ona muhabbetli olursun, bu yüzden onun yolcusu olmuş olursun. Neticesi azaptır.

﴿٤٦﴾ قَالَ أَرَأَيْتَ إِنْ تَرَكَتَ عَنْ آلِهَتِي يَا إِبْرَاهِيمُ لَعْنٌ لَمْ تَنْتَهَ لِأَرْحَمَنِكَ وَأَهْجَرْنِي مَلِيًّا ﴿٤٦﴾

(Kâle erâğībün ente an âlihetî yâ İbrâhîmü lein lem tentehî le ercümenneke vehcurnî meliyyen)

19/46. "-Âzer- dedi ki: *Ey İbrâhîm!. Yoksa sen benim tanrılarımın yüz mü çeviricisin?. And olsun ki, eğer buna son vermez isen elbette seni taşlarım ve benden uzun bir müddet uzaklaş.*"

﴿٤٧﴾ قَالَ سَلَامٌ عَلَيْكَ سَأَسْتَغْفِرُ لَكَ رَبِّي إِنَّهُ كَانَ بِي حَفِيًّا

(Kâle selâmün aleyke seestağfiru leke Rabb-î innehü kâne bî hafiyyen)

19/47. "-Hazreti İbrâhîm de- dedi ki: *Sana selâm olsun. Senin için Rabbime elbetteki, istiğfarda bulunacağım, şüphe yok ki, o benim için çok ikram etmektedir.*"

İbrâhîm (a.s.) üvey babasına, onun bütün yaptıklarına rağmen (Selâm) esmâsının selâmetiyle temennî de bulunmuştur ve üzerinde zâhiren de olsa hizmeti bulunduğundan, kendisi hakkında Rabb'in dan istiğfarda bulunacağını bildirmektedir.

64

﴿٤٨﴾ وَأَعْتَزِلُكُمْ وَمَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَأَدْعُوا رَبِّي عَسَىٰ أَلَّا أَكُونَ بِدُعَاءِ رَبِّي شَقِيًّا

(Ve aġtezilüküm vemâ ted ûne min dünillâhi ve ed'û rabb'î asâ ellâ eküne bi düâi rabb'î şakiyyen)

19/48. "*Ve sizi ve Allah'tan başka tapındıklarınızı bırakıp çekiliyorum ve Rabbime dua ediyorum.*"

Umulur ki, Rabbime dua ile bedbaht olmam.”

Bu anlayış ile putperestlerin arasından çıkmaya karar vermiş olmaktadır. Hakk'ın rızası istikametinde yaşadığı bütün hayatını ve her şeyini terk ederek bir meçhule doğru yola çıkmaya karar vermektedir.

﴿٤٩﴾ فَلَمَّا اعْتَزَلَهُمْ وَمَا يَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ
وَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَكُلًّا جَعَلْنَا نَبِيًّا ﴿٥٠﴾

(Felemmâgtezelehüm vemâ yegbüddüne min dü nillâhi ve hebnâ lehü ishâka ve yagkûbe ve küllen cealnâ nebiyyen)

19/49. **“Vaktaki onlardan ve Allah'tan başka ibadet ettikleri şeylerden çekilip gitti, ona İshak'ı ve Yakub'u ihsan ettik ve hepsini birer Peygamber kıldık.”**

﴿٥٠﴾ وَوَهَبْنَا لَهُمْ مِنْ رَحْمَتِنَا وَجَعَلْنَا لَهُمْ لِسَانَ
صِدْقٍ عَلِيًّا ﴿٥١﴾

65

(Ve vehebnâ lehüm min rahmetinâ ve cealnâ lehüm lisâne sıdkı aliyyen)

19/50. **“Ve onlara rahmetimizden ihsan ettik ve onlar için dillerde yüksek, doğru bir övgü nasip kıldık.”**

Görüldüğü gibi bu Âyet-i Kerîme de Zât-î dir. Cenâb-ı Hakk yukarıda bahsedilen kişilere özel

rahmetinden hibe etmiştir. Ve insânların arasında onları doğru bir övgü ile övölmelerini sağlamıştır.

﴿٥١﴾ وَلَقَدْ آتَيْنَا إِبْرَاهِيمَ رُشْدَهُ مِن قَبْلُ وَكُنَّا بِهِ
عَالِمِينَ ﴿٥٢﴾

(Ve lekad âteynâ İbrâhîme rüşdehu min kablü ve künnâ bihî âlimîne)

21/51. **"Ve andolsun ki, İbrâhim'e de bundan evvel rüşdünü vermişdik ve biz onu bilenler idik."**

Yine Zât-î Âyetlerden biridir, Cenâb-ı Hakk "kasem" yemin ederek, "rüşd" ün Kendisine daha evvelden verildiğini açık olarak bildirmektedir.

(Rüşd) Lügat'ta, Hakk yolunda salâbet, metânet, ve kemâli isâbetle dosdoğru gitmek* Hayra isâbet etmek* Buluğa ermek* İstikamette olmak* Dînine ve malına zarar verecek şeyi bilmek* Doğru düşünmek* Kişinin akıl ve idrâki kâvî ve tedbiri metîn olmak, diye ifade edilmektedir.

66

Yukarıda bahsedilen "rüşd" tarifleri beşeri anlamda olan tariflerdir. Allah'ın (c.c.) verdiği "rüşd" ise, "İlâh-î kemâlât'ın kemâl-i ve hikmet-i yönünden gelmektedir." Burada ki, "rüşd" ise o güne kadar olan Allah (c.c.) anlayışının en yüksekî olan **(Hanif)** anlayışı ve idrâkidir.

(Hanif) Lügat'ta= (İslâmiyyet'ten önce Allah'ın birliğine inanan ve Hz. İbrâhîm dinine bağlı olan

kimse.) Diye tarif edilmektedir.

Diğer şekli ile ise, **(Hanif)** hayâlî ve ötelere olan bir "Allah" anlayışından, âlemde zuhurda olan gerçek "Tevhîd-i Ef'al" mertbesi, "Allah" anlayışına geçmektir. "Tefhîd-i Ef'al" (İbrâhîmiyyet) mertbesi, aynı zamanda "Tevhîd-i Zât"sız, (Teşbih)tir de, diyebiliriz.

(Mürşid) Lügatta; "**Rüşd**"en. İrşad eden* Doğru yolu gösteren* Gafletten uyandıran* Peygamber varisi olan* Kılavuz* Tarikat Pîri, şeyhi. Diye de geçmekte'dir.

Diğer şekli ile ise, **(Mürşid)** evvelâ; "**Allah**" (c.c.) sonra "**Kûr'ân**" sonra da "**Muhammed**" (s.a.v.) dir. O halde tüm mertebeleri kapsayan "**irşâd**" bu yoldan gelen irşât'tır. Kimlere bu hakikatler'den hisse verilmiş ise gerçek kemâlât "**Mürşit**" leri bunlardır.

İbrâhîmiyyet mertebesinde verilen **(Rüşd)** ise daha henüz, (Kûr'ân ve Hz. Muhammed (s.a.v.) gelmediği için. Buranın **(Rüşd)** ü "**10 suhuf**" "**Hanif**" "**Hullet**" ve o mertebenin "**İmâmet**" hakikatleri' dir diyebiliriz.

67

Bu hakikatler daha evvelce gelenlere verilmemiş idi. İlk def'a bunlar İbrâhîmiyyet mertebesinin zuhur mahalli olan Hz. İbrâhîm'e verildi bunların toplamı ona Allah (c.c.) tarafından verilen özel **(Rüşd)** tür. Böylece o da bu **(Rüşd)** ü kavmine aktarması sûretiyle bâtinen onların **(Mürşit)** leri, yine aynı zamanda, zâhiren ve bâtinen de "**Nebî ve Rasûl**" leri olmuştur. Bilindiği gibi zâten kendisi **(Ulül azm)** olan Peygamberlerin ikinci sidir. Böylece Peygamberliği de tasdik edilmiş oluyordu.

İşte Ümmet-i Muhammed'ten olan bizlere Cenâb-ı Hakk Peygamberimiz vasıtası ile bu hakikatleri açması bu hakikatler vasıtasıyla da, bizleri İbrâhîmiyyet mertebesi itibariyle **irşâd** etmesidir. Bize düşen ise bunları kendi bünyemizde olabildiğince yaşamak ve gerçek bir **(Mürşid-i Kâmil)** in kontrolunda seyr-i sülûğumuz da, tatbik etmek olmalıdır.

"ve biz onu bilenler idik."

A'yan-ı sabitesi ve hakikat-i İbrâhîmiyyet, itibari ile biz onu bilenlerden idik.

﴿٥٢﴾ اذْ قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ مَا هَذِهِ التَّمَاثِيلُ الَّتِي
أَنْتُمْ لَهَا عَاكِفُونَ ﴿٥٢﴾

(İz kâle liebîhi ve kavmihi mâ hezihîtemâsîlülleti entüm lehe âkifüne)

21/52. **"O vakit ki, babasına ve kavmine dedi ki:**

68

Nedir bu heykeller ki, siz onlara -tapınmaya- devam edip duruyorsunuz?"

(Temâsil) "Temsiller" Putlar. Heykeller. Resimler. Sûretler. Semboller. Tasvirler. **"Nedir bu heykeller"** Yâni bunların sizin yanınızda ne kıymeti olabilir.? Diye sormaktadır. Aslında İbrâhîm (a.s.) onların ne olduğunu hakikatleri itibari ile biliyordu. Ancak onların anlayış ve yönelmeleri itibari ile babasını ve kavmini onlardan men etmeye çalışıyordu. Gerçekte men edilme onlardan-temsiller'den değil onları, anlayışlarından dolayı men

etmekteydi.

Aslında "Tevhîd-i Ef'âl" mertebesi idrakinde bütün varlık zuhurlarının Hakk'ın birer isimlerinin zuhuru olduğu anlayışı itibari ile, her zuhurda Hakk'ın gayrı olmadığından, bu yönüyle onlara yönelmek suç unsuru olmaz. Suç unsuru tek ve belli zuhurlara yönelmektir. Ancak onların anlayışı itibari ile, hakk'ın zuhuru sadece kendi ürettiklerinde ve gökyüzünde gördükleri bazı yıldızlara Ulûhiyyet ve Rubiyyet isnâd etmeleri ve diğerlerini ayrı görmeleri men edilme sebebi olmuştur. İşte asıl putperestlik budur. Hakk'ın zuhurlarını bir birinden ayırıp onları ayrı ayrı görmek ve kendilerini müstakil varlıklar zannederek (Esmâül Hüsnâ)nın bütünlüğünü bozmak suçun en büyüğüdür. İsmine kesret ve (**şirk**) denir. En büyük günahdır.

"siz onlara -tapınmaya- devam edip duruyorsunuz?"

Onlara tapınmakla büyük günah olan (**şirk**) i işlemeye devam ediyorsunuz. İşte şirk'in hakikati "Tek"i çok ve sevdiğini-yöneldiğini "tek-yegâne" görmektir.

69

﴿٥٣﴾ قَالُوا وَجَدْنَا آبَاءَنَا لَهَا عَابِدِينَ ﴿٥٤﴾

(Kâlü vecednâ âbâenâ leha âbidîne)

21/53. "**Dediler ki: Biz babalarımız! bunlara ibadet ediciler bulduk.**"

Böylece kendilerinin müşahede ehli olmadıklarını ve taklitçi olduklarını, kendileri kendi lîsanları ile belirtmiş olmaktadır.

قَالَ لَقَدْ كُنْتُمْ أَنْتُمْ وَأَبَاؤُكُمْ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿٥٤﴾

﴿٥٤﴾

(Kâle lekad küntüm entüm ve âbâüküm fî dalâlin mübîn)

21/54. **"Yemin olsun dedi: Siz de, babalarınız da pek açık bir sapıklık içinde bulunmuş oldunuz."**

﴿٥٥﴾ قَالُوا أَجِئْتَنَا بِالْحَقِّ أَمْ أَنْتَ مِنَ اللَّاعِبِينَ ﴿٥٥﴾

(Kâlû eci'tenâ bilhakk'î em ente minellâibîne)

21/55. **"Dediler ki: Sen bize hak ile mi geldin, yoksa sen lâtife edenlerden misin?"**

﴿٥٦﴾ قَالَ بَلْ رَبُّكُمْ رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ الَّذِي فَطَرَهُنَّ

وَإِنَّا عَلَىٰ ذَلِكُمْ مِنَ الشَّاهِدِينَ ﴿٥٦﴾

(Kâle bel Rabbüküm Rabbüssemâvâti vel ardillezî ve tera hünne ve enâ alâ zâliküm mineşşâhidîne)

21/56. **"Dedi ki: Hayır... Rabbiniz göklerin ve yerin**

70

Rabbidir ki, onları yaratmıştır ve ben ona şahitlik edenlerdenim."

Görüldüğü gibi, Tevhid-i Ef'âl mertebesini yaşayan İbrâhîm (a.s.) varlıklara bir bütün olarak bakmakta ve onlarda var olan Hakk'ın varlığını görüp müşahede ederek bu hakikate açık olarak (şahit) olduğunu belirtmekte idi. Böylece Hakk'a giden yolda İnsânlık tarihinde çok büyük bir aşama elde edilmiş

olmakta idi. Daha evvelce bilinmeyen **(Hanif)** anlayışı böylece faaliyete geçmekte idi. İşte bu yüzden gerek İnsânlık tarihinde gerek birey kişinin seyrü sülûkunda bu merteye büyük bir aşamadır.

﴿وَتَاللّٰهِ لَا كَيْدَ لَاصْنَامَكُمۡ بَعۡدَ اَنْ تَوَلَّوۡا مُدۡبِرِيۡنَ﴾

﴿٥٧﴾

(Ve tallahi leekîdenne esnâmeküm bagde en tüvellû müdbirîne)

21/57. **"Vallahi yemin ederim ki; Siz dönüp gittikten sonra elbette putlarınıza bir oyun oynayacağım."**

Yâni, putlarınızı-sevdiklerinizi bir yere kapayıp nefsi eylencelerinize gidince.

﴿٥٨﴾ ﴿فَجَعَلَهُمۡ جُذَآءًا اِلَّا كَبِيۡرًا لَّهٖمۡ لَعَلَّهُمۡ اِلَيْهٖ يَرْجِعُوۡنَ﴾

(Fecealehüm cüzâzen illâ kebîran lehüm leallahüm ileyhi yerciûne)

71

21/58. **"Artık onları parça, parça etti, ancak onların bir büyüğünü değil, belki kendisine müracaat ederler diye."**

Bu hadise, (Konyalı Mehmed Vehbi) efendinin "büyük Kûr'ân tefsiri hülâsat'ül beyan" adlı eserinde cild 9 sahife 3443 te şöyle kayıtlıdır.

İş bu vakıa şöyle cereyan etmiştir; Bayram günü Hz. İbrâhîm'in pederi, "bizim bayram yerine gitsen beğenirsin beraber gidelim" demişse de Hz. İbrâhîm (a.s.) puthaneyi alt üst etmek için fırsata uygun olup bayram gününden daha ziyade bir fırsat olmadığından bu fırsatı kaçırmamak için pederine hasta olduğunu beyan ederek gitmedi. Ahâli âdetleri vechile puthane ve kasabayı terkederek bayram yerine gittiler.

Fakat âdetleri herkes bayram yerine gitmeden evvel putların önlerine nefis yemekler korlar ve bayram yerinden doğru puthaneye gelir, putlara secde eder ve kemâl-i ta'zimle o yemekleri yerlerdi. İşte onlar bayram yerine gidince Hz. İbrâhîm elinde balta ile puthaneye girer büyük puttan maadasını kırar ve puthaneyi demirci dükkânına döndürür, baltayı da büyük putun boynuna takarak bırakıp gider. Putlar kendi nefislerini muhafazaya muktedir olamayınca ibadet edenlere bir menfeat temin etmekten âciz olduklarını ahaliye bildirmekle ikaz etmek ister. Hepsinden ziyade ta'zim ettikleri büyük putu kırmamaktan maksadı; Ahalinin dikkatini çekmekti. Çünkü "bunları kim kırdı?" dedikleri zaman "balta kimin boynunda ise o kırmıştır." Deyince onlar. "Büyük put bunları kıramaz" dedikleri zaman:

72

"Bunları kırmaktan âciz olan bir şeye ne için ibâdet edersiniz?" demekle anlaşılması kolay olsun halis niyyet-ine binaen büyük putu kırmadan bıraktı. Bayram yerinden döndüklerinde İbrâhîm (a.s.) ın düşündüğü üzere hadise cereyan etmiştir.

* * *

Görüldüğü gibi burada, Nûh (a.s.) zamanında olan putlara verilen isimler gibi bu putlara çokluğundan dolayı isimler verilmemiştir. Seyrû sülûk'ta bu hadise oldukça mühim bir yer işgâl etmektedir. İbrâhîm (a.s.)'ın geçlik yıllarında yaşadığı bu hadise de çok ibretler vardır. O yıllarında "Tevhîd-i Ef'âl" anlayışını pekiştirmeğe çalışan İbrâhîm (a.s.) için bütün varlıkta ne varsa bunların hepsini gönlünden çıkarması gerekiyordu, işte bu yüzden gördüğü ve hissettiği her şey ona zâhirleri itibari ile perde olabilirdi. Küçüklüğünde azda olsa bunlara gönlünde bir değer vermişti. Daha sonra bunların hiç bir asılları olmadığını anladığında gönlünde olan o varlıkların hepsini gönül hanesinden parçalayarak çıkarıp attı. Kendisinde oluşan bu kudret gücünün ifadesi olan baltayı en büyük olan **(hayâl)** putunun boynuna astı.

﴿٥٩﴾ قَالُوا مَنْ فَعَلَ هَذَا بِالْهَيْتِنَا إِنَّهُ لَمِنَ الظَّالِمِينَ ﴿٥٩﴾

(Kâlû men feale hâzâ biâlihetinâ innehü le minezzâlimîne)

21/59. "**Dediler ki: İlâhlarımıza bunu kim yaptı ise şüphe yok ki, o zalimlerdenidir.**"

73

Hayal putunun ve diğerlerinin çevresinde toplanmış olan halk onların parçalandığını görünce bunu yapan **(zâlim)** lerden'dir, dediler. Bu sözlerinde kelime olarak isâbet vardı fakat anlam olarak kendi anlayışlarına göre bu işi yapan **(zâlim)** putlarını kırmak sûretiyle onlara **(zulüm)** etmiş olmaktadır. O halde cezalandırılması gerekiyordu.

Ancak cenâb-ı Hakk'ın indinde ise, bu vasıf
(**zalûman cahulâ**) idi. (Ahzab 33/72)

وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا ﴿٧٢﴾

.....
33/72. onu "emâneti" insân yükledi. şüphe yok ki, o,
çok zâlim, çok bilgisiz oldu.

Bu Âyet-i Kerîme de zâtîdir, ifadesi çok geniştir
yeri olmadığı için sadece (**zâlim**) kelimesine bakacağız
başka kitap ve sohbetlerimizde bu Âyet-i Kerîmeden
bahsetmiştik. Zâhiri mânâda putperestlerin kullandığı
şekilde ve anlayışta bir (**zâlim**) lik olsaydı Cenâb-ı
Hakk "emânet"i ni ki! Bu "emânet zât-î tecellî" si dir,
onu bu şekilde anlaşılan bir (**zâlim**) e yüklermi idi.?.

Hakk'ın yüklediği (**kâne zalûmen**) zâten
kendisine ezelden yüklenmiş bir husus idi. Bilindiği gibi
(**kâne**) kelimesi "**idi**" olarak kullanılır. Bu ise "mazi"
geçmişteki bir hâli belirtir. Demek ki, bu hadise de
verilen (**zâlim-zalûm**) lûk, büyük karanlık, "sevâd-ı
a'zam" "a'ma'iyyet" in karanlığından çıkan "Nûr" u
İlâhiyye'den gelen ilâhî hakikatlerin o mahalde zuhura
çıkmasıdır. Diyebiliriz. İşte (**zâlim-zulûm**) un iki yönü
vardır. Biri kaynağını "ezelden-a'maiyyetten" alan, diğeri

74

ise kaynağını "nefs-i emmârenin cehennem-î
karanlığından alan (**zâlimlik**) tir.

İşte Âyet-i Kerîme de, bahsedilen (**Minezzâlî-
mîne-zâlimlerdendir**) ifadesi, İbrâhim (a.s.)
tarafından "a'ma'iyyet" hakikatinden gelen ilâhî zulmet-
karanlık. Kavm tarafından ise "nefsin" cehennem-î

karanlığından gelen (**zulüm-zâlimlik**) ifadesidir. Evet orada bir hakikat-i keşfetmişler ancak kendi anlayışları ile değerlendirdiklerin den büyük suç unsuru olarak kabul etmişlerdir. مَنْ فَعَلَ (**Men feale**) kırma işini, "kim işledi" diye sorduklarında, eğer işleyenin İbrâhîm-in varlığında hakk'ın hâdî isminin o fiildeki fâil-i olduğunu bilselerdi, İbrâhîm-i suçlamazlardı. Bunu anlayamadılar, çünkü "müşrik idiler. Müşriklik ise "Esmâ-i İlâhiyye'yi bölmektir.

﴿٦٠﴾ قَالُوا سَمِعْنَا فَتَىٰ يَذُكُرُهُمْ يُقَالُ لَهُ إِبْرَاهِيمُ ﴿٦٠﴾

(Kâlû semignâ feten yezkürühüm yükâlû lehü İbrâhîmü)

21/60. "**Dediler ki: Kendisine İbrâhîm denilen bir genci işittik ki, onları anıp duruyormuş.**"

﴿٦١﴾ قَالُوا فَآتُوا بِهِ عَلَىٰ أَعْيُنِ النَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَشْهَدُونَ ﴿٦١﴾

(Kâlû fe'tü bihî alâ agyüninnâsi leallahüm yeşhedün)

75

21/61. "**Haydin dediler, onu insanların gözleri önüne getiriniz, umulur ki, onlar şahitlikte bulunurlar.**"

Kendi aralarında ve zanlarına göre suç unsuru olan putlarının kırılması fiilini, işleyeni gören varsa şahitlik eylesin diye aralarında konuşmaları. Aslında bu arayışları kendilerini gerçekten hakk'ın indinde İbrâhîm

(a.s.) in şahidi yapmış olmaktadır. Yâni diyorlardı ki, bu putları "İbrâhîm" kırmıştır. Bu şahitlikleriyle âhîret'te Hakk'ın huzurunda İbrâhîm (a.s.) in yaptığı bu işin şahitleri olmuş, ve onu tasdik etmiş olmaktadır. Eğer bu hakikati idrak etmiş olsalardı böyle bir şahitlikte bulunmazlar idi.

﴿٦٢﴾ قَالُوا ءَأَنْتَ فَعَلْتَ هَذَا بِالْهَتِنَا يَا إِبْرَاهِيمُ ﴿٦٢﴾

(Kâlû eente fealte heze bi âlihetinâ yâ İbrâhîm)

21/62. "**Dediler ki: Ey İbrâhîm! Bizim ilâhlarımıza bunu sen mi yaptın?**"

﴿٦٣﴾ قَالَ بَلْ فَعَلَهُ كَبِيرُهُمْ هَذَا فَسَأَلُوهُمْ إِنْ كَانُوا يَنْطِقُونَ ﴿٦٣﴾

(Kâle bel fealehü kebîruhüm heze fes'elühüm in kânû yentikûn)

21/63. "**Dedi ki: Belki onu onların şu büyüğü yapmıştır. Haydin onlara sorunuz, eğer söyleyebilmekte iseler.**"

76

Hayâlin karanlık dehlizlerinde olan "vehim" putların en büyüğüdür. Nerde ne zaman nasıl çıkacağı belli olmaz, çünkü kaynağını (Kahhar) esmâsından almaktadır. İşte orada olan putların en büyüğü de "hayal" putunun yaptığı "tasfir-î-sûret" putuna sorun demıştır. Eğer cevap verebilirse tabii.

فَرَجَعُوا إِلَىٰ أَنفُسِهِمْ فَقَالُوا إِنَّكُمْ أَنْتُمُ الظَّالِمُونَ ﴿٦٤﴾

﴿٦٤﴾

(Feraceû ilâ enfüsihim fe kâlû inneküm entüm-üzzâlimüne)

21/64. "**Bunun üzerine kendi nefislerine döndüler de dediler ki: Siz şüphe yok ki, siz zâlimlersiniz.**"

Bu cevap karşısında, geçici bir süre kendilerine, Yâni kendilerinde varolan öz benliklerine, Hakk'ın Ef'âl mertebesinden tecellisi olan vicdanlarına, İlâhî gerçek nefislerine dönerek, o sesi dinleyerek kendi kendilerine, şüphe yok ki; siz zâlimlerdensiniz dediler.

İşte buradaki zâlimlik yukarıda bahsedilen, kaynağını "nefs-i emmârenin cehennem-î karanlığından alan (**zâlimlik**) tir ki; kendi kendilerine, kendilerinde var olan bu vasıflarını kendileri de aleyhlerine olmak üzere tasdik etmiş olmaktadır.

﴿٦٥﴾ ثُمَّ نَكِسُوا عَلَىٰ رُؤُسِهِمْ لَقَدْ عَلِمْتَ مَا هَؤُلَاءِ يَنْطِقُونَ ﴿٦٥﴾

77

(Sümmenükisû alâ ruusihim lekad alimte mâ heülâi yentikûne)

21/65. "**Sonra da başları üzerine döndürüldüler de dediler ki:- Muhakkak sen bilmişsindir ki, onlar söz söyler değildirler.**"

Nefs-i emmâreleri, hayal-vehim ve çevre

şartlanmaları onları tekrar, Hakk'ı inkâr, putları tasdik şirkine, başlarını eski inançlarına geri döndürerek hemen düşürdü. **-: Muhakkak sen bilmişsindir ki, onlar söz söyler değildirler."**

Kendileri de itiraf ediyorlar ki; onlarda gerçek mânâ da "kelâm" sıfatı yoktur. Kelâm sıfatı olmayanda da "Sıfat-ı subûtiyye" den olan (Hayat, İlim, İrâde, Kudret..." ve diğerleri olmaz bunlar olmayınca da onlarla alış veriş mümkün olmaz o halde onlar madeniyyat'tan olan "taş ve kurumuş odun" dan kendi elleriyle yonttukları semboller-tasfirler-putlardır. Bu sözleri ile onlar farkında olmadan **"sen bilmişsindir"** diyerek İbrâhîm (a.s.) mın irfâniyyetini ve kendi cahillerini tasdik etmiş olmaktadır.

﴿٦٦﴾ قَالَ أَفَتَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُكُمْ شَيْئًا وَلَا يَضُرُّكُمْ ﴿٦٦﴾

(Efetagbudüne min dünillâhi lâ yenfeuküm şey'en velâ yedurruküm)

21/66. **"Dedi ki: O halde Allah'tan başka size hiçbir şey ile fâide veremeyecek ve zarar da veremeyecek bir şeye ibadet eder misiniz?"**

78
﴿٦٧﴾ أَفِ لَكُمْ وَلِمَا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٦٧﴾

(Üffin leküm ve limâ tagbudüne min dünillâhi efelâ tegkilüne)

21/67. **"Yuf size! Ve Allah'tan başka tapar oldu-**

nuza! Siz hiç akıllıca düşünmeyecek misiniz?"

Yazıklar olsun size ve Allah'tan başka taptığınız şeylere. Bu kadar meydanda olan gerçekleri göremeyip-te, taş ve odun parçalarından meydana gelen kendi yaptığınız sûretlere yönelmenize. Genelde insânlar, kendilerine göre hayal ve vehimlerinden bir "Rabb" anlayışı tasfir edip ona hayallerinde bir sûret verip kendileri de o sûreti "Rabb" olarak kabul ederler. İşte bu sûret kendilerine sevimli gelir, çünkü kendi halkiyyetleridir. O yüzden herkesin sevdiği kendi "Rabb"ıdır ve ona yönelirler. Bu yüzden onlara da kendilerinin halkettikleri ilâhları sevimli geldiğinden onlardan ayrılmak istemediler.

"*Siz hiç akıllıca düşünmeyecek misiniz?"* Evet onların bir düşünceleri vardı! Fakat o düşünce ise nefs-i emmârelerine dönük "akl-ı cüz" leri'nin oluşturduğu putprestliğe dönük düşünceleri idi. İbrâhîm (a.s.) in yukarıda ki, suali ise bu anlayıştan çıkıp "akl-ı kül" yönünden, "*akıllıca düşünmeyecek misiniz?"* sualidir ki; Onları akl-ı selime davet idi. Ancak onlar şartlanmışlıklarını aşamadılar ve hallerinde ısrarlı olarak İbrâhîm (a.s.) mı suçladılar.

79

﴿٦٨﴾ قَالُوا حَرِّقُوهُ وَانصُرُوا آلِهَتَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ فَاعِلِينَ ﴿٦٩﴾

(Kâlû harrikûhü vensurû âliheteküm in küntüm fâilîne)

21/68. "***Dediler ki: Onu yakınız ve ilâhlarınıza yardım ediniz, eğer yapacak kimseler iseniz.***"

Görüldüğü gibi yukarıdan beri gelen Âyet-i Kerîmler İbrâhîm (a.s.) in ve kavminin lisânından çıkmaktadır. Bu Âyet-i Kerîme de kavminin lisânından çıkmaktadır. Bu hususlara da çok dikkat etmemiz lâzım gelmektedir. Cenâb-ı Hakk İbrâhîm (a.s.) in kavminin lisânından bu haberi vermektedir.

"Onu yakınız" Hükmü kendilerince en büyük ceza idi ve kendilerinin İç bünyelerindeki yapılarını da göstermekte idi. Akıllarına ilk gelen onların içlerinde en şiddetli halleri idi buda kendilerinde bulunan nefs-î "Cabbar" isminin cebbariyyet-i ve iblisin ateşi idi ki o ateşin kaynağı kendileri idiler. İşte bu yüzden ilk akıllarına gelen ateş olmuştu çünkü tabiatları idi.

İbrâhîm (a.s.) mı evvelâ kendi içlerinde nefislerinde bulunan ateşe attılar, daha sonra da odun ateşine attılar. Bunun üzerine Cenâb-ı Hakk ateşe.

﴿٦٩﴾ قُلْنَا يَا نَارُ كُونِي بَرْدًا وَسَلَامًا عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ ﴿٦٩﴾

(Kulnâ yâ nârû küni berden ve selâmen alâ İbrâhîme)

80

21/69. **"Dedik ki: Ey Ateş! İbrâhîm üzerine serin ve selâmet ol."**

Görüldüğü gibi bu Âyet-i Kerîme yukarıdakilerden sonra gelen, gene Zât-î Âyetlerdendir. Yânî Cenâb-ı Hakk bizâtihi kendisi, **"Dedik ki:"** ifadesiyle bu hükmün sadece kendine ait olduğunu açık olarak belirtmektedir.

Esmâ'dan olan "Cebbâriyyet" in (azab-yakıcılık) zuhuru olan "ateş" yönüne, **Ey Ateş!** Diye Hakk tarafından, Zât-î bir hitap geldi. Bunun üzerine Esmâ kaynaklı olan "ateş" ne yapması lâzım geldiğini anlamak için Zât-î hitabın devamını dinlemeye başladı.

"İbrâhîm üzerine" diye Kelâm-ı İlâhî devam edince, ateş anladı ki; burası husûsî bir makamdır. Çünkü eğer **"İbrâhîm'in"** üzerine deseydi sadece Hz. İbrâhîm'e tahsis edilmiş olacaktı. **"İbrâhîm"** üzerine, denince bunun bir mertebe olduğunu ve bu mertebenin daha başka zuhur mahallerinin de olabileceğini anlamış oldu. Çünkü gerçekten İbrâhîmiyyet "Halîl-hullet" dostluk mertebesidir ve seyr-ü sülûk ta yaşanacak bir metebedir. Gelecek Âyet-i Kerîmelerde onu göreceğiz.

Hullet, "Esmâ-i İlâhiyye-Esmâül Hüsnâ" nın mânâları ile dokunmuş bir bütün kumaştır ki onu giyebilenlere aslı itibariyle varlıkta hiç bir şey zarar veremez, çünkü Hakk'ın koruması altındadır.

Evet ateş kendine gelen bu özel hitap ile yapacağı için mahallini anladı ancak daha henüz ne yapacağını bilemiyordu, böylece hitab-ı İlâhiyye'nin sonunu

beklemeğe başladı. Hitab-ı İlâhî de, **"serin ve selâmet ol."** Diye iki husus ile devam etti. Bunun üzerine yanmakta olan genel ateş ne yapacağını bilerek, kendisine gelmekte olan **"Aziz"** misafirinin üzerine **"cebbâriyyet"** yapmaması lâzım geldiğini anlayarak, Cebbâriyyet-i kendisi o mahalde kendinden kendi üstüne, yaparak o mahalden Cebbâriyyet tecellîsini

çevreye yaymak sûreti ile o Halîllik mahallinden kaldırmış oldu. "**Serin**" olması, aslı itibariyle "Nâr"ın "Nûr" dan meydana gelmesindedir. Nûr yoğunlaştıkça nâr'a dönüşür. İşte Nâr-ateş, aslî haline dönünce Nûr olur, işte orada ateşin sadece aslı olan Nûr'un yakmadan sadece aydınlığının ateş şeklinde görünmesinden başka bir şey kalmamıştı dışarıdan bakanlar ise onu kendi hissî ve beşerî kıyasları ile yanmakta olduğunu zannetmişlerdi. Tur dağında Musâ (a.s.) ma olan tecelli gibi. (Tahâ/20/10-11) Ayrıca sığağın fizîki karşılığı da, "**serinlik**" ve bu serinliğin içinde ki, huzur ve rahatlaktır.

" **ve selâmet ol.**" Bilindiği gibi (selâmet) "Selâm" Esmâsından kaynaklanmaktadır. "Selâm" Esmâsı'nın, "Rahmân" Esmâsı gibi geniş kapsamı vardır. her varlığa kendi mânâsı istikametinde selâmetini verir. İnsân varlığının ana isimlerinden biri de "Selâm" ismidir. Ayrıca İslâm da; Selâm ve selâmettir, bu yüzden Mü'min'lerin bir vasfıda karşılaştıklarında Selâm üzere mukabelede bulunmalarıdır. Ve Cennet ehline de Rabb'larından Selâmlar vardır. (Yâsîn/36/58) İşte bu yüzden ateşten istenilen ikinci husus, aslı itibariyle kendinde bulunan Selâmet-i İbrâhîm üzerinde uygulaması'dır.

82

Ateş kendinden istenen "**serin ve selâmet** üzere **ol.**" mayı yerine getirerek kendi aslî tabiatının dışına çıkarak Hakk'ın emrini yerine getirmiştir.

İşte seyrü sülûk yolunda olan bir sâlik de belirli aşamalardan geçerek "Tevhîd-i Ef'âl" mertebesine ulaştığın da kendisinde meydana gelebilecek bu hadiseler ile değişik şekilde karşılaşabilir nefsinin ve

çevresinin ateşine girebilir, o zaman yapacağı dua Cenâb-ı Hakk'ın Hz. İbrâhîm hakkında belirttiği Kelâm-ı İlâhîsini tekrar etmek olacaktır.

(Kulnâ yâ nârû küni berden ve selâmen alâ İbrâhîme)

Ancak bu Kelâm-ı İlâhiyye yi virdeder-zikrederken nefsinden değil, kendi gerçek hakikatinden zikretmesi gerekecektir. İşte o zaman zikreden Hakk'ın kendisi olacağından, kişinin üzerinde oluşan nefsin ve cabbar'ın ateşi (serin ve selâmet olacaktır). Çünkü emir Hakk'ın olduğundan başka çaresi yoktur.

Şimdi bu hâdiseyi zâhir seyri üzere tarihî bir ifadeyle vermeye çalışalım.

* * *

Bu hususta Konyalı Mehmed Vehbi efendinin **(Hülâsat'ül Beyân)** isimli tefsirin de cilt 9 sâhife 3450-51 den, özetle mevzuumuz ile ilgili bölümünden küçük bir bilgi aktarımı yapmağa çalışalım.

İbrâhim (a.s.) yetişkin hâle gelince, kavminin
83

yolunun batıl, ve putlara tapmanın da hamlık olduğunu anlamış olduğundan uygun bir zamanda onları kırmıştı. Oluşan hadiseyi gören kavmi bu işi İbrâhim'in yaptığını anlayıp onu ateşte yakarak imha etmeye karar verdiler. Fahri Râzî, Kâzî ve Hâzî'nin beyanlarına göre hâdisi özetle şöyle cereyan etmiştir.

Âyette beyan edildiği üzere **İbrâhim** (a.s.) mın Allah'ın indinde makbul olan (putları kırma) fiili ni, onlar cinâyet olarak kabul ederek azâbın şiddetlisi olan ateşle yakmağa karar verdiler.

İbrâhim (a.s.) mı tutup hapsedtiler. Irak'ta Babil'de (**Kevsa**) isminde bir kasaba civarında etrafı yüksek duvarlarla çevrili ağıl şeklinde bir yer yaptılar ve hayvanlarla odun çekmeye başladılar. Kemâl-i arzularıyla bütün ahali odun çeker, hatta, hasta olanlar şifa bulursa bir miktar odun alacağını vaad eder, vefat edenler odun alınmasını arttırır odun alırdı.

Bu hâl belirli bir müddet devam etti ve yaptıkları yer fazlasıyla odunla doldu. Yedi gün ateş yaktılar, sekizinci günü **İbrâhim** (a.s.) mı mancınık ile ateşin ortasına attılar **İbrâhim** (a.s.) (*Hasbünellah ve ni'mel vekîyl*) "**Allah bana yeter ve ne güzel vekil**"dir. (virdine) zikri ne devam eder Cenâb'ı Hakk'ın (**yâ nâru.....**) hitabı ateşe gelince ateşin içi İbrâhim (a.s.) için yeşillikle dolu bir bahçe olduğu ve Nemrud'un Yüksek bir yerden bunu seyrettiği rivâyet edilmiştir.

84

O makamda **İbrâhim** (a.s.) mın yedi gün kaldığı ve "dünya da en çok lezzet duyduğum o yedi gündür" buyurduğu da rivâyet edilmiştir.

O günde dünya yüzünde bütün ateşlerin sönüp yanmadığı da rivâyet edilmiştir.

85

Ateşe atıldığı halde sadece **(Hasbünellah ve ni'mel vekiyi,)** sözleriyle Rabb'î na ne kadar güven içinde olduğunu **mutmain** bir gönül ile hadiseleri şikâyet etmeden nasıl karşıladığı ve hiç kimseden yardım istemediği anlaşılmaktadır ki; bu hadise bir yönüyle onun Rabb'î nın kendisinden râzı olmasını kendisinin de ehli **Merdiyye** den olmasını sağlamıştır.

* * *

﴿٧٠﴾ وَأَرَادُوا بِهِ كَيْدًا فَجَعَلْنَاهُمُ الْأَخْسَرِينَ ﴿٧٠﴾

(Ve erâdû bihî keyden fecealnâhümül ahserîne)

21/70. " **Ve ona bir tuzak kurmak istediler. Biz de onları pek büyük hüsrâna uğramış kimseler kıldık.**"

﴿٧١﴾ وَنَجَّيْنَاهُ وَلُوطًا إِلَى الْأَرْضِ الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا لِلْعَالَمِينَ ﴿٧١﴾

85

(Ve necceynâhu ve lûtan ilel ardilletî bâreknâhu fihe lil âlemîne)

21/71. " **Ve onu ve Lût'u kurtarıp bir yere kavuşturduk ki, o yerde âlemler için bereketler vermişizdir.**"

﴿٢٦٠﴾ وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ أَرِنِي كَيْفَ تُحْيِي الْمَوْتَىٰ

قَالَ أَوْلَمْ تُؤْمِنُ قَالَ بَلَىٰ وَلَٰكِن لِّيَطْمَئِنَّ قَلْبِي
قَالَ فَخُذْ أَرْبَعَةً مِّنَ الطَّيْرِ فَصُرْهُنَّ إِلَيْكَ ثُمَّ اجْعَلْ
عَلَىٰ كُلِّ جَبَلٍ مِّنْهُنَّ جُزْءًا ثُمَّ ادْعُهُنَّ يَأْتِينَكَ سَعْيًا
وَأَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٦٠﴾

(Ve iz kâle İbrâhîmü Rabbi erinî keyfe tuhyilmevâ
kâle evelem tü'mini kâle belâ velâkin liyetmeinne
kalbî kâle fehuz erbaete minettayri fesurhünne
ileyke sümmeç'al alâ külli cebelin min hünne
cüz'en sümmed'uhünne ye'tîneke sagyen vaglem
innellahe Azîzün Hakîmüne)

2/260. "Ve o vakti de yâdet ki. İbrâhim, Yarabbi!.
Ölüleri nasıl dirilteceğini bana göster demiş, -
Cenâb-ı Hak da- inanmadın mı?, diye buyurmuştu.
O da evet... İnanırım, fakat kalbim mutmain olsun
için demiş. Allah Teâlâ: Kuşlardan dört tanesini tut
da onları kendine çevir sonra her dağ üzerine
onlardan birer parça at, sonra da onları çağır, sana
koşarak gelirler ve bil ki Allah Teâlâ şüphe yok
azizdir, hakimdir diye buyurmuştur."

86

Bu Âyeti Kerîmeyi (14-İrfan mektebi) adlı
kitabımızın Dördüncü bölüm "Mutmeinne mertebesinde
geçen şekliyle buraya ilâve etmeyi uygun gördüm.

Özet yorum:

Mertebe-i İbrâhimiyye'nin, bir mertebesi olan
Mutmeinnîlik yani müşahedeli yaşantı, bu Âyet-i Kerime
ile idraklerimize sunulmaktadır, yavaş, yavaş
incelemeğe çalışalım. Bilindiği gibi Ulûl azm

peygamberlerden olan İbrâhim (a.s.) mın hayatında bizler için bir çok örnekler vardır. Bunlardan biri de **(ba'sül ba'del mevt)** öldükten sonra dirilmedir. Bu ise seyrü sülûk yolunda yaşanması gereken bir aşamadır. Buradaki; ölüm fena fillâh mertebesinde ki küllî ölüm değil mahallî ölüm ve dirimdir.

İbrâhim (a.s.) ölümlerin nasıl diriltildiğini görmek istediğini bildirmiştir. Bu hususta **(Mutmain)** olmaya çalışmakta idi, çünkü bu muhteşem hayatın başı ve sonu olan iki oluşum, diriliş ve ölüm, insânlığı, şuurlandığı ilk günlerden itibaren derinden ilgilendirmiştir.

İbrâhim (a.s.) dahi bu hususta müşahedeli bilgiye ulaşmayı istiyordu.

Bu isteği karşısında, Rabb'î **(inanmıyormusun?)** o da evet inanıyorum, fakat kalbimin **(Mutmein)** yani bu hususta güvenle tatmin olmasını istiyorum demişti.

(Öyle ise dört kuş al, onları kendine alıştır.)

Tefsirlerdeki rivayetler bu kuşların, **(tavus, horoz, karga, güvercin)** olduğu yolunda dır. Cenâb-ı Hakk'ın

87

bu dört kuşu tecrübe için belirtmesi tabii ki bir çok hikmete bağlıdır.

Bu kuşların üçü **(Nefs-i Emmâre)** yi biri ise **(Nefs-i Levvâme)** yi ifade etmektedir.

Tavus; süs ve zîneti, dünya ya bağlılığı, gösterişi.

Horoz; gazab ve hücum kuvvetini.

Karga; düşük adi tabiatı.

Güvercin; hevâ ve hevesi, ifade etmektedir.

İşte bu hadise kişilerde, genelde var olan bu tabiatların öldürülmesinin gerekliliğini açık olarak ifade etmektedir.

Mutmeinne mertebesine gelirken bu ahlâkların bir kısmının zâten geçilmiş olması gereken oluşumlardır, ancak bura da tekrarlanması gerçekten bu ahlâkların öldürülme hükmü ile mutlak mânâda kendi kontrolünde olmasının gereğinin belirtilmesidir.

(Onları kendine alıştıır.)

Yani, onları eğit düşük ahlâklarını iyiye dönüştür, sana faydalı ve ehil olmalarını sağla, öyle bir itaat ehli olsunlar ki; **(sonra onları parçala)** dığın zaman sana hiç bir şekilde karşı gelmesinler.

Tefsirler bu parçalanmayı genelde, şöyle anlatırlar.

İbrâhim (a.s.) o kuşları aldı, kafalarını koparıp yanında alıkoydu ve bedenlerini parça, parça ayırıp bir

88

birleriyle karıştırdı, dörde bölüp dört dağın başına koydu.”

Tekrar; tefekkür yoluyla özet olarak hadiseyi incelemeye devam edelim.

Yukarıda belirtildiği üzere, dört kuştan ikisi, **karga** ve **güvercin**, gök ehli, **tâvus** ve **horoz**, ise kanatları olduğu halde yer ehlidirler. Arada sırada uçuş yapsalar da kısa süreli olur.

Bu dört kuşun hayvanî ahlâkları bizlere bu yönlerden gelmektedir.

Karga; karanlığı, nefsi **Emmâre**'nin kurduğu pusuları, belirsizliği, acaba'ları, adî düşük tabiatlı işleri, ve daha benzeri bir çok şeyleri.

Güvercin; heva ve hevesi, Hakk'a dayanmayan ne türlü bilgi, oluşum, yaşam ve muhabbet var ise hepsini ifade etmektedir, bunlar bize havadan yani, **heva**'mızdan gelmektedir ki; hepsine birden hevâiyyat veya evhamlar denir, bunların hepsi de karanlık ve belirsizliktir, insanın yalnız başına savaşılabileceği şeyler değildir, bu hallerle yaşayan insanlar ömürlerini **heva** ile **heba** etmiş olurlar.

Tavus; süsü, süslenmeyi, dünya ya bağlılığı, nefsi benliğin en şiddetli şekliyle yaşanmasını, önder olup yönetme arzusunu, her kesten üstün görünme çabasını, ve benzeri bir çok şeyleri ifade etmektedir.

Horoz; hakkında bilindiği gibi, bir söz, darb-ı

89

mesel, vardır, deniliyor ya, **(her horoz kendi çöplüğünde öter)** işte meşhur olduğu mahâl-yer çöplüktür, ve burası nefs-i **Emmâre**'nin çöplüğüdür. Kendine göre değerli gibi olan bu çöplük onda çöplük ahlâkını da oluşturur.

Eğer **horoz** ahlâkı, kişinin beden çöplüğünde hâkim duruma geçerse, orada ötmeye ve orasının hâkimi olmaya çalışır, böylece kişinin belirgin ahlâkı

farkına dahi varmadan o ahlâkın özellikleri ile yaşamını sürdürür hale gelir.

Böylece kişi tevhid eğitimi alamazsa, iki yönden gökten, yani **heva**'dan, yerden, yani nefs-i **Emmâre**'den aldığı yanlış kıstaslarla yanlış hesaplar yaparak ömrünü, yani vaktini yanlış yerlerde ve yanlış işlerde sonu hüsrân olacak bir biçimde geçirmiş olur.

Hayat sahibi olan her bir birey olan bizlerin bu çok hassas meselelerin özüne vaktiyle eğilebilmemiz her birerlerimizin lehine olacağı aşikârdır.

(Sonra onları parçala.)

Eğer onların ahlâklarının üstümüzden gitmesini arzu ediyorsak Âyette belirtilen emre uyararak evvelâ onları parçalara bölmemiz gerekmektedir, yani onları olduğu gibi bütün bırakmayıp ufaltmamız gerekecektir ki; faaliyetleri de küçülsün ve mücadelesi kolaylaşsın.

O hayvanların parçalanmış karışık fakat toplu olan uzuvlarını kendi adetleri üzere dörde böl ve onları **(her dağın üzerine bir parça koy.)** yani dört dağın üstüne dört parça koy. Bu dağlar kişinin varlığında mevcud

90

(anâsır-ı erbaa) "dört ana unsur" yani dört ana madde dir ki; bunlar da, **toprak, su, ateş, hava,** dir.

Bu unsurların **lâtif** ve **kesif** olmak üzere iki özellikleri vardır, **lâtif** taraflarıyla **Hakk**'a kesif taraflarıyla da **nefs**-e hizmet ederler.

Bu **dört** ana unsurun, dağ'ın her birerlerinin üzerine **dört** kuşun karıştırılmış **dört** kısmının konması bu kuşların bütün ahlâklarının **dört** unsur ile de eşit

olarak imtizac etmesi yani mizaçlarının-ahlâklarının hepsinin-hepsinde dengeli ve itidâl üzere olacak şekilde bulunması içindir ki; her yönden yapılabilecek terbiye ile terbiye edilebilsinler.İşte bu oluş kişinin bu ahlâklarına hâkim olduğunu ancak bu hâkimiyetinin bir eğitim neticesinde gelişebileceğini bildirmektedir.

(Sonra onları çağır.)

Eğiticisi tarafından güzel eğitilmiş olan hayvanlar çağırıldıkları zaman hemen gelirler. Onların da asılları bize dayandığından ve başları, yani a'yan-ı sabiteleri-programları bizim cebimizde-bünyemizde olduğundan, biz onların **âmiri** ve **var** edicileri olduğumuzdan bizim emrimize uymak zorundadırlar.

(Koşarak sana gelirler.)

Eğitim gereği parçalanmış olan o duygular asıllarına bağlı olduklarından buldukları anasır tepelerinden çağrılınca merkeze doğru (**sâ'y**) ederek-koşarak-sevinerek gelirler ki; tekrar eski ferdî varlıklarına kavuşsunlar.

Ancak artık onlar giden kuşlar değil onların bedelleri ve yeni bir inşa ile oluşan sadece Rahmânî

91

tarafları faaliyyet sahasında gözükecek varlıklar olacaklar'dır.

Böylece iki yönden, bundan sonra, yerden ve gökten gelebilecek tehlikeleri haber vererek Hakk yolcusunun en büyük yardımcıları olacaklardır.

Tavus; kanatlarını ve kuyruğunu açtığı anda güzelliğinin en kemâlli hâline ulaştığı gibi **Hakk**

yolcusu **sâlik** de kendi rahmet kanatlarını açtığında öyle bir güzelliğe ulaşır çevresinde olanları da kanatlarının altında koruması bu güzelliğin oluşmasına sebep olacaktır.

Horoz; müezzinliğe başlayıp davetçi olacak ve böylece kendinde bulunan erliği erginliği ile çoğalmaya sebep olacaktır.

Karga; karanlık yerlerde yapılan fitneleri ve düşmanlıkları onlar farkında olmadan kara renginden istifade ederek aralarına girip o fitnelerden haber vermesi ve hava değişikliklerinden de haber vermesi bizleri tehlikelerden korumağa sebep olacaktır.

Güvercin; ise, **Hakk** yolcusu **sâlikin** gök ve gönül habercisi olacaktır.

Nefs-i **Emmâre** hükmünde bir çok hayvan görünümünde olan Cenâb-ı **Hakk**'ın (**Hay**) esmâsının zuhur mahalli o varlıklar, **Rahmâni** mânâda kullanıldığı zaman **insân** oğluna ne derece faydalı olduğu **Kûr'ân-ı Kerîm** de küçük hikâyeler halinde bildirilmiştir.

92

İşte bunların dördü, **tavus, horoz, karga, güvercin,** dir. **İbrâhim** (a.s.) ile birlikte ifade edilmişlerdir. Bu sûretlerde var olan **Hay** esmâsının zuhurları bu merteye de gerçek değerlerine irfaniyetle ulaşmaktadırlar. Aksi halde o zuhurlar hep töhmet Altında kalıp kötü örnekler olarak değerlendirilmektedirler ki; çok yanlış ve haksız bir uygulamadır.

Nûh (a.s.) epey zaman sulara dolaştıktan sonra **güvercin'** i göndererek suların halinden haber almak istedi **güvercin** de bir **zeytin dalı** ile döndü. Böylece suların çekilmekte olduğu anlaşıldı.

Cenâb-ı Hakk. Mûsâ (a.s.) ma "**asânı yere bırak**" dediğinde, asâ-değnek, bir yılan olarak müneccimlerin ürettikleri bütün araçlarını yuttu gitti.

Yunus balığı **yunus** (a.s.) mı bir müddet kendi evinde misafir etti.

Süleyman (a.s.) mın **hüd hüd** kuşu ona bilmediği haberleri getirdi.

Ashâb-ı Kehf'in köpeği onların nöbetçisi-bekçisi oldu.

Salih (a.s.) mın **nakata**-devesi taştan çıkarak onun mucizesi oldu. Ve âlemlerin **sultânı** ile **dostuna** nöbetçilik yapan **güvercin** ile **örümceğin** ne hikmetli bir iş yaptıkları ortadadır.

Güvercin'in özelliklerine daha evvelce kısaca

93

değirmiştik, burada ise **örümceği** anlamağa çalışalım. Bilindiği gibi **örümcek**, sinsiliği, ağa düşürmeyi, avcılığı, ifade etmektedir. Ördüğü ağa düşen avlarını sinsice avlar yapmış olduğu, örmüş olduğu ağlar, kendi cüssesine göre çok kuvvetli bir örgü ipine sahiptir.

Sevr mağarasında içeride iki mübarek kişi onları avlamaya gelen, dışarıda bir gurup ihtiraslı kişiler. **İzci**, aradıklarının sürdürdükleri izlerden mağara içerisinde

olacaklarını kesin olarak söylemekte, fakat etrafındakiler sahnede gördüklerini beşeri bir anlayışla değerlendirdiklerinden gerçeğe ulaşamamaktalar.

İşte o anda onlara **güvercin** kendi nefis-anlayışları üzere hayal ve vehim ile göründü, onlar da hayal ve vehim ile kıyas ettiklerinden içeride kimsenin olamayacağına kanaat getirdiler. Çünkü **güvercin** yuvasında yumurtaların üstünde oturuyor idi.

Eğer buraya birileri girmiş olsaydı, güvercinin korkudan uçup giderek orada olmaması gerekecekti. Halbuki **güvercin** hiç korkmamış ve rahatsız olmamış idi ki, yerinde duruyordu.

Ve **örümcek**; onlara zihnen öyle bir oyun oynadı ki; içeridekilere en yakın oldukları bir zamanda onları dışarıdakileri oradan kendi düşünce ve istekleriyle uzaklaştırdı.

Örümcek onlara öyle kuvvetli hayal ve vehim ağı ördü ki; o ağı aşım içeriyeye ulaşmaları hiç mümkün olmadı.

Bu iki küçük **(Hay)** vanın-yaşayan varlığın karakteristik ahlâk ve zanları onların o anda bütün

94

benliğini sararak orada oluşan manzaraya hayal ve vehimlerinin kendilerine verdiği hayali kıstas-ölçümlerle içeri de kimsenin olamayacağına dair oldu. Çünkü içeriye girilmiş olsaydı bu örümcek ağı da mağara ağzında olmaz idi. Diye, düşündüler.

Eğer onlar bu vehmi kıstası yapmayıp, **izci** nin tecrübeli sözlerini az bir mantıkla dinlemiş olsalardı, içeriye eğilip bakarlar ve içeridekilerini görürler idi.

İşte eğitimin varlıklar üzerindeki açık durumu böylece ortaya çıkmış olmaktadır.

Daha evvelce Nefs-i **Emmâre** hükmüyle faaliyyet gösteren bu duygular eğitildiğinde, kişiye-sahibine ne derece faydalı olduğu açık olarak görülmektedir.

"Bu tür hikmetlerle:"
(O halde Allah'ın azîz ve hakîm olduğunu bil) demişti.

Allah'ın azîz izzet sahibi, hakîm hikmet sahibi, "her şeyi yerli yerinde yapan" olduğunu bil diyerek, böylece bazı şeyleri bildirmek istemişti.

Bu hadise **İbrâhim (a.s.)** mın şahsında onun hayatından bir bölüm olarak bizlere sunulmuştur.

İbrâhim (a.s.) (İSR') in yani "gece yolculuğu" nun-seyr-ü sülûk'un çok mühim makamlarından biridir. O nun bir kendine ait yaptığı seyr-ü sülûku vardır, hem de onda başkalarına örnek bir çok mertebenin yaşantısı da vardır. Bu hadise ise onun **mutmeîn**'nilik mertebesine ulaşınca Rabb'ından istediği

95

bir talebidir ve ondan da bizlere birer armağan tecrübe ve yol göstermedir.

Kâ'be-i muazzama da ki ayak izi de onun takib edilmesinin gereğidir. Ancak o ayak izini takib ederek, Hakk'a ulaşmanın mümkün olabileceği açık olarak ifade edilmektedir.

Bu ulaşılan "**Mutmeinne**"lik, dördüncü mertebe

ilk huzur bulunan, belirli denge sağlanan bir mertebedir. Ancak her mertebenin kendi içinde kendine ait ayrı ayrı **Mutmeinne**lik hâli vardır.

Eskiden bazı dergâhlarda sâlik bu mertebeye ulaşınca başına "**ârâkiye**" ismi verilen "**fes**" benzeri, krem renkli bir başlık giydirilerek ödüllendirilir idi.

* * *

﴿٨٣﴾ وَأَنَّ مِنْ شَيْعَتِهِ لِإِبْرَاهِيمَ ﴿٨٣﴾

(Ve inne min şiatihî li İbrâhîme)

37/83. "**Ve şüphe yok ki, İbrâhîm de onun izinden gidenlerdendi.**"

Bu Âyet-i kerîmenin daha evvelkilerinde "Nûh" (a.s.) dan bahsedildiğinden "onun izinden gidenlerdendi" ifadesi bunu bildirmektedir. Yâni Âdem (a.s.) dan Onun zamanına gelinceye kadar bütün "Nebî ve Rasûller" in izinden demektir. Gerçek olan bütün Peygamberlerimiz

96

bu izi sürdürmüşler ve Hz. Peygamber (s.a.v.) Efendimiz ile de Mi'râc da kemâle ermiştir. İşte ancak bu izi sürdürenler Hakk ve Mi'râc ehli olabilmektedirler. Daha sonra bu mevzua tekrar döneceğiz. İnşallah.

﴿٩٩﴾ وَقَالَ إِنِّي ذَاهِبٌ إِلَىٰ رَبِّي سَيَّهْدِينِ ﴿٩٩﴾

(Ve kâle innî zâhibün ilâ rabbî seyhîdîni)

37/99. **"Ve dedi ki: şüphesiz ben Rab'bime gidiciyim, elbette beni doğru yola iletir."**

Eğer bizler de Rabb'ımıza gidici isek bu Âyet-i Kerîmeyi her birerlerimiz samimi olarak kendimize düstur edinip gereğini yerine getirmemiz lâzım gelecektir. İbrâhîmiyyet mertebesinin büyük bir aşamasıdır. Kendisi, kendisinden evvel gelenlerin yolu-izi, üzerinden yürüdükten sonra kendisi de o yolu daha ilerletmek için, **"Rabb'im elbette beni doğru yola iletir."** Anlayışı ile bu yolu kendi mertebesi itibari ve Rabb'inin lütfu ile çok ilerilere (Tevhîd-i Ef'âl-Fiillerin birliği) anlayışına kadar ilerletmiştir. Bundan sonrası (Mûseviyyet) anlayışı içerisinde (isr) in hakikati ve yaşantısı ile ortaya çıkacaktır. (6 Peygamber 4 Hz. Mûsâ) kitabında bu hususlara yer vermeğe çalışacağız İnşallah. Biz gene yolumuza devam edelim.

﴿١٢٤﴾ وَاذِ ابْتَلَىٰ اِبْرٰهِيْمَ رَبُّهُ بِكَلِمٰتٍ فَاَتَمَّهُنَّ ۗ قَالَ اِنِّىْ جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ اِمَامًا ۗ قَالَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِيْ

97

قَالَ لَا يَنْالُ عَهْدِىَ الظَّالِمِيْنَ ﴿١٢٤﴾

(Veiz ibtelâ İbrâhîme Rabbehu bikelimâtin feetemmehünne kâle innî linnâsi imâmen kâle ve min zürriyyetî kâle lâ yenâlû ahdizzâlimîne)

2/124. **"Şunu da hatırla ki, bir zamanlar İbrâhîm'i Rabbisi bir takım kelimeler ile imtihan etmişti. O da bunları tamamen yerine getirmiştir. -Cenâb-ı**

Hak- dedi ki: Ben seni insanlara imam kılacağım. O da dedi ki: Zürriyetimden de -Hak Teâlâ da- buyurdu ki benim ahdime zalimler nâil olamaz."

İbtîlâ= Lügatlarda; Bir şeye düşkün olma, düşkünlük, tiryâkilik, tecrube ve imtihan, mükellef tutuş. Diye ifade edilmektedir.

Kelime= Lügatlarda; Bir fikir anlatan, bir veya birkaç heceden meydana gelen kelâm, lâfız, ses, söz, sözcük. Diye ifade edilmektedir.

Füsûs-ül Hikem de ise! (Her bir **kelime** ifade ettiği mânânın o sûret'te " kevn-zuhur" undan başka bir şey değildir. Ve mânâ o sûret, kevn-zuhur'un rûhudur.) Diye ifade edilmektedir.

Halîl= Samîmî dost.

Hullet= İçten sevgi, hakîkî dostluk, arkadaşlık.

Bilindiği gibi **İbrâhîm** (a.s.) ın büyük vasfı

98

(Halîl-ürrahmân) dır. O zamana kadar bu (kelime-vasıf) hiçbir kimseye verilmemiş idi. İşte yukarıda Âyet-i Kerîme de bahsedilen, imtihan kelimelerinin başında bu kelime ve mânâsı, gelmektedir. Diğerleri ise bu asıl olan kelimeye yüklenmiştir.

Füsûs'ül-Hikem, cilt 2 İbrâhîm Fassının başında: Bu hususta özetle şöyle ifade edilmektedir.

* * *

İbrâhîmiyyet kelimesinin içinde (müheyyem-şiddetli aşk) in hikmeti mevcut'tur. "**Heyemân**" şiddetli aşk mânâsıdır. Cenâb-ı İbrâhîm (a.s.) da Hakk muhabbet-i gâlip olduğundan, Allah'ın yolunda babasından, kavminden yüz çevirdi, ve hakk yolunda oğlunu feda eylemeye kararlı idi, ve çok malını da terk etti. Ve muhabbetinin şiddetinden Hakk'ı, nûriyyetin zuhuru sebebiyle yıldızların zuhurunda talep edip: "*Eğer Rabbim bana hidâyet etmez ve doğru yolu göstermezse şaşırmışlardan ve Hakk'ın cemâlinde hayrete düşenlerden olurum*" (En'âm 6/77) dedi. Bu hallerin cümlesi heyemân'ın galip gelmesindedir. Ve âkıbet heyemân'ın kemâl- i sebebiyle kendi nefsinden fâni ve Hakk'la bâkî oldu. Ve Hakk'ı semâvât, arz, ervah, ve cisimlerin zuhurlarında idrâk eyledi.

* * *

Şimdi bunların bazılarına bir göz atalım.

(1) Kâfirlerin puthanelerinin haline ne oldu? Bütün putları kırıp, baltayı büyük putun boynuna kim astı? dediler. Bunu yapsa, yapsa Âzer oğlu İbrâhîm yapmıştır dediler ve ona çok eziyet eylediler.

99

Bu hadise de var olan imtihan kelimesi, Onlar yönünden "mudil" İbrâhîm "yönünden" ise "Hâdî"dir. Ancak onlar kendi anlayışlarına göre, kendi yönlerinden, kendilerinin doğru yolda Yâni, "Hâdî" olduklarını, İbrâhîm'in (a.s.) ise eğri yolda "Mudil" olduğu kanaatinde idiler. Bu yüzden kendilerini haklı olarak gördüklerinden İbrâhîm'e (a.s.) putlar hakkında çok eziyet ettiler.

(2). Nemrud, İbrâhîm (a.s.)mı ateşe attı. Hak Teâlâ ateşi gülistan eyleyip onu kurtardı.

Bu hâdisede ki, imtihan kelimesi ise onlar yönünden "nefs-î azamet" İbrâhîm yönünden ise "İlâh-î İzzet" tir. Ancak onlar gene işin tersi yönünde kanaat getirerek, putları yönünden "izzet" İbrâhîm yönünden "nefs-î azamet" hükmünü hayal ve vehim ettiler. İçlerindeki ateşi dışarıda da var edip-hazırlayıp, onu ateşe attılar. Bunun üzerine Cenâb-ı Hakk!

21/69. **"Dedik ki: Ey Ateş! İbrâhîm üzerine serin ve selâmet ol."**

Böylece "serinlik ve selâmet-selâm" ismi, ateşin içerisinde İbrâhîm (a.s.) ı korumak üzere Ulûhiyyet mertebesinden koruma amaçlı giydirilmiş olmakta idi.

(3). Mısır'a hicret ettiğinde hane'î saadetlerine kafirler çok cefa ve eziyet ettiler. Hak teâlâ onları koruyup cefa ve eziyet edenlerin ellerini kuruttu.

Bâbil'den ayrıldıktan sonra seyahatleri sırasında bir müddet mısırdaki ikamet etmişlerdi. Bu sırada (Sera) valideyi o günün Fir'avn-u saraya aldırması. Bir kötü niyeti ile ona yaklaşmağa çalışmıştı, o anda eli iskelet gibi kurumuştur. Elini geri çektiğinde eli eski haline dönmüş idi, bu hadise birkaç sefer tekrar edince bunda bir başka hal var diyerek, hareketinden vazgeçerek ve ona bir de yardımcı (Hacer) i hediye vererek serbest

bırakmıştı.

İşte bu hadisede de (Hâfız) ismi yönünden İbrâhim ailesi korunmuş olmakta idi. Tarihte Hakk'a uzanmış olan, ilk kuruyan eldir. Bilindiği gibi bu kuruyan ellerin devamı Kûr'ân-ı Kerîm'de Tebbet Sûresi (111/1) de ebû leheb'in iki elinin de kuruması olarak bildirilmiştir. Kûr'ân-ı kerîm de iki elden bahsedilir, biri "Yedullah" diğeri ise "yed-i ebû leheb" tir. İşte buradaki kuruyan el Hakk'a karşı kalkan ellerin, cedlerinden olan bir, eldir. Ebû lehebin ise iki eli kurumuştur.

(4). Hazret-i ALLAH c.c. İbrâhîm (a.s.)ma, koçu göndererek oğlu İsmâil'i kurban etmekten kurtardığı bir **öğle vakti** idi.

Bu hadisede de "Vehhâb" ismi yönünden "hîbe" olarak gelen koç şeklinde gözüken "Vehhâb" isminin onları koruması idi.

ÖĞLE Namazı:

Öğle namazının vaktine ve farzının **dört rek'at** olmasına sebep budur ki:

101

Bu dört türlü imtihandı, zorluktan kurtulduğu için dört rek'at namaz kıldı. Dergâh-ı izzet'te kabul oldu. Sebeb-i hikmeti budur.

Not= yukarıdaki dört hususun baş tarafları ve bundan sonraki "selâm" bölümü "selâm" ismine ilgisi dolayısı ile (Salât-namaz) isimli kitabımızdan aktarılmıştır.

S E L Â M

Düzgün bir şekilde namazını buraya kadar getiren kişinin, namazından çıkması için yapacağı son şey selâm vermektir.

esselâmü aleyküm ve rahmetü Allah diyerek, başını önce sağa,

sonra tekrar aynı selâm-ı (**esselâmü aleyküm ve rahmetü Allah** diye) söyleyerek sola çevirmek sûretiyle namazının o bölümünü bitirmiş olur.

Bunun karşılığında **allahümme en tesselâmu ve min kesselâm tebârekte yâzelcelâli vel ikrâm** diyerek cevap gerekir.

Eğer yalnız kılınan bir namaz ise, kendi kendine, cemeatle kılınıyor ise, müezzin, imam'ın selâmına cevap vererek namazı bitirmiş olur.

Şimdi: Kısaca bu selâmları incelemeye çalışalım; bir günlük namazda;

- (21) adet **tahiyyatta** okunan ikişer selâm (21 x 2 = 42)

- (13) adet ikişer selâm, (13 x 2 = 26)

102

- (13) adet selâm karşılığı ikişer selâm (13 x 2 = 26) toplam (42 + 26 + 26 = 94)

beş vakit namazın da her biri toplu **birer selâm** olduğundan neticede (94 + 5 = 99) eder.

Nasıl bir sistemdir ki her yönü insân'ı hayrete

düşürüyor.

Baş taraflarda gördüğümüz gibi namaza (99) **esmâ-i ilâhî** nin varlığı ile başlamıştık, sonunda da (99) **selâm** ile nihayete erdirmiş oluyoruz.

Esselâmü aleyküm ve rahmetüllah diye başını sağa çeviren, **Zat** tecellisindeki kişi, o istikamette ne kadar varlık varsa hepsine **selâmet** dilemiş olur. Sola çevirdiğinde de aynı şeyi o istikamette olanlara dilemiş olur.

İnsân-ı Kâmil'in ihatası ve rahmeti çok geniştir.

ALLAHÜMME EN TESSELÂMU VE MİN KESSELÂM

Allahümme en tesselamu ve min kesselâm **tebarekte yâzelcelâli vel ikrâm** diyen müezzin veya namaz kılan kişi,

(ey Allah'ım selâm sensin ve selâmet sendendir, sen bereket yücelik ve ikrâm sahibisin) demiş olur.

Bu ifadeleri değişik mertebelerden çok iyi değerlendirmek lazım gelir.

Ehli indinde gerçekleri bilindiği üzere Hakk kendi

103

kendini yücelterek kulunun ağzından cevap vermektedir.

Hak'kın güzel isimlerinden **Esmâ'ül hüsnâ**'dan biri olan **selâm**, büyük ağırlığı olan bir isimdir ve **insân**'ın kaynaklarından biridir.

Nasıl ki **Sübbuh** ve **kuddüs** melekler için kullanılırsa,

Azîz ve **cabbar** ve **mütekebbir** de cin ve şeytanlar için kullanılır.

Namazın sonlarında oluşan (99) **selâm** ismi, başta oluşan (99) **esmâ-i ilâhiye**ye birer selâmet geçidi olurlar.

Şöyle ki: Meselâ, **Kahhar** esmâsından başına bir zorlanma gelecekse, namazda okuyarak oluşturduğu selâmlardan bir tanesi onun önüne geçer, tamamen selâmete ulaştırır veya en azından şiddetini azaltır.

Böylece her bir selâm, her bir esmânın ya karşıtı veya destekleyicisi olur. Yâni (99) esmâ'nın biri vasıtasıyla sana faydalı bir şey de gelecekse onu da arttırır.

Selâm'ın bir başka ifadesi de; **kendinde olmak**'tır, kendinde olan kişi de selâmette olur.

ALLAH'ın c.c. isimlerinden olan selâm, kulunda tecelli ettiğinde o kul birimsel benliğinden uzaklaşmış, Hakk varlığı ile gerçek selâmetine ulaşmıştır. İşte o kul görünümündeki **zuhur** her varlığa selâmet ve huzur kaynağı da olmuştur.

104

Netice itibariyle, olgun bir namaz, kulu yüce idraklere çıkarıp **İrfan** ehli olmasını sağlar. İşte böylece namazların sonlarında bulunan selâmların sırları meydana çıkmış olmaktadır. Allah'tan (c.c.) her birerlerimiz için İbrâhîm (a.s.) gibi selâm ve selâmetli! neticeler niyaz

ederiz. Böylece, bu isimler ve diğerleri ile "ibtılâ-
imtihan" olan İbrâhîm (a.s.) bunları varlığında tatbik
ederek başarı ile sonuçlandırmıştır. Bundan sonra..

**-Cenâb-ı Hak- dedi ki: Ben seni insanlara imam
kılacağım.**

İnsânlık tarihinde ilk def'a bu Âyet-i kerîme ile
İbrâhîm (a.s.) şahsında (İmamlık) müessesesi kurulmuş
oluyordu. Aslında bu (İmamlık) müessesesi hep var idi
ancak daha evvelce mahallî olduğundan tahsis
edilmemişti. Bu mertebede umumileştirildiği için
özellikle ifade edilmiştir. Bilindiği gibi, İbrâhîm (a.s.) in
diğer lâkabı, halkın babası idi, işte bu babalık dahi
genel mânâda önderlik-<imamlık'tır.>

**O da dedi ki: Zürriyetimden de -Hak Teâlâ da-
buyurdu ki benim ahdime zalimler nâil olamaz."**

İmamlık İbrâhîm (a.s.) in bu duasıyla "İsmâil"
(a.s.) in kanalından Efendimize ve oradan da ümmetine
ulaşmıştır. Ehli gaflet bu hakikate nâil olamaz. Yâni
gaflet ehli bu hakikatleri kendilerinde
perdelediklerinden zulmette karanlıkta kaldılar, böylece
nefislerine zulmetmiş olduklarından da, zâlim olmuş
oldular.

105

﴿۱۳۱﴾ اِذْ قَالَ لَهُ رَبُّهُ أَسْلِمَ قَالَ أَسْلَمْتُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿﴾

**(İz kâle lehü rabbehû eslim kâle eslemtü lirabbil
âlemîn)**

2/131. **"Hani o vakit ki İbrâhîm'e Kerem sâhibi Rabbi İslâm-teslim ol dedi. O da âlemlerin rabbine teslim oldum -işlerimi ona bıraktım.- dedi."**

Mertebe-i İbrâhîmiyyet Hakk'a tam bir teslimiyetle teslim olunacak mertebedir. Esâsen, (eslim-teslim ol) sözünü-emrini duyup ta teslim olmamak mümkün değildir. Ayrıca buradaki teslimiyet zâhirdeki anlaşıldığı gibi de değildir. Burada ki, teslimiyet gerçekte aslına kendi gerçek varlığına dönüştür. Daha evvelce kişinin çocukluğundan beri almış ve giyinmiş olduğu nefis-î benliğini yavaş, yavaş üzerinden soyarak, onun yerine Esmâ-ül Hüsnâ elbisesini giyinmesi aslına dönüş olduğundan zoraki bir teslimiyet değil aslına koşmaktır.

"teslim oldum" demesi, bende nefsim a ait bir şey kalmadı, bütün varlığımı Hakk'ın varlığı sardı, o halde teslim olan, teslim olunanda yok olduğundan ortada kalan İbrâhîm ismiyle görünen hakk'ın kendisi oldu.

Teslim olmak, irâdesini teslim olunana terk etmektir. İradesini terk edenin de, kendi varlığı kalmamıştır. O halde teslimiyet o mertebede ki, fenâ hâlidir. Bunun neticesinde oluşan hâdise devam eden Âyet-i Kerîme ile açık olarak ifade edilmiştir.

﴿۱۱۲﴾ بَلَىٰ مَنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَلَهُ أَجْرُهُ

106

عِنْدَ رَبِّهِ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿﴾

(Belâ men esleme vecchü lillâhi vehüve muhsinin

**felehü ecruhü inde rabbihî velâ havfun aleyhim
velâhüm yahzenün)**

2/112. **"Hayır... Kim muhsin olduğu halde yüzünü Allah'a teslim ederse işte onun için Rabbinin katında mükâfatı vardır. Ve onların üzerine bir korku yoktur. Ve onlar mahzun da olmayacaklardır."** Çünkü bu mertebenin irfaniyyet-i içerisinde Hakk'ta fânî olmuşlar ve kendi varlıklarından soyunmuşlardır.

Yukarıdaki Âyet-i Kerîmenin cevâbı bu Âyet-i kerîme ile çok açık olarak verilmiştir. Burada ki; "Muhsin" hakk'ın zât-î ihsân-ıdır. Ve vecih vech-i ilâhî'dir, kim ki, beşeri vechini ilâh-î vecih ile değiştirip aslı olan hakk'ın vechine döndürür ve teslim ederse, bu gün onlar için korku yoktur. Yarın da mahzun-hüzünlü olmayacaklardır. Yeri olmadığı için daha fazla yorum yapmadan yolumuza devam edelim.

Bu hususta daha geniş bilgi (imân,ihsân,ikân...) isimli kitabımızda verilmiştir, dileyen oraya bakabilir.

﴿١٢٥﴾ وَمَنْ أَحْسَنُ دِينًا مِمَّنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ
مُحْسِنٌ وَاتَّبَعَ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَاتَّخَذَ اللَّهُ إِبْرَاهِيمَ
خَلِيلًا

107

**(Vemen ahsenü dînen mimmen esleme vechehu
lillâhi ve hüve muhsinin vettebea millete İbrâhîme
hanifen vettehazellahu İbrâhîme halîlâ)**

4/125. **"Ve din itibariyle daha güzel kimdir, o**

kimseden ki, muhsin olduğu halde yüzünü Allah Teâlâ'ya teslim etmiş, ve hânif olarak İbrâhîm'in milletine tâbi olmuştur. Allah Teâlâ da İbrâhîm'i bir dost edinmiştir.

Daha evvelki Âyet-i Kerîmeye benzerliği olan bu Âyet-i Kerîmeyi de özet olarak incelemeğe çalışalım. Görüldüğü gibi, Kim ki, bu mertebelerde dinin güzelini ister ise seyr-i budur.

- (1) Dînin güzelini talep etmesi:
- (2) Vechinin-yüzünün-varlığının, Hakk için olması:
- (3) Bu şekilde Muhsin olunması:
- (4) İbrâhîm milletine tâbî olunması:
- (5) İşte bu oluşumlardan sonra da, Cenâb-ı Allah (c.c.) tarafından İbrâhîm'e (Halîl) lik vasfının verilmesidir. Bilindiğı gibi bir de o mertebenin **(Halîlürrhâm)** diye ifade edilen makâm-ı vardır.

Demek ki, (Hullet-Halillik) vasfına ulaşılabilinmesi için yukarıdaki seyrin oluşması gerekmektedir.

(Halîl) Lügat mânâsı ile, Samimî dost demektir.
(Tahallüt) İse, karışma-karışık olma, demektir.

(حلیل) Ebced hesabı ile (Halîl) şu sayısal değerleri

108

vermektedir. (ha) (600) (lâm) (30) (ye)(10) (lâm) (30) toplarsak, (600+30+10+30+=670) tir. Tekrar toplar isek, (6+7=13) tür görüldüğü gibi nasıl bir uyumdur, bu hususta daha çok bilgi isteyen (13 ve Hakikat-i İlâhiye) isimli kitabımızın "İbrâhîmiyyet" bölümüne

bakabilirler.

Bu makamın da, hakikatinin, "Hakikat-i Muhammediyye ye bağlı olduğu açık olarak görölmektedir.

Şimdi biz yine yolumuza devam edelim. Cenâb-ı Hakk, Bakara Sûresinde bizlere bildirdiği gibi.

﴿٣١﴾ وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا

(ve alleme âdemel esmâe küllehe)

2/31. **"Ve -Allahu Teâlâ- bütün eşyanın isimlerini Âdem'e bildirdi-öğretti."**

Görüldüğü gibi İnsânlık tarihinde ilk def'a Esmâ-i İlâhiyye Ceddimiz Âdem (a.s.) a öğretildi, daha sonra İbrâhîm (a.s.) a "Halîl" vasfıyla giydirildi, daha sonra da Muhammed Mustafa (s.a.v.) Efendimize (Cevâmiül kelîm) ifade ve hakikatiyle her mahalde salâhiyyetle kullanma hükmü verildi.

Muhyiddîn-i Arab-î Hz. "Fûsus-ül Hikem" adlı eserinin "A. avni Konuk" şerhi cild (2) sayfa (43) İbrâhîm Fass-ı nda. Halîl kelimesi hakkında şöyle tarif vardır.

(Halîl) "Muhîbb'in rûhu meyanında "tahallül"

109

eden habîbdir. Ve "hillet" habibde tahallül eden muhabbet-tir." Diye tarif edilmiştir. Şimdi bunları anlamaya çalışalım.

Cümleyi çevirmeye çalışırsak şöyle dememiz gerekecektir.

"Halîl, Gerçek dostluk-muhabbet, seven ve sevilen arasında ki birbirine karışan şiddetli rûhî muhabbettir." Diyebiliriz.

Cenâb-ı Hakk, o güne kadar, İnsânlık tarihinde ilk def'a bu tecellî-i "halîl" muhabbet-hubbiyyet-i, İbrâhîm (a.s.) in varlığında ortaya çıkardı. Yâni kendisinde bulunan esmâ-i İlâhiye ile kendisine ve kendisinde tahallül ile tecellî eyledi, böylece esmâ-i ilâhiye içten ve dıştan onu sarmış idi. Ancak bu sarış sonradan kendisine dışarıdan ilâve edilen "hulûl" gibi bir şey olmayıp zâten kendi varlığında mevcut olan "esmâ-i ilâhiyye hakikatlerinin Hakk yönünden zuhur ve idrâki idi. Böylece İbrâhîm "Halîl" olup Hakk'ta kaybolmuş, Vücûd-u Hakk onda zâhir olmuştur. Ayrıca vücûd-u Hakk'ta, İbrâhimin sûretinde tahallül etmiş, o zaman da vücud-u İbrâhîm zâhir vücûd-u Hakk bâtın olmuştur. İşte bu yüzden daha başlarda belirtilen Âyet-i kerimelerin ifadeleri ile samavat ve arzda zuhurda ve zâhir olanın hakk'ın vücûd-u olduğunu açık olarak bilmişti. İşte bu biliş ile (Ebrahim) halkın babası ünvanını kazanmış idi ki, bu anlayış (Tevhîd-i Ef'âl) in hakikatidir. Seyr-ü sülûk'ta (8) inci ders, hazarât-ı hamsenin ise (1) inci dersidir. Bu hususta daha geniş bilgi (**İrfan mektebi**) adlı kitabımızda mevcuttur dileyen oraya da bakabilir.

110

Biz yine yolumuza devam edelim. "Tahallül- hillet" karışma-karışık olma, "Halillik" muhabbet şiddetli sevginin, seven ve sevilen arasında bir birine karışarak, bir birinde mahv ve fâni olmasıdır diyebiliriz. Özetle.

İnsânlık tarihinde bu süreç değişik şekilde devam etmiştir. "Halîl" likten sonra bu husus, Mûsâ (a.s.) in şahsında, (Kelimullah) sûretiyle devam etmiş. Daha sonra İsâ (a.s.) in şahsında, (Ruhullah) sûretiyle. Muhammed (s.a.v.) Efendimizin şahsında ise (Habibullah) hükmü ile en son kemâline ulaşmıştır.

(Menreânî fekat reel Hakk) (bana kakan Hakk'ı görmüştür.) Hükmü bu hususta belirtilen hakiklerden bir tânesidir.

Halîl-tahallül, varlığına karışma, özünde olanın zuhura çıkması, farkında olmak, yenilenme, muhabbet, sevgi, şeddetlisi aşk, gibi kelimelerle ifade edilen bu hal üç şekilde ifade edilmiştir.

- (1) Aşk-ı hayavânî:
- (2) Aşk-ı mecâzî:
- (3) Aşk-ı İlâh-î:

(1) inci yaşantıdaki hal, iki ayrı varlığın bir birine olan nefs-i emârenin şiddetli geçici isteğinin maddî mânâ da hiçbir manî tanımadan bir birine tahallüldür. İşte o yüzden hemen düşmanlıkla ve hüsrarla ayrılıp sona erer. Yeri değildir ama uygun yaşantıyı bünyesinde barındırdığı için kısaca belirtmekte yarar olacaktır.

111

Dînimizde göz zinâsı diye bir husus vardır. İşte o hâdiseyi bu anlayış içerisinde yorumlamaya çalışırsak vehametinin çok daha iyi anlaşılacağı aşikârdır. Bu hadiseyi, *(kişiyi zâhir ve bâtın, ait olmayan bir mahalle izinsiz nefs-î mânâ da tahallüldür ve tahallülün hükmü*

altına girmekdir,) diye ifadelendirebiliriz. Burada tahallül tahallül edenin kendi hükmünü tahallül ettiği kimseyi zannen hükmü altına aldığıın düşünçesidir. Suç unsuru budur.

(2) İkinci hâl ise maddî bir menfaat gözetmek-sizin karşıdan mahbubuna, hissen tahallül etmektir. Buradaki tahallül ise kendi, tahallül ettiği mahallin hükmü altına girmiştir bu yüzden kendine ait bir iradesi kalmadığından ve tahallül ettiği sevdiğinde fânî olduğundan sorumluluğu yoktur. Sorumluluk varlık hakkında hüküm olur. olmayan bir varlığın sorumluluğu nasıl olur.

(3) üncüsü ise daha yukarıda belirtilen gerçek mânâ da hiçbir beşerî kayıd olmaksızın, Hakk'ın varlığında Hakk' ile Hakk olarak tahallül etmektir. Bunun kemâli ise Hakikat-i Muhammediyyenin tahallülü dür. Gerçek Muhammed-î ümmet-i olmak, (*Habîbin hakikatinin "hulül ve ittihad" olmaksızın o beden de tahallül eymesıyla mümkündür.*) diyebiliriz. (İşte böylece, bu habîb'in tahallül ettiği habibtir.) Yâni habîbin habibidir. Diyebiliriz. Bu hususta (Risâle-i Gavsıyye)de şöyle bir ifâde vardır.

Yâ Gavs-ı â'zam. Muhabbet sevenle sevilen arasın da perdedir. (*Seven sevilende yok "tahallül" olduğunda, sevende, sevilen varolduğunda, vusûl hâsıl olur.*)

112

Yâ, İlâh-î bizi ve evlâtlarımızı zât-î ihsânından rızıklandır ve zâtınla tahallül eyle. Evet biz yine yolumuza devam edelim.

﴿ ۱۰۰ ﴾ رَبِّ هَبْ لِي مِنَ الصَّالِحِينَ ﴿﴾

(Rabb'î heblî minessâlihîne)

37/100. "**Yarabbi!. Bana sâlihlerden -bir çocuk-
ihsân buyur.**"

Bu Âyet-i Kerîme ile İbrâhîm (a.s.) in hayatında bir merteye daha ileriye gitmek istediğini anlamış oluyoruz. Bilindiği gibi buna "seyr-ü sülûk" ta (veled-i kâlb) derler Kişinin kendi bünyesinde ki gelişiminin seyridir. İçinde gelişen kendi gerçek İlâh-î kimliğidir, (Hillet) ile bütünleşen vücüd birliğinden sonra meydana gelen yeni bir idrak seyridir. İşte bu hakikat onun kendi varlığından doğan yine kendinin yeni varlığıdır. İşte bu yeni varlığı yetiştirip Hakikat-i Muhammed-î yolunda onu ilerletmeye çalışmaktır.

Yukarıda belirtilen şartı, sadece bir çocuk değil, "Sâlih" bir çocuk talebidir. Çünkü ameli Sâlih, "Sâlih" bir bedende meydana gelir. Ameli Sâlih ise, mânâsı Hakk' tan fiili kuldân olan ameldir ki, Hakk'tan gelir Hakk'a gider, yâni aslına döner. Nafisten gelen amel ise nefse gider. Aslında bütün işler Hakk'a gider amma Hakk'ın mertebeleri vardır. Fiilin işlendiği merteye neresi ise oraya gider ve arkasından o fiili işleyicisi de aynı yere gider. Fiili o varlıktan çıkan oğuldur oğul nereye giderse

113

babasını, yâni kendini meydana çıkaranda yanına çeker babanın bundan ayrı kalması mümkün değildir.

﴿ ۱۰۱ ﴾ فَبَشِّرْنَاهُ بِغُلَامٍ حَلِيمٍ ﴿﴾

(Febeşşernâhu bi gulâmin halîmin)

37/101. "**Biz de onu pek yumuşak tabiatlı bir oğul ile müjdeledik.**"

Görüldüğü gibi bu Âyet-i Kerîme de zâtîdir, yâni Cenâb-ı Hakk, zâtından "Biz müjdeledik," diyerek müjdeyi zâtına bağlamıştır, bu hâdise sıradan bir olay değil İlâh-î eğitimin zât-î bir seyridir. Yumuşak tabiatlı oğlu müjdeleyen Hakk'ın zâtıdır. Allah'ın (c.c.) Zâtından gelen ise tabii ki, zât-î olacaktır. İşte bir Hakk yolcusunda bu hakikat ortaya çıkmıyor, ve hep kesrette kalınıyor ise bu hususun tekrar incelenmesinin gereği ortaya çıkmış olması lâzım gelecektir, demektir.

﴿ ۳۹ ﴾ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي وَهَبَ لِي عَلَى الْكِبَرِ إِسْمَاعِيلَ
وَإِسْحَاقَ إِنَّ رَبِّي لَسَمِيعُ الدُّعَاءِ ﴿﴾

(Elhamdü lillâhillezî ve hebelî alâl kiberi İsmâile ve İshâka inne Rabb'î le semîudduâi)

14/39. "**Hamdolsun o Allah'a ki, bana ihtiyarlık çağında İsmâil'i ve İshâk'ı ihsân buyurdu. şüphe yok ki Rabb'im, elbette duayı hakkıyla işiticidir.**"

114

Görüldüğü gibi bu Âyet-i Kur'âniyye, İbrâhîm (a.s.) in lisânından zuhur ettiğinden Âyet-i İbrâhîmiyye' dir. Ve "Hamd" ile başlamaktadır, hamd ise içinde bir çok mertebeyi bulundurmaktadır. Bu mertebede'ki

“hamd” (halktan hakka’) dır, halk için çok güzel bir edep ve idrak örneğidir. Hamd’ın (8) mertebesini (*salât*) isimli kitabımızın hamd bölümünde, (*on üç ve hakikat-i ilâhiyye*) kitabımızın da Muhammed (s.a.v.) bölümünde daha başka yönleriyle de belirtmiş idik, daha fazla bilgi edinmek isteyenler oralara bakabilirler.

Âyet-i Kerîmede ilk zikredilen isim ve o ismin içinde ki, mertebe öncelik kazanmaktadır. İşte bu yüzden Muhammed-î yön hem öncelik hem de, sonralık kazanmıştır. Çünkü Âhır zamâna uzanan koldur. Bu yüzden Âhır, önceliği yönündende başlangıçtır.

Bilindiği gibi aslı itibariyle, İbrâhîm (a.s.) iki ana dallı bir kök’e (şak) a benzer önceliği olan kolundan İsmâiliyyet-i, diğerinden de İshakiyyet-i oluşturmuştur. İsmâiliyyet bâtından yürüyüp, Muhammediyyet’te, kemâle ulaşmıştır. İshâkiyyet ise İsevîlik ile sona ermiştir. Yâni o taraftan gelen kol tepeye Yâni mi’râc’a-“Esrâ” ya ulaşamamış “isr” de kalmıştır. İşte onlara “Esrâ” dan bir dalın, yâni bir kolun uzanması lâmdır ki o dala-kola tutunarak onlarda “Esrâ” ehli olsunlar. Aslında bu dal-el onlara her zaman uzanmış haldedir ki, Ezân-ı Muhammed-î ile ardı arkası kesilmeksizin her an onlar da davet edilmektedirler. Ancak şartı Allah-ı kabul etmekle birlikte Hakikat-i Muhammedîyye’nin zuhur mahalli olan (Sûret-i Muhammediyye) nin de kabul edilmesi lâzım gelmektedir.

115

Kendilerinin de varlık kaynağı olan Hakikat-i Muhammediyyenin zuhur mahalli olan, (Sûret-i Muhammediyye) yi kendilerine gelen “benî İsrâil” peygamberlerine kıyasen onlar gibi sâdece bir

mertebenin zuhur mahalli olduğunu zan etmelerinden ve böyle dar anlayışlı bir kıyas yapmalarından, kendilerinin dahi hayat kaynağı, varlıklarının sebep ve varoluş hakikat-i olan hakikat-i muhammediye yi kabul etmediklerinden kendilerini "Rûhsuz kalıplar" haline dönüştürüp sadece dış - madde varlıklarıyla yaşayan, rûhen yaşamayan sûretler olarak kalmalarına sebep olmaktadır.

Aslında onların bu rûhsuz kalıpları dahi Hakikat-i Muhammediye nin rahmetiyle varlıklarını sürdürmektedirler. Çünkü sûret varlıkları dahi Hakikat-i Muhammediyenin kapsamında olduğundan onlara olan rahmeti de, sûretleri yönünden'dir. Kendileri de, (Rahmetenlil âlemîn) in kapsamı içinde olduklarından bâtinlerine dönebilmeleri için kıyamet-e kadar izin verilmiştir. Yoksa ibadet-i olmayan bir kulun yaşaması veya yaşamaması Hakk için bir kayıp değildir.

Böylece cenâb-ı Hakk duasını güzelce kabul edip isimleri belirtilen evlâtlarını kendisine lütfetmiştir. Ve İbrâhîm (a.s.) aşağıdaki ifadelerle de duasına devam etmiştir.

﴿٤٠﴾ رَبِّ اجْعَلْنِي مُقِيمَ الصَّلَاةِ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي رَبَّنَا
وَتَقَبَّلْ دُعَاءِ

116

**(Rabbic'alnî mukîmessalâtî ve min zürriyet-î
Rabbenâ ve tekebbel duâi)**

**14/40. "Ey Rabbim!. Beni ve neslimden olanı da
namazı devamlı kılanlardan eyle. Ey Rab'bimiz!.**

Ve duamı kabul buyur..”

Görüldüğü gibi bu Âyet-i Kûr’ân’iyye de lisân-ı ibrâhîmiyye’den zuhur ettiğinden “halkıyyet” Âyetlerinden’dir. Zâhir ve bâtın evlâtları için ne kadar güzel bir temennî’dir, belki aramızda ibâdet ehli olanlarımız bu duanın bereketiyle ibadetlerimize devam ediyor olabiliriz. Bilindiği gibi bu dua da “tahiyyat” ta salâvatlardan sonra okunan duâlardan biridir. Ve hükmü çok geniştir. İşte bu duâyı her ibâdet ehli okuduğunda kendi evlâtlarını da Hakkın huzurunda hatırlatmış olmaktadır. Böylece evlâtlar kendi kendilerini hakk’ın huzuruna şimdilik çıkaramıyorlar ise de büyükleri tarafından hatırlatılmış olunmaktadırlar. Ondan sonra gelen duâ da ise, evlâtların ebeveynleri hakkında ki duâsı gelmektedir. Böylece nesiller birbirlerine duâlar ile bağlanmaktadırlar. İşte bu sistem de Rabb’ı mızın bize tavsiye ederek “hillet” yönüyle mertebe-i İbrâhîm iyyet’ten bizlere hîbe ettiği bir lütuftur. Ve kabul edilmesi içinde dua etmiştir.

﴿١٠٢﴾ فَلَمَّا بَلَغَ مَعَهُ السَّعْيَ قَالَ يَا بُنَيَّ إِنِّي أَرَىٰ
فِي الْمَنَامِ أَنِّي أَذْبَحُكَ فَانظُرْ مَاذَا تَرَىٰ قَالَ
يَا أَبَتِ افْعَلْ مَا تُؤْمَرُ سَتَجِدُنِي إِن شَاءَ اللَّهُ مِنَ
الصَّابِرِينَ ﴿١٠٢﴾

117

**(Felemmâ belega meahüssagye kâle yâ büneyye
innî erâ filmenâmî innî ezbehuke mâzâ terâ kâle
yâ ebetif’âl mâ tü’merû setecidûnî İnşallah
minessâbirîne)**

37/102. **"Vakta ki onunla beraber yürümek çağına yetişti, dedi ki: Oğulcağım!. Ben, şüphe yok rü'ya-da görüyorum ki, muhakkak seni boğazlıyorum. Artık bak, sen ne görürsün, dedi ki: Ey babacığım! Emr olunduğun şeyi yap. İnşallah beni sabr edenlerden bulacaksın."**

* * *

Deniliyor ki Hazreti İbrâhîm, bunu Zilhiccenin sekizinci, dokuzuncu, onuncu yâ'ni

Sh:»4062

Terviye Arefe, Nahir geceleri sıra ile üç gece görmüş idi. Peygamberin rü'yası vahiy, ta'birleri vahiy olduğundan Hazret-i İbrâhîm böyle görmüş ve böyle ta'bir eylemiş ve binaenaleyh böyle vahiy almış olmakla bu, icrası vâcib bir emri hakk olmuş oluyordu. Bunun üzerine onu cebren icrâya kalkışmayıp evvelâ sûret-i icrâsını müşavere etmek üzere böyle re'yini sorarak tebliğ eyledi, ki bununla ilk önce onun itaat ve inkıyad ile ecr-ü sevaba nailiyetini te'min etmek istedi.

Düşünmeli bunu söylerken ey yavrucuğum, diye hitab eden bir babanın kalbinde ne yüksek bir şefekat hissi çarpıyor ve ona ne kadar büyük bir vazife aşkı, Allah muhabbeti hâkim bulunuyordu. Düşünmeli de

118

duymalı ki bu ne büyük bir belâ, ne dehşetli bir İmtihân-ı ilâh-î idi. işte bunun böyle bir emri ilâh-î olduğunu anlıyan ve Allahın sabredenlerle beraber olduğunu bilen o halîm oğul, ey babacığım! Dedi ne emrolunuyorsan yap, beni inşallah, sabredenleden

bulacaksınız.

* * *

Bu bölüm Elmalılı hamdi yâzır'ın (Hakk dîni Kûr'ân dili) tefsirinden bir misâl olmak üzere alınan küçük bir kısımdır.

Bu hususta kaynaklarda pek çok izâhat vardır, en güzellerinden birisi ise "Füsûs-ül Hikem" in (İshak) fass-ı nda, marîfet mertebesi itibarı ile yapılan izahlardır.

Biz gene yolumuza devam edelim.

Kaynaklardan bazıları kûrb'ân edilecek "gulâm" çocuğun (İsmâil) olduğunu bazıları ise, (İshâk) olduğunu belirtmektedirler. Genelde İslâmî kaynakların çoğunda kûrb'ân edilecek çocuğun (İsmâil) olduğu yönündedir. Batılı kaynaklar ise, kûrb'ân edilecek çocuğun (İshak) olduğunu yazarlar, "Tevrat" ta dahi "İshak" olduğu yazılıdır. Kûr'ân-ı kerîm'de ise isim belirtilmeksizin hâdise anlatılmaktadır. Bundan anlaşılan şudur ki, iki kanalda bu hâdiseyi sahiplenmişlerdir. O halde bu hâdisenin tatbikâtı her iki yol içinde "vâcip" tir. İşte Kûr'ân-ı Kerîm'de isim belirtilmemiş olmasının sırrı budur. Yâni her iki kanalda da bu tatbikat vardır. İşte batılıların İslâmı küçük düşürmek için kullandıkları

119

(kurb) ân kesmek vahşettir, dedikleri husus aslında kendilerinde bulunan Tevrât-î bir hükmü inkâr etmek olduğunun farkında bile olmadan kendi kendilerini

aldatma ve inkârlarıdır.

"Vakta ki onunla beraber yürümek çağına yetiştii,

Yâni belirli bir yaşa erişti, veled-i kâlb-i olan "gulâm" ı kendinle beraber hareket edecek hâle geldi, gönlünle istişare etmeye başladı. Ona olan sevgisi artmağa başladı bu yüzden bu sevgisinin bitirilmesi gerekiyordu.

dedi ki: Oğulcağızım!. Ben, şüphe yok rû'ya-da görüyorum ki, muhakkak seni boğaz-lıyorum.

Bu mevzu da bir çok yazı ve değerlendirmeler vardır. Haddimiz değil ama. Bizde bu hususta birkaç kelime yazmağa çalışalım. Bilindiği gibi (rû'ya) zuhuratların "Rahmân-î" gerçek olanları, (keşfi mücerret) "ayniyle vâki" ve (keşfi muhayyel) "tabir gerektirenler" olmak üzere iki türüdür.

Diğeri ise (hayâli mücerret) olmak üzere insân'ın kendi nefsinden kaynaklanan sırf insân'ın hayâlinden meydana gelen "hiçbir ifadesi olmayan" kargaşa hayâlî görüntülerdir. (adgasu ahlâm) denir.

İbrâhîm (a.s.) bu zuhûrât-ı üç gün üst üste görünce (keşfi mücerret) olduğunu düşünerek, gördüğü şekliyle tatbik etmeye karar verdi. Ve azîmete yöneldi.

120

Eğer yorum yaparak o yorum üzere tatbik etmeye kalksaydı oğlunu ve kendini kayırma ihtimâli olabileceğinden bu yöne yönelmedi ve gördüğü şekliyle tatbik etmeye karar verdi. Oluşmuş ve bitmiş bir hâdise

hakkında yorum yapmak doğru olmaz çünkü o hâdiseyi o günün şartları içinde değerlendirmek gerekir aksi halde yapılacak bir değerlendirmenin tam isâbetli olması zordur. Ancak bir şeylerde söylemek gerekmektedir. Bu yüzden hâdiseyi seyr-u sülûk yönünden incelemeye ve kendimizde de bulmaya çalışarak yolumuza devam edelim.

Yukarıda belirtildiği gibi, bu rû,ya-nın, üç gece, üst üste, zilhicce'nin (8/9/10) uncu, Kurb'ân bayramı arefesinden bir gün evvel, "tevriye" gününün gecesi "arefe" gününün gecesi ve "nehar" Kurb'ân bayramının birinci gününün gecesi, görülmüştür. "Zilhicce" nin (11) i Kurb'ân bayramının ikinci günü, (12) si Kurb'ân bayramının üç'üncü günü, (13) ü ise Kurb'ân bayramının dörd'üncü günüdür.

İşte bu dörd'üncü gün, kurb'ân bayramının sonu, son günü, olmakla birlikte, bir senelik seyr-u sülûk'un da son günüdür. Bilindiği gibi (6) türlü şekil ve tatbikat ile seyr-u sülûk vardır, bunlardan (3) üncüsü her sene Muharrem'in (1) inde, Hicrî sene başıyla birlikte başlayıp, Zilhicce'nin (13) ünde son bulan seyr-u sülûk'tur. *Bu hususta geniş bilgi (İrfan mektebi) isimli kitabımızın sonlarında mevcud'tur dileyen oraya bakabilir.*

Az yukarıda belirtilen günlerin sayı değerleri ve

121

sıralanmaları, her halde dikkatinizi çekmiştir. Tekrar sıralayalım. (1/...8/9/10/11/12/13/) görüntüleri ve mânâları itibarı ile de, ne kadar güzeller değimli?

Şimdi özetle bunları incelemeğe çalışalım. Dinimizin bizlere bildirdiği, bir senede (4) adet çok feyizli (10) günler vardır. Bunların birincisi Muharrem'in ilk (10) u ikincisi Mûsâ (a.s.)'ın Tûr-u Sînâ' da ki (40) gününün son (on) günü üçüncüsü Ramazan ayının son (10) günü Dördüncüsü ise Zilhiccenin ilk (10) günüdür.

Bilindiği gibi (1) başlangıç, "Âdemiyet" (8) İbrâhîmiyyet, (9) Mûseviyyet, (10) İseviyyet, (11/12/13) ise Muhammediyyet'tir. Görüldüğü gibi seyr-u sülûk'ta ki, bütün İlâh-î mertebeler burada cem olmuşlardır. Senenin içinde bulunan (7) aylar nefis mertebelerini, (3) aylar, Hazarât-ı hamse'nin, İbrâhîmiyyet, Mûseviyyet, İseviyyet mertebelerini son iki ay ise Muhammediyyet mertebelerini temsil etmektedirler.

Bilindiği gibi bu süre içinde, "Ramazan ve Kurb'ân" olmak üzere, iki bayram vardır. Ramazan bayramının hakikat-i, bâtın âleminde o sene içinde "Hakikat-i Mûseviyye" yi "tenzîh hakikatini" ve o mertebenin işareti olan "Mûseviyyet" in (m) "mim" inde ki sırrı "Muhammediyye"yi, idrâk etmiş ise, işte o kimseler o sene gerçek bayramı yapmış olurlar çünkü Halife-i şahsiye olmuşlardır. Yâni kendi beden mülklerinin "Halife" si olmuşlardır.

Bunun devamı ise o kimselerin veya daha başka kimselerin yollarına devam ederek ulaşmış oldukları

122

kurb'ân bayramında o sene içinde derslerini bitirenlerin ve içlerinde kabiliyyetli olanlarının, meşreb-i Muhammediyye üzere "Halife-i cemeat"a yükseltilmeleridir. Yâni, "Halife-i şahsiyye" dışı dönük görev

yapamaz belki küçük yardımcı görevler verilebilir. "Halife-i cemeat" ise lüzüm görüldüğünde yine bulunduğu yere bağlı olmak üzere dışa dönük olarak vazifelendirilir. Uzun çalışmalardan sonra o da tecrübeli bir eğitici olur. Ve o nu bu hale getiren "Mürşîd"-i İrşâd ehli dünyasını değiştirdikten sonra, Mürşidine vekâleten, kendine asâleten eğiticiliğini sürdürür.

İşte yukarıdan beri kısaca anlatmaya çalıştığımız husus burasıdır. Bir mürşidin yetişmesi yolumuzda bu sistem üzeredir ve bir hayli uzun zaman alır. Mürşid-i Kâmile intisab eden bir "sâlik-yol ehli" nin ilk yapacağı şeyler kendisine telkin edilir. Bunların başında gelen evvelâ nefsinin "ahlâk-ı zemime" kötü ahlâklarından temizletmektir. Bu oldukça zor bir olaydır, en büyük yardımcısı o na gayret ve kuvvet vercek olan şey derslerine ciddiyetle eğilmesi, tavsiyelere uyması, gayretli olması ve bağlı olduğu yerdeki gönlün himmetidir. İşte bütün bunların birliği ile kendi bireysel iç dünyasında mânevî mücâdele gücünü toplayıp arttırmaya başlar.

Nihâyet zuhuratlarında, daha evvelce hep yenik düştüğü, korktuğu, kaçtığı varlıklarla savaşıma başlar ve belirli bir müddet sonrada onlara üstün gelmeye başlar ve nihayet onları öldürmeye muvaffak olur, ancak böyle bir zuhurat farkında olmadan o nu üzüntüye sokar, çünkü zâhirî mânâ da hayvan öldürmek suçtur, bu kıyas üzüntü sebebi olur. Halbuki

123

mîsal âlemi ile "his-şehâdet" âleminin hükümleri bir değildir. Zuhurâtında böyle bir sahnede herhangi eti yenmez bir hayvan öldürülürse, Dersi "Emmâre"den

"Levvâme" ye geçirilir.

Zaman geçer devran döner, eğer "sâlik" yoluna ve kendine sadık ise görevlerine de devam ediyorsa gayret ve kabiliyetine göre zuhuratları değişmeye başlar bu sefer eti yenen hayvanlarla mücadelesi sürer, zaman gelir onlardan da bir tanesini zuhuratında öldürür bu sefer, "levvâme" neftsen "mülhime" nefis-e terakki ettirilir. Yine samimiyetle derslerine devam eden sâlik'in karşısına zuhuratlarında bu sefer insânlar çıkıp ona her türlü mâni olmaya çalışırlar. İşte sâlik bu haller içinde mücadele ile yoluna devam ederek gayretli çalışmaları neticesinde müşşidinin himmet ve telkinleriyle zuhuratında gördüğü, kendisini yaralamaya veya öldürmeye çalıştığı kimseleri kendi alt eder ve öldürürse o dersini de geçmiş nefis-i "mutmainne" ye ulaşmış olur.

şimdi, yukarıdaki özet bilgilerle bu mevzuun ne ilgisi vardır.? Diye bir soru akla gelir ise, cevevâb-ı budur.

Yukarıda özetle bahsedilen eğitim sistemi yer yüzünde ilk def'a İbrâhîm (a.s.) şahsında faaliyete geçmiştir ve o mertebenin kemâlidir. Ve bizlere de o mertebenin sünneti ve hediyesidir. Daha henüz kendinden sonraki peygamberân hazarât-ı zuhurda yok olduğundan onların mertebeleri de tabii ki olamazdı, işte bu yüzden yukarıda bahsedilen mertebeler seyr-ü sülûk yolunda o günlerin kemâl mertebeleri idi.

124

Hatırlanacağı gibi daha yukarılarda bahsedilmişti.

21/51. "Ve andolsun ki, İbrâhim'e de bundan evvel rüşdünü vermiştik ve biz onu bilenler idik."

İbrâhîmiyyet mertebesinde verilen **(Rüşd)** ise daha henüz, (Kûr'ân ve Hz. Muhammed (s.a.v.) gelmediği için. Buranın **(Rüşd)** ü "**10 suhuf**" "**Hanif**" "**Hullet**" ve o mertebenin "**İmâmet**" hakikatleri' dir diyebiliriz. Demıştik.

Rüşd'ü veren Hakk olduğundan bu durumda kendisi (fâil) "Râşîd" olmaktadır. Verilen yer ise (mef'ul) "mürşîd" olmaktadır işte bu yönüyle, "**rüşd**" ün verilmesiyle "İbrâhîm" (**raşîd**) bunu kavmine aktardığı zaman da onların **mürşid**'leri olmuştur, ve kıyamete kadarda bu mertebenin bătındaki gerçek mürşid'i zâhiren başka bir sûret olarak gözükse bile bătinen mer-tebe-i İbrâhîmiyyet olmaktadır.

Bu kısa hatırlatmadan sonra tekrar yolumuza devam edelim. O günün kemâlât-ı, İbrâhîmiyyet merte-besi olduğundan, zilhiccenin (8/9/10) uncu gecelerinde görülen "oğlunu boğazlama" zuhurat-ı nı, seyr-ü sülûk yönünden şöyle değerlendirebiliriz. Aslında bu sayıların seyri "Hakikat-i Muhammed-î" itibarıyla'dır. O günün hükmü ile ise hilhicce'nin (4) ü itibarıyla nefs-i mutmainne mertebesidir. İşte bir gerçek mürşîd, talebesini bu nefs-e doğru yola çıkarmış ise ona kendi nefsinin o mertebesini kurb'ân ettirecek gücü aktarır yâni yollarını gösterir o talebe de bu güç, ve faaliyete geçireceği kendi gücü ile de güçlenip, varlığında mevcut olan nefsinin sevdiği nefs-î beşeriyetini mânâ

125

âleminde hükümsüz bırakma-öldürme gücüne ulaşır ve böylece, oldukça mühim bir aşama daha elde etmiş olur. Böylece daha evvelce kendinde bulunan iki tip insân karakterinden kurtulmuş, sadece Hakk'ın istediği

istikametteki **"Halil"** ahlâklı insân yönü ile hayatına devam etme imkânı bulmuş olur. İşte ondan sonra eğer nefsine geri dönmez ise yolunda oldukça başarı ile devam eder. İşte böylece nefs-i ni kurb'ân eden sâlik, bayram yapar buna da kurb'ân bayramı denir ve her mertebenin kendine özgü "kurb' anları" ve bunların da bayramları vardır.

Zilhicce'nin (1/2/3)-(10/11/12) inci günlerinde zâhiren bu kurb'an lar, kesilir, fakat (4) üncü yâni, (13) üncü günde kesilmez, (Zât-î) gündür ve bu günde de sadece (Zât-î) hüküm olduğundan zâten faaliyyet olamayacağından zâhiren (kurb'an) diye bir hükümde olamamaktadır, ve bu yüzden kurb'an kesilemez. İşte sayısal değerlerin bizlere gösterdiği yol hep "Hakikat-i Muhammediyye ye" çıkmaktadır bütün bu mertebeler oraya bağlı ve oradan kaynaklanmaktadır.

﴿١٠٣﴾ فَلَمَّا اسْلَمَا وَتَلَّهُ لِلْحَبِيبِ ﴿١٠٣﴾

(Felemmâ eslemâ ve tellehü lilcabîni)

37/103. "Vakta ki, ikisi de boyun eğdiler ve onu alnının bir yanına yatırdı."

Yukarıda özetle, tarikat ve hakikat mertebeleri itibari ile verilen bilgilerden sonra biz yine o devrede

126

İbrâhîm (a.s.) in kendinde oluşan halin hakikatini anlamaya çalışalım. Genel tefsirlerde bu hadise beşeriyet gereği duygusal bir yaşantı içerisinde

anlatılmaktadır. Mutlak olmamakla birlikte şöylede bir yorum yapabiliriz. Yukarılarda da bahsedildiği gibi.

Cenâb-ı Hakk mertebe-i ibrâhîmiyyet'in zuhur mahalli olan (İbrâhîm) (a.s.) a hullet dostluk elbisesini ilmî mânâ da -giydirdiği- yâni idrak ettirdiğinde esmâ-î hakikatlerin İbrâhîm (a.s.) da "tahallül" ve tahakkuk etmesiyle "Halîl" lâkabını almıştı. İşte bu tahallul neticesinde sûret-i ibrâhîmiyye de zuhurda olan esmâ mertebesi itibâriyle İbrâhîmiyyet mertebesinin "rabb-ı hası" olan "vedûd" ismi başta olmak üzere bütün Esmâ-i ilâhiye onda zâhir olmuştu. Zât-ı İlâhi zuhur seyri içerisinde Halillik hakikatının zuhura çıkmasını o mertebede murad etti. Yâni görünen o bedende Esmâ-i İlâhiyye yi her mertebesi itibariyle faal olacak hâlde getirdi. İşte o mahalde faaliyette olan dışarıdan bakıldığında "sûret-i İbrâhîm" olmakla birlikte, fiilin fâili o fiili meydana çıkaracak olan o Esmâ-i İlâhiye idi ve zâhirde mertebe-i İbrâhîm bu fiilleri "tevhid-i ef'âl" hakikat-i içerisinde kendi bünyesinde de toplamış idi.

Şimdi bu hakikat ve anlayış içinde hadiseye bir daha bakalım. "**Vakta ki, ikisi de boyun eğdiler**" bu boyun eğiş İbrâhîm (a.s.) da isimlerin hükmüne tâbî oluş, "gulâm-çocukta" ise örfe, babaya tabî oluş idi. Zât-ı İlâhî yukarıda bahsedildiği gibi bu zuhurat-ı üç gece göstermesi "ilmel-aynel-hakkal yakîn" mertebe lerinden gösterilmesi ve o günlerin ehemmiyetleri idi.

127

Bu İlâh-î görüntüyü yorum yapmadan tatbikata koyan o sûretteki "Mumit" ismi idi. Aslında "Muhyi ve Mumit" Zât-ı İlâh-înin kendine izâfeten kullandığı Esimleridir. Yâni, öldüren ve diriltten Hakk'ın kendisidir,

bu hususu Kûr'ân-ı Kerîm'in haber vermesiyle biliyoruz. ondan başkası bu fiilin oluşturduğu hâli meydana getiremez. O halde bu Hadise de sûret-i İbrâhîm görüntüde olmakla birlikte kendi yok bâtında idi onda faaliyette olan "Mumit" ismi idi. Onun yaptığı ise suç unsuru olmaz görevi olurdu, eğer görevini yapmaz ise işte o zaman suçlu olurdu ki böyle bir şey de söz konusu zâten değildir. Pekî! Bütün "katl" şeklinde olan fiiller böyledir.? Hayır böyle değildir. Çünkü genelde insânlar "nefs-î" benlikleri üzere zâhir olup, onunla yaşarlar, kendilerini var kabul ederler, İlâh-î benlikleri bâtındır. Hüküm zâhire göre olduğundan fiil kimden çıkmış ise sorumluluk ona bağlanır ve tabii ki, yine o oluşum Hakk'ın sistemi içerisinde olur.

İşte bu haller içerisinde rû'ya-ya uygun bir halde olan İbrâhîm ve "gulâm-cocuk" a Zât-ı İlâh-î seslenir.

﴿١٠٤﴾ وَنَادَيْنَاهُ أَنْ يَا إِبْرَاهِيمُ

(Venâdeynâhu en yâ İbrâhîmu)

37/104. **"Ve O'na: Yâ İbrâhîm!. Diye nidâ ettik ki:"**

Görüldüğü gibi bu Âyet-i Kerîme de, Zât-î dir, ve cenâb-ı Hakk ne kadar halkın ve olayların içinde olduğunu böylece açık olarak bildirmektedir.

128

﴿١٠٥﴾ قَدْ صَدَّقَتِ الرَّعْيَا إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ

(Kad saddakterru'yâ innâ kezâlike neczilmuhsinîne)

37/105. **"Sen muhakkak rüyâyı tasdik ettin. Biz iyileri böylece mükâfatlandırırız."**

Görüldüğü gibi bu Âyet-i Kerîme de Zât-î dir, Cenâb-ı Hakk yine zâtından, rû'yâ-nın tasdik edildiğini, yorum yapılmadığını ve bunun neticesinde de kendisine Zât-î ihsânda bulunulduğu ifâde edilmektedir. Görüldüğü gibi burada ki, "İhsân" da hâdisenin hakikatının bildirilmesi, İbrâhîmiyyet diye yeni bir mertebenin kurulması ve bu mertebenin yer yüzünde kıyamete kadar bâkî ve geçerli olacağı hükmüdür. Ayrıca Zât-ı İlâhiyenin bizzat bir olay ile meşgul olması da aslında oraya olan bir Zât-i ihsân ve ikram'dır.

﴿ ۱۰۶ ﴾ اِنَّ هٰذَا لَهٗوَ الْبَلٰٓءِ الْمُبِيْنِ ﴿﴾

(İnne heze lehüvelbelâülmübînü)

37/106. **"Şüphesiz ki, bu, elbette apaçık bir imti handır."**

Yukarılarda da bahsedildiği gibi büyük "belâ" imtihanlarından birisi de bu olay idi ancak neticede bu olay ile kendisine Zât-i ihsânın yolu açılmış oldu. İşte bu tür hadiseler başlarda imtihan gibi gözüküyor ise de netice de büyük bir ihsân'a dönüşmüştür.

129
﴿ ۱۰۷ ﴾ وَفَدَيْنَاهُ بِذَبْحٍ عَظِيْمٍ ﴿﴾

(Ve fedeynâhu bi zibhin azîmin)

37/107. "Ve O'na bir büyük kûrb'ânlık bedel verdik."

Tefsirlerde bu husus hakkında da bir çok bilgiler vardır dileyenler araştırabilirler. Oğulun fidyesi ve zuhurât'ın yorumu bir koç olarak Esmâ-i İlâhiyyenin kaynağı olan rahmâniyyet mertebesinden gelmektedir. O halde, Eğer İbrâhîm (a.s.) rû'yâ-sını azîmet tarafına gitmeyip ruhsat tarafına giderek yorum yapsa idi, rû'yâ-sında oğul sûretinde gördüğünün koçtan başka bir şey olmadığını bildiğinden bir koç kesmek sûretiyle zuhurâtını yorumlar ve öylece tatbik eder idi. Ancak yukarıda da ifade edildiği gibi o zaman bu yorumdan nefis kayırması gibi de bir ihtimal ve ihtilâf ortaya çıkabilir idi. İşte bu ihtilâf ve zannı ortadan kaldırmak için, zuhurât İbrâhîm (a.s.) tarafından "rû'ya-yı sadıka-keşfi mücerret" olarak yorumlandı ve görüldüğü gibi tasdik edilip, tatbikata konmuş oldu.

İşte seyr-u sülûk yolunda olan bir sâlik, içinde bulunduğu nefis mertebesinde, nefsinin çocuğu olan "gulâm"ı ortadan-gönlünden kaldırmak zorundadır. Bu ise gönlünde olduğundan beşer evlândından daha yakın ve daha sevimlidir. İşte bu hikâyenin seyr yolunda olan bir kimsenin hâlini çok açık bildirmesinden büyük bir irfan dönüşümü sahasıdır, ve bize lâzım olanda budur. İbrâhîm (a.s.) ve o günler zaman olarak geride

130

kalmıştır, şimdi yaşayan bizleriz ve bu mertebeleri işte bu gibi haberlerden öğrenerek, hem insânlık tarihinin seyrini ve hem de birey olarak kendi hayatımızın seyrini takib etmiş oluyoruz.

İşte bu gerçekten, "azîm bir kûrb'ânlık" tır, bu yolla (Halîl) olarak tahallül edip Hakk'a yaklaşmaktır. Rûhun cesetle olan tahallülü gibi, cesetmi, Rûh-u taşımakta, yoksa Rûhmu, cesedi taşımaktadır.? Ancak bu birlikteliğin kendini "cesed" zanneden sûrî bir varlık olarak yaşayan insânın haberi olmadığından kendisi için bu husus yok hükmündedir. İşte kimki bu mertebesi itibariyle kendi varlığında bulunan Hakk'ın varlığını idrâk eder işte o mertebeden tahallül ederek nasibini "halîl" ismiyle almış olur ki; o mertebesi itibariyle, **(zibhin azîm)** dir. Yani çok azametli bir eskiyi kesip, ve yeniye gökyüzü ve gönül âlemi semâlarında himmet kanatlarını açarak beşeriyet ve tabiatından kurtulup yükselmektir.

﴿ ۱۰۸ ﴾ وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ ﴿﴾

(Ve tereknâ aleyhi fil âhirîne)

37/108. **"Ve sonrakilerin arasında O'na karşı - iyi bir nam" bıraktık."**

Böylece kıyamete kadar hatırlanacaklar ve getirdikleri mertebelerden genelde, îmân eden herkes, özelde ise, "hillet" "halillik" tâlib-i olan kimseler fayda lanabilecektir.

131
﴿ ۱۰۹ ﴾ سَلَامٌ عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ ﴿﴾

(Selâmün alâ İbrâhîme)

37/109. "**İbrâhîm üzerine selâm olsun.**"

Buraya kadar gelen hâdiseler hakkında büyük bir metânet gösteren ve esmâ-i İlâhiyyeden olan hullet dostluk elbisesini giyip (**Halîlürrahmân**) lâkabıyla anılmaya başladığından ve bu sebeble kendisinden "selâm" isminin zuhuru ile, yukarıda da belirtilmiş idi, bu sıfatı hakkıyla hak etmiş olmaktadır.

﴿ ۱۱۰ ﴾ كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ﴿﴾

(Kezâlike neczil muhsinîne)

37/110. "**İşte iyileri böylece mükâfatlandırırız.**"

﴿ ۱۱۱ ﴾ إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ ﴿﴾

(İnnehü min ibâdinel mü'minîne)

37/111. "**Şüphesiz ki, o mü'min olan kullarımız dan'dır.**"

Böylece yorum yapmadan bunları da belirttikten sonra biz yine yolumuza devam edelim.

132

﴿ ۹۶ ﴾ إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِبَكَّةَ مُبَارَكًا
وَهُدًى لِّلْعَالَمِينَ ﴿﴾

(İnne evvele beytin vudia linnâsi lillezî bi bekke te mübâreken ve hüden lil âlemîne)

3/96. "Şüphe yok ki, insânlar için ilk tesis edilmiş olan ev, Mekke'deki o çok mübârek ve âlemler için hidâyet olan beyt-i Muazzamadır."

Yukarıdaki Âyet-i Kerîme'ye zâhir-î yönden bakıldığında, söylenecek daha başka hiçbir şey yoktur. Aynen olduğu gibidir. Ancak, bâtın-î yönden bakıldığında da söylenecek çok şeyler vardır. Şimdi özetle bunları incelemeye çalışalım.

- (1)** Yer yüzünde ilk "ev" in olduğu:
- (2)** İnsân'lar için kurulduğu:
- (3)** yerinin "Bekke" olduğu:
- (4)** Mübarek olduğu:
- (5)** "Âlemlere" hidâyet "Hâdî" olduğu:

Açık olarak ifâde edilmektedir. Şimdi bunları, bir noktayı hatırlatarak teker, teker incelemeye çalışalım. O nokta da şudur. İnsânlar için kurulduğu halde, bütün âlemlere hidâyet olması nasıldır.? Yeri geldikçe incelemeye çalışacağız.

133

- (1)** Yer yüzünde ilk "ev" in olduğu:

Yer yüzünde İnsânlar için kurulan, ilk evin ismi aynı zaman da **(Beytullah,)** "Allah'ın evi" dir. Sâhibi Allah (c.c.) kullanıcısı ise İnsândır. O halde İnsân Allah'ın kiracısı ve misâfiridir. Bu yönden aynı zamanda

Allah ehli-Ehlullah'tır.

Zât-ı mutlak â'mâ'iyetinden Vâhidiyyet'ine tenez zül ettiğinde, kendisinde iki husus'u meydana çıkardı o da "inniyyet'i ve hüvviyyet'i" idi. İnniyyet' inden, *İnsân ve Kûr'ân*, zuhur etti işte bu yüzden **(ikiz kardeşir,)** hüvviyyet'inden ise âlemler ve nokta zuhur mahalli "*beytullah-Beyt'ül atik*" ortaya çıktı. Daha sonra zât-ı mutlak, Ahadiyyet-inden vahidiyyet-i ne tenezzül ettiğinde, Ulûhiyyet-i ve Rahmâniyyet-i meydana çıktı. Ulûhiyyet'inde bulunan ilm-i ilâhiyyesi, sıfat bölgesi olarak Rahmâniyyet'i ne aktararak, yaygınlaşmasını sağlamış oldu. İşte Ulûhiyyet'in ilmî, mânâ da ilk evi-zuhuru, budur. Buranın diğer ismi de Hakikat-i Muhammed-î dir. Öyle ise bu hâlin diğer ismi, bâtın-î mânâ da, hakikat-i Muhammed-î, İlmi İlâhiyye'nin "beyt-i-zuhur" mahallidir."

Rahmâniyyet-in, nefes-i Rahmân-î si ile ilmi İlâhiyye'de bulunan Esmâi ilâhiye ye lâtif sûretler vererek esmâ âlemine tenezzül etmesi de rahmâniyyet-in zuhur mahalli, Esmâ mertebeside âlem-i melekût olarak rahmaniyyet-in evi (Beyt'ürrahmân) olmuştur. Esmâ âlemi olan mertebe-i ervah'da ki mânâlar da birer elbise giyerek, âlem-i ecsam-cisimler âlemi-âlemi şehadette zuhura çıktıklarında bütün âlemi şehadet bu

134

mânâların "beyt-evi" olmuş bu yüzden buranın diğer ismi "beyt'ül esmâ" dır, diyebiliriz. Bütün bu mertebeler Ulûhiyyet'in zuhur mahalleri olduklarından ve âlemlerin en kemâlli olan zuhur mahalli de bu âlemler, âlem-i şehâdet'in tamamının ismi "beytullah" tır. İşte bu yüzden "bu âlem-beyt-ül atik-eski ev-beytullah" tır. Bu

hakikatin nokta zuhur mahalli ise zâhir âlemin de ki, "Beytullah-beyt'ül atik" ismi verilen İmân ehlini çok cezbeden zâhirde ki "Beytullahtır." Farkında olmadan câzibesi buradan gelmektedir.

İşte bu yüzden içinde bulunduğumuz şehâdet âleminin tamamı "Beytullah" bunun nokta zuhur mahalli de "yeryüzünde ilk ev" diye bahsedilen bu hakikatin belirtilmesidir, diyebiliriz. İşte bu hususlar Zât-ı mutlak'ın, hüvviyyet-i yönünden "Beyt-ül atik-beytullah" ismiyle zuhuru'dur, diyebiliriz.

(2) İnsân'lar için kurulduğu:

Bilindiği gibi "ev-beyt" insânlar için olmazsa, olmaz larındandır, ve her insân için de, içinde barınabileceği bir mekâna ihtiyacı vardır. İşte bu yüzden beyt aslî bir değerdir. Yukarıda, geniş ve birey olarak belirtilen, beyt'in, diğer bir mânâ ve temsilcisi ise içinde yaşadığımız evlerimizdir. Bu yönü ile de beytler İnsânlar içindir. Zat-ı mutlak Ahadiyyetinden Vahidiyyet'i ne tenezzül ettiğide, Rahmâniyyet-i yönünden (*Errahmân allemel kûr'ân halâkal insân*) (Rahmân 1/2/3) te belirtildiği gibi, İnsân-ın halkiyyet zuhuru Rahmâniyyet mertebesine kadar gitmektedir. Hadîs-i kûdsî de de belirtildiği gibi. (Allah Âdem-i

135

Rahmân sûret-i üzere) halketti, (Allah Âdem-i kendi sûret-i üzere) halketti, hükmü ile, Âdem'in halkiyyet-i Rahmâniyyet üzere olmuştur, yâni rahmâniyyet hakikatleri kendinde mevcuttur, demektir. Füsûs-ül Hikem de, (**Allah İnsân-ı zâhir ve bâtın Hakikat-i İlâhiyye üzere "mahlûk" olarak halketmiştir.**) Diye

ifade edilmiştir. Bu hususta bir çok haberler vardır yeri olmadığı için bu kadarla yetinelim istiyorum. İşte bu **beyt**, Zâhiren insân bedenidir, çünkü **(ve nefahtü)** nün (38/72) zuhur mahalli ve mekânıdır. "*Şerefi mekân bil mekîn-mekânın şerefi içindeki iledir,*" denmiştir. İşte muhteşem İnsân bedeni olan mekân, İlâh-î tecelli olan **"ve nefahtü"** ise o mekânın **"mekîn"**-i olmuştur, işte bu husus ilk def'a Âdem ismi ile belirtilen "nefs" ismi, de verilen bu mekânda zuhura çıkmıştır. Böylece iki türlü **beyt** ortaya çıkmış olmakta idi, biri Zât-î mânâ da, sûret-i İlâhiyye üzere, mekân-ı İlâh-î, olan İnsân, diğeri ise mekân-ı sûrî olan beytullah idi.

İşte bunların ikisi de İnsân içindi. İnsân-ı kâmil ismini de alan bu sûret-i İlâhiyye yi bulamayanlara bunun yerine, sûrî olan beytullah'a Hacc ve Umre hükümleri ile bu hakikatleri yaşama yolu açılmıştır. Bizce hacc'ın tarifi. "*Hakikat-i İlâhiyye de cemâlûllah-ı seyr,*" dir. Umre ise, "*Hakikat-i Muhammediyye de Cemâl-i Muhammediyye yi seyr,*" dir diyebiliriz. İşte bu hususların ikisi de İnsân'ın Hakk'ın indinde nasıl bir değeri olduğunu açık olarak anlatmaktadır, ve bir insân'ın kendi değerlerini bilebilmesinin yolunun bu hakikatleri idrak etmesinden geçmektedir. Bu bakımdan, iki beytullah'ın da İnsânlar için kurulduğu açık olarak belirtilmektedir.

136

(3) yerinin **"Bekke"** olduğu: Bildirilmektedir.

Osmanlıca Türkçe lügat'ta **(Bekke)**

(1) Mekke'î Mükerrerme' nin eski adıdır. **(2)** Bir yerde toplanmak, bir yere cem olmak. **(3)** İzdiham

kalabalık. Diye ifade edilmektedir.

"بَكَّة" (**Bekke**) kelimesini özetle incelemeye çalışalım. Ebced hesâbı ile toplu olarak **(11)** sayı değerindedir. "ب" (**B**) harfi bilindiği gibi "ile-birliktelik" mânâsında'dır. İki "ك" (**kef**) harfinden biri (kün) diğeri ise, (feyekünü) dür. (ه) (**He**) ise (Hüvviyyet-i mutlaka) "Hakk'ın Hüvvüyyet-i" zât-î zuhur mahallî'dir. Yukarıda belirtilen hakikatlerin bir sistem içinde zuhura çıkması için Zât-ı mutlak, kudret sıfatı ile (kün) "ol" dedi, bu mânâ, madde'den bir elbise giyerek, önü iki köşeli-makamlı, arkası oval bir yapı olarak (feyekünü) hükmü ile de Zât-ı mutlağı temsilen dünya da ki, yerine ilk hâli ile binâ edilmiş oldu. Sayısal değeri (11) olan bu binânın, gelecekte o mahalde zuhur edecek Hakikat-i Muhammediyyenin de temelleri atılmış oluyordu. (**Bekke**) yukarıda da ifade edildiği gibi, bütün ilâh-î mânâların bir zuhur yerinde cem olarak, hattâ izdiham şekliyle akıp gelerek ortaya çıkan Zât-î mahallin ismidir, diyebiliriz. İşte bu hakikat ayrıca "Besmele"nin başında ki, "ب" (**B**) harfinin diğeri bir hususiyetidir. Allah'ın Zât-ı'nın "kün" (kudret sıfatı ile) teşbih mertebesinden zuhurudur diyebiliriz.

137

O binânın ilk yapılışı hakkında muhtelif rivayetler vardır. Bu rivayetler genelde bir nokta da toplanmak tadır, o ise Âdem (a.s.) ile birlikte yer yüzünde görülmesidir. Genel kabul gören rivayet-i ise yeryüzünde temellerinin melekler tarafından yapıldığı üzerine de cennetten indirilen çadır şeklinde cam fanus

gibi bir örtü ile kaplandıdır. Gayemiz (Beyt-ül atik) in tarihini yazmak olmadığından bu kadar bilgi ile yetinerek daha fazlasını araştırmacılara bırakarak yolumuza devam edelim.

Bu beyt-in temelleri ile oturduğu yerin ismi, "بَكَّة" (**Bekke**) "**Bekke**" nin oturduğu mahallin ismi ise bilindiği gibi, "مَكَّة" (**Mekke**) dir. Ebced hesâbı ile toplu olarak **(13)** sayı değerinde'dir. Görüldüğü ve bilindiği üzere bu sayısal değer Hakikat-i Muhamme diyenin kemâlidir. (**Bekke**) Hakikat-i İlâhiyyenin zuhur mahalli, (**Mekke**) ise, hakikat-i muhammediy yenin zuhur mahallidir, diyebiliriz ki; Ora da doğmuştur.

(4) Mübarek olduğu: Bildirilmektedir.

(1) Mübarek, lügat'ta İlâhi hayrın bulunduğu şey. Bereketlenmiş, çoğalmış. Bereketli, uğurlu. Hayırlı. Mes'ud.

(2) Beğenilen, kendisine kızılan ve şaşılan kimse veya şey. Olarak bildirilmektedir.

O mahalde **(1)** ci izahta olanların hepsi vardır. Mübarektir çünkü bütün İlâh-î lûtufların kaynağıdır.

138

(2) ci anlatımda ise, Hakk'a düşman olanların halleri belirtilmektedir.

(5) "Âlemlere" hidâyet "Hâdî" olduğu, bildirilmektedir.

Görüldüğü gibi "Beyt'ül atik" Mekke'de olmakla

birlikte “**Âlemlere**” hidayet olduğu bildirilmektedir. Bu ifade ile orada ki mahallin bir simge ve bir hakikatin sembolik ifadesidir, diyebiliriz. Şu g¼nk¼ haliyle ¼st kata, terasa ¼ıkıp baktığımızda aŐađıda g¼r¼len muhteşem Şekil ve manzara her ne kadar belirli bir sınırlar i¼inde g¼r¼n¼yor ise de, aslında sonsuz ucu bucağı bilinmeyen b¼t¼n ¼lemleri kendi b¼nyesinde mis¼len ve m¼nen, bulundurmaktadır. Ő¼yleki:

Zeminde tavaf edilen mahal “Ef’¼l ¼lemi” (8-10) merdiven ile ¼ıkılan birinci kat “Esm¼ ¼lemi” onun ¼st katı “Sıfat ¼lemi” en ¼st kat teras-ı ise sonsuz “Z¼t ¼lemi” ortada duran sevgili ise bir bakıma, “İns¼n-ı K¼mil” diğer y¼n¼yle ise, Z¼t-i zuhur mahalli” dir. Diyebiliriz. B¼t¼n İ¼h-¼ tecelliler orada zuhurda olduğundan ve b¼t¼n ¼lemleri temsil ettiğinden bu y¼n¼yle de “¼lemlere” hidayet olmaktadır. Y¼ni g¼remediğimiz ¼lemleri orada bir maket olarak bulduğumuzda ve oradan da tefekk¼r¼m¼zde o ¼lemleri hayal eder olduğumuzda ve hayal y¼n¼yle de olsa o ¼lemlerin varlığını kabul etmemizden dolayı onlara da hidayet edilmiş olunmaktadır.

Diğer taraftan “**Hid¼yet ve H¼d¼**” l¼gatta Ő¼yle iz¼h edilmektedir.

139

(Hid¼yete ermiş. M¼rŐid. Rehber, delil. Hid¼yet yolunu g¼steren. Hid¼yete, doğruluğa eriŐtiren. Önde giden.) Diye belirtilmektedir.

İŞte ger¼ekten o mahal İ¼h-¼ hakikatlerin t¼m¼n¼ b¼nyesinde cem etmiş durumdadır. Aslında cazibesi de bu y¼nden gelmektedir. Her nazar eden orada idrak

etse de etmese de kendinden ve özünden bir şeyler bulmaktadır. İşte genel de orada tarif edilemeyen muhabbet ve duygusallık bu yöndendir. Bu da kişilere özlerinden gelen bir Hidâyet'tir. Diyerek yolumuza devam edelim. Gayemiz İbrâhîm (a.s.) tarih-î mânâ da hayat hikâyesini yazmak değil, belki mertebe-i İbrâhî miyye'nin bazı özelliklerine dikkat çekmeye çalışmaktır.

Âdem (a.s.) dan sonra dünya üzerinden epey zaman geçmiş, nihayet (Nûh) (a.s.) ın zamanı gelmiş ve kavmi tarafından kendine muhalefet edilmiş, nihayet Cenâb-ı Hakk (Nûh) tufanını oluşturmuş, o tufan ile birlikte o mahalde ki, hayat'ta sona ermiştir. Bu arada (beyt-ül atik) in temel üstü gövdesi aynı istikametinde göğe kaldırılmış, ve ismine de (beyt-ül ma'mur) denmiştir. Bu hadiseden sonra yer yüzü İbrâhîm (a.s.) zamanına kadar beytsiz kalmıştır. Bilindiği gibi İbrâhîm (a.s.) ailesi ve beraberindekiler ile bir hayli seyahat yaptıktan sonra (Şam) taraflarında mekân tutup oraya yerleştiler. Aradan bir muddet geçtikten sonra, Hacer vâlîde'den (İsmâil) (a.s.) dünya ya geldi, bunu kabul lenemeyen Sera vâlîde onların yanından uzaklaştırıl masını istedi, bunun üzerine, İbrâhîm (a.s.) Hacer ve İsmâil-i alıp yola çıktı. İşte bu yolculuğa çıkış dünya tefekkür tarihinin büyük dönemeçlerinden biridir.

140

Bu yolculuk hakkında değişik rivayetler vardır. Ancak bu yolculuk gerçekten hayret edilecek bir yolculuktur, Hiçbir niyet ve hedefleri olmadan yola çıkan ikisi büyük biri küçük üç yolcu kim yönlerdirmişti ki, uzun vadilerden çöllerden dağlardan geçerek nihayet bir yere geldiklerinde orada kaldılar, ancak burada ne bir kimse ne de sığınacak bir yer vardı. Bu yerin neresi

olduğu daha sonra anlaşılacaktı. İşte bunu tespit edip ora da karar kılmak bizce İbrâhîm (a.s.) in kendisine Hakk tarafından bildirilen mucizesidir diyebiliriz. Bu hadise Kûr'ân-ı Kerîm'de şöyle ifade edilmektedir.

﴿٣٧﴾ رَبَّنَا إِنِّي أَسْكَنْتُ مِنْ ذُرِّيَّتِي بِوَادٍ غَيْرِ ذِي
زَرْعٍ عِنْدَ بَيْتِكَ الْمُحَرَّمِ رَبَّنَا لِيُقِيمُوا الصَّلَاةَ فَاجْعَلْ
أَفْعِدَّةَ مِنَ النَّاسِ تَهْوِي إِلَيْهِمْ وَارْزُقْهُمْ مِنَ الثَّمَرَاتِ
لَعَلَّهُمْ يَشْكُرُونَ ﴿﴾

(Rabbenâ innî eskentü min zürriyyetî bi vâdin gayri zî zer'in inde beytikelmuharremi Rabbenâ li yükimüsselâte fec'al ef'ideten minennâsi tehvî ileyhi verzühüm minessemerâti leallahüm yeşkürun)

14/37. "Ey Rabbimiz!. Ben neslimden bazısını senin Beyti Haremin yanındaki ekinsiz bir vadiye yerleştirdim. Ey Rabbimiz!. Namazı dosdoğru kılsınlar diye. Artık insanlardan bir kısmının gönüllerini onlara meyleder kıl ve onlara meyvelerden rızık ver. Umulur ki, onlar şük ederler."

141

yukarıda ki Âyet-i Kerîme'nin delâletiyle, tefsir ve tarih kitaplarında da belirtildiği üzere İbrâhîm (a.s.) karar kıldığı o vâdide, eşi Hacer-i ve oğlu İsmâil-i Hakk'a teslim ederek geri döner. Buldukları yerde kısa bir süre sonra su zuhur eder, (Zemzem) bunun üzerine kervanlar su vesilesiyle oraya uğramaya başladılar ve orada yavaş yavaş sosyal hayat gelişmeye

başlar ve orası meskûn bir yer halini almış olur. İbrâhîm (a.s.) zaman zaman onları dolaşmaya gelir, yine böyle dolaşmaya geldiği bir seferde, hemen belirtilen Âyet-i Kerîmenin de delâletiyle, tekrar Beytullah-ın inşâsına başlanır.

Beytullah-ın yerinin tespiti hakkında da değişik rivayetler vardır, bir tanesi şudur. Daha sonra o civarın ismine (Mekke) denilecek olan o yerde büyük bir fırtına olmuştur ve bu fırtına ile, o yerlerde sonradan meydana gelen dolgu kum ve taş yığınları sağa sola savrulup dip alan açılınca Beyt-ül Atik-in temelleri ve oturduğu yer **(Bekke)** ortaya çıkmıştır. İşte İbrâhîm (a.s.) ve oğlu İsmâil (a.s.) ile birlikte bu temeller üzerine eski kadîm haliyle Beyt-ül Atiği tekrardan yeryüzüne ve İnsânlık âlemine ve bütün âlemlere kazandırmışlardır.

﴿١٢٧﴾ وَأَذِّيرَفَعُ اِبْرَاهِيمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَأَسْمِعِلْ رَبَّنَا تَقَبَّلَ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿﴾

(Ve iz yerfeu İbrâhîmülkavâide minelbeyti ve İsmâil Rabbenâ tekabbel minnâ inneke entessemin ul alîm)

142

2/127. **"Hatırla ki. İbrâhîm Beytullah'ın temellerini İsmâil ile beraber yükseltiyor, ey Rabbimiz! Bizden kabul buyur, şüphe yok ki sen işitensin ve bilensin, diyordu."**

Bilindiği gibi "Kûr'ân-ı kerîm, Âyetlerinin" bir çok mertebeleri ve bu mertebelerin mânâları vardır. Bu mertebeler bilinmez ise gerçek mânâ da, faydalanmak

oldukça zordur, mânâlarının sadece dışında-zâhirinde kalma ihtimâli çok yüksektir. En azından (âfak ve enfüs) yâni "bir dışımızda ki genel hâli, bir de, içimizi ilgilendiren özel hâlini bilmemiz gerekmektedir. Ancak bu yönden iç dış itibariyle daha geniş bir anlayış içerisinde dıştan içe doğru, daha sonra içten dışa doğru "K.Kerîm" de bir yolculuk yapabilmek için ufkumuzu genişletmiş olabilmemiz gerekmektedir.

Yukarıda ki Âyet-i Kerîme'ye verilen "meâl" yerli yerindedir ancak "zâhirî" bir ifadedir. Aynı Âyet-i Kerîme'nin yine aynı ifadeleri içinde "bâtın-ıç" mânâsı da vardır. Zâhiri-dışı, dışarıda ki, genel halidir, "bâtını-ıç" ise birey olarak her birerlerimizin o hali içimizde kendi dünyamızda yaşamamız gereken hususlar olarak idrak etmemiz gerekmektedir. Tabii bu hususu her kesin mutlak mânâda tatbik etme mecburiyeti yoktur, sadece zâhiri itibariyle kabullenmek yeterlidir, ancak o zaman biz sadece orada belirtilen kimselerin bizim dışımızda olduklarından, bizde onların ve onlara ait bilgilerin toplayıcısı hükmüne girmiş oluruz. Oysa Kûr'ân-ı Kerîm bu ifadelerle, bize bizi, anlatmak için gelmiştir. Böyle özet bir girişten sonra Âyet-i Kerîme'yi incelemeye çalışalım.

143

"Hatırla ki. İbrâhîm Beytullah'ın temellerini İsmâil ile beraber yükseltiyor," (idi)

(İrfan mektebi) isimli kitabımızda (6) tür Hakk yolculuğundan bahsedilmektedir. Bunların **birincisi**, Âdem (a.s.) dan kıyamet gününe kadar gelip geçecek olan bütün insânların bir tek bütün seyr-i dir. **İkincisi**, ise bir insân-ın kendi hayat süresi içinde, bir ömürlük

seyr-i dir. İşte her birerlerimize bu seyr-in bilincinde olmak lâzım gelmektedir. Yukarıda ki Âyet-i Kerîme bu seyr-in çok mühim geçitlerinden birini bizlere açık olarak göstermektedir. O devir dünya da İbrâhîm (a.s.) devridir. Bu zamana kadar yer yüzünden belirli Allah anlayışları geçmiştir. Bu anlayış ise bilindiği gibi yer yüzünde ilk def'a oluşan "Tevhîd-i Ef'âl" anlayışdır.

Yer yüzünde, Âdem (a.s.) ile birlikte bir (Allah) anlayışı ortaya gelmiştir. Esasen daha evvelce yer yüzünde İnsân olmadığı için böyle bir (Allah) anlayışına ihtiyaç yoktu zâten âlem kendi hususi-fitr-î yapıları içinde (tesbih) lerini yapıyorlar idi. İşte Cenâb-ı Hakk kendinin şuurlu varlıklar tarafından bilinmesini arzu etti ve bunun için Âdem-i kendi sûreti-Ulûhiyyet hakikatleri üzere halketti. İşte bu özellikler ile donatılan Âdem (a.s.) ve nesli yeryüzünde yaşamağa başladılar. Onlarla beraber (Beyt-ül atik) te ayakta duruyor idi. Böylece Allah'ın iki zuhur mahalli yer yüzünde faaliyette idi. Aradan geçen uzunca bir zaman sonra, o yöre ve o devirde, insânların çoğunluğunun aslî hallerinin bozulmuş olduğundan, zâhir-î olan ilâh-î tecelli mahalli o devrede (Nûh tufânı) oluşumuyla yer yüzünden kaldırıldı sadece "Nûhîyyet" mertebesi itibariyle diğer bir ilâh-î zuhur mahalli olan o zamânın o

144

mertebesi itibari ile İnsân-ı kâmilleri kaldı. O günden İbrâhîm (a.s.) lâm devrine kadar gelen süre içinde yer yüzünde zâhir-î mânâ da nokta zuhur tecellî mahalli yok idi. İşte bu devrede yer yüzünde İbrâhîm (a.s.) devri başlamış idi. Yukarıda ki bazı Âyet-i Kerîmeler ile bu devrin başlangıcı belirtilmiş idi. Bu Âyet-i Kerîme ile de, yer yüzünde tekrar (Beytullah)lı, günler geri gelip

yaşanmaya başlanacaklardır.

İşte bir sâlik-yolcu-lar da bu hususları özel olarak kendi ömür, seyr süreleri içinde yaşayacaklardır.

Zamânının peygamberi, insân-ı Kâmil-i, ve tevhîd-i Ef'âl-in zuhur mahalli olan İbrâhîm (a.s.) in o mahalde birde oğlu vardır.

İşte bu oğlun adı (**İsmâil**) dir. Mânâsı!

(Allah işitir, Allah'a yükselen) demektir.

Yukarıda da belirtildiği üzere, İbrâhîm Sûresi (39) uncu Âyetinde. İbrâhîm (a.s.) bir oğul vermesi için Cenâb-ı Hakk'a dua ederken, "**Allah duaları işitir**" buyurmuştur. Oğluna bundan dolayı şukran nişanesi olarak bu ismi koymuştur, denmektedir. Yine bu mânâ da yukarıdaki Âyet-i Kerîmenin sonunda da aynı ifade görülmektedir. "**şüphe yok ki sen işitensin ve bilensin, diyordu.**"

Diğer lügat mânâları ise. (**Çok bol**) ve (**şarkı söyleyen**) imiş.

145

Yukarıda belirtildiği gibi, tekrardan, Ebced hesabıyla "**İbrâhîm**" kelimesinin sayısal değerine bir göz atalım.

(إِبْرَاهِيمَ) "**İbrâhîm**" (ا) "elif" (1-13) (ب) "be" (2) (ر) "rı" (200) (هـ) "he" (5) (ي) "ye" (10) (م) "mim" (40) toplarsak, (1+2+200+5+10+40=258) (2-5-8) sayıları

oluşmaktadır. Bu tablodan muhtelif uygulamalar çıkabilir, ancak fazla uzatmamak için ana hatlarıyla belirtmeğe çalışacağım.

Baştaki (2) bu mertebenin zâhir ve bâtın oluşumunu ifade etmektedir. (5) hazârat-ı hamse-beş hazret mertebesini, (8) ise, sekiz cennet mertebesini ifade etmektedir diyebiliriz. Ayrıca (5+8=13) olmaktadır ayrıca "elif" te (13) tür. Böylece netice olarak "İbrâhîm" kelime ve manâsının içinde iki adet te zâhir bâtın (13) bulunmaktadır. *Görüldüğü gibi sayısal değer olarak bu mertebe de Hakikat-i Muhammediyye ye bağlıdır.*

Şimdi birde "İsmâil" kelimesinin sayısal değerine bir göz atalım.

(اسماعيل) "İsmâil" (ا) "elif" (1-13) (س) "sin" (60)
(م) "mim" (40) (ا) "elif" (1-13) (ع) "ayn" (70) (ي)
"ye" (10) (ل) (30) toplarsak, (1+60+40+1+70+10+
30=212) (2,12) sayıları oluşmaktadır. Bu tablodan da muhtelif uygulamalar çıkabilir, ancak fazla uzatmamak için ana hatlarıyla belirtmeğe çalışacağım.

146

Görüldüğü gibi (2) ve (12) sayısal değerleri ortaya çıkmaktadır. Ayrıca içinde mevcut iki adet (ا) "elif" (1-13) olduğundan netice olarak, zâhir ve bâtın (12) ve (13) ler bulunmaktadır. *Görüldüğü gibi sayısal değer olarak bu mertebe de Hakikat-i Muhammediyye ye bağlıdır.*

Şimdi bir toparlama yapalım, (Ebrahem-İbrâhîm) "halkın babası" ünvanı ile, "tevhid-i ef'al" "fiillerin birliği" hakikatinin ilk def'a temsilcisi olmakla, bu mertebeden zata seslenilmektedir. İnsânlık tarihinde ilk def'a bu merteye anlayışı ile Hakk'a seslenilmiştir. İşte gerçek mânâ da (Esmâ) mertebesinden ilk def'a İbrâhîm (a.s.) ın Hakk'a sesini duyurması mümkün olmuştur. Bilindiği gibi mertebe-i İbrâhîmiyyet aynı zamanda "hullet" (Esmâ-i İlâhiyye) nin giyildiği mertebedir, esmâ-i İlâhiyye de (Sem-i ve alîm) isimleri de bulunduğundan o merteye de bu isimler fiilen yaşanarak İbrâhîm (a.s.) ın lisânından ortaya çıkmakta, kabul edilmekte ve faaliyyet'e geçmektedirler.

İşte bu halin şükrânesi ve bu mertebenin zuhur mahalli tecelli yeri olarak İbrâhîm (a.s.) oğlunun ismini (**Allah işitir - bilir - Allah'a yükselen - çok bol**) mânâlarında, "**İsmâil**" olarak isimlendirmiştir. Bu isim sadece diğer bedenlerden ayırd edici bir isim değil hakikat-i İlâhiyyenin o mertebesi itibarı ile yaşayan bir zuhuru veya zuhur mahallidir. Bu merteye "halk'tan Hakk'a" olan, sesleniş ve zât-î seyr'in Ef'al mertebesinden başlangıcıdır. Diyebiliriz. Daha evvelki seslenişler ise dua mahiyetinde olan seslenişlerdir.

147

"Hatırla ki. İbrâhîm Beytullah'ın temellerini İsmâil ile beraber yükseltiyor," (idi)

(وَإِذْ) "ve-iz" bu kelime bilindiği gibi, ifade ettiği mânâda ki, "o zamanı hatırlamaktır". Bu hatırlama hatırlatma'nın üç hâli vardır.

Birincisi. Zâhirî mânâ da olan şeriat mertebesi itibarı ile yukarıda meâl olarak verilen mânâlarıdır.

İkincisi. Enfüsî mânâ da tarikat ve hakikat mertebelerinden olan kişinin kendi bünyesinde oluşturduğu bu hâlin yaşanmasıdır.

Üçüncüsü ise marifet mertebesi itibarı ile âlemler düzeyinde "Hakikat-i Muhammediyye"nin idrak ve yaşantısını bu mertebesi yönünden bünyesinde bulmasıdır. Diyebiliriz. Ayrıca her nefis mertebesinde de izah ve yaşantısı vardır fakat fazla uzatmamak için sadece üç yönü itibarı ile incelemeye çalışacağız.

Bu hatırlamadan sonra, bu mânânın devamı olan, yukarıda da ifade edildiği gibi (vezkür) dür. (ve-iz) ile o zamana gidilir, veya o zaman yaşanan zamana-hâle getirilir, (vezkür) ile de ifade edilen mânâ hatırlanmaya çalışılır yani iç bünyeden zâhire, yaşantıya ve tatbikatına başlanmaya çalışılır.

(وَاذْكُرْ) ﴿٤١﴾ Meryem (19/41) "zikret-hatırla. (Vezkür) = "zıkr" anma-anılma-hatırlama' dır. Bu

148

ifade de de, daha geniş mânâ da hadiselerin incelenmesi ve zaten varlığında mevcut olan hakikatlerin açığa çıkarılmasının gereği bildirilmektedir.

Yukarıda bahsedilen Âyet-i kerîme'nin üç halinden **Birincisi.** Zâhirî mânâ da olan şeriat mertebesi itibarı ile yukarıda meâl olarak verilen mânâlarıdır. Demiştik. Bu görüldüğü gibi açık ve kolay anlaşılır hâlidir çünkü

yaşantı ve tefekkür gerektirmez, sadece geçmişte yaşayan bâzı kimselerin ve bâzı hadiselerin zâhiri haliyle kendinin dışında âfâkî mânâ da okunması'dır. Diyebiliriz.

İkincisi. Enfüsî mânâ da tarikat ve hakikat mertebelerinden olan kişinin kendi bünyesinde oluşturduğu bu hâlin yaşanmasıdır. Demıştik. Bu hususta şöyle bir fikir yürütebiliriz. Esfeli sâfilîn'e reddedilmiş olan yolcu sâlik.

Âdemiyyet mertebesinden (Venefahtü) yü yüklene rek ve Âdem-i mânâ'yı kendinde bularak aslına dönüş için yola çıkan yolcu sâlik irfan ehli tarafından kendine verilen zikir ve görevlerle yoluna devam etmeye başlar bu mertebe de, "Beyt-ül atik" zâhirde ve gönlünde tabii olarak vardır fakat hakikat-i itibari ile bilinmemektedir. Sadece sûreti itibari ile bilinmektedir. Sâlik yoluna devam ederken (Şitiyyet) "ataullah" mertebesinden geçer o mertebenin gereği olan ihsân-ı Cenâb-ı Hakk gerçek mürşid-i kâmil' in elinden ve dilinden irşadı ile ihsân eder. Bu mertebeler nefis mertebeleridir, "*İrfan mektebi*" isimli kitabımızda özetle izah edildi, dileyen oralara da bakabilir.

149

Yine yoluna devam eden sâlik daha sonra İdrisiyyet mertebesinde "tedris" eğitimine devam eder, yine yola çıkar nihayet "Nûhiyyet" mertebesine ulaşır. Burası yolda çok mühim olan bir dönemektir. İlâh-î Celâl tecellisi ile "içi putlarla dolu olan hayâl-î beyt"i nin bu mertebede yıkılması lâzımdır. İşte bu hakikatin anlaşılıp gerçek gönül beyt'i nin yeniden yapılması için hayâlî olan "beyt" in yıkılması lâzım gelmektedir.

Kişinin kendi gücüyle yıkamadığı içi putlarla dolu olan "beyt-ül atik-eski ev" i ni, Cenâb-ı Hakk ona bir İlâh-î ihsân ve yardım olması bakımından Celâl tecellisi görünümünde "sel suyu" ile yıkılırken göğsü kaldırmıştır. Aslında zâhiren bu hadise Celâl tecellisi gibi gözüküyor ise de, Celâl tecellisinden sonra gelen Cemâl tecellisidir. Bilindiği gibi "su" aynı zamanda "hayat ve ilimdir." İşte bu hadise de kişinin kendi kendisine üstünden atamayacağı yani kolay kolay yıkamayacağı eski evinin içinde bulunan şartlanmış ve ön yargılı bilgilerinden-putlarından kurtulması mümkün olamadığından onu ancak bir ilâh-î sel suyu mânâ âlemine geçmesini, ortadan kalkmasını sağlamıştır ki daha sonra yerine gerçek mânâ da "beyt" in yenisi yapılsın. *Bu hususlarda daha geniş bilgi (6 Peygamber Âdem a.s. ve Nûh a.s.) isimli kitaplarımızda mevcuttur dileyen oralara bakabilir.*

Biz yine yolumuza devam edelim. Mevzuumuz itibari ile zamanımız o zamandır Nûh (a.s) devrinden sonraki "**necat**" zamanıdır. Ancak yer yüzünde "beyt-ül atik-eski ev" in yeri bilinmez halde kaybolmuştur. Zâhirde böyle olduğu gibi bâtında da böyledir. Yâni kişinin beden mülkünde gerçek mânâ da İlâh-î tecellî nin zuhur mahalli o merteye de bilinmemektedir.

150

İşte bu mertebeye ulaşan sâlik-in burada ki durumu ve hâli böyledir. Ulaştığı ve yaşaması gereken gönül vadîsi burasıdır. Bu mertebede (İbrâhîmiyyet) kişinin Akl-ı küll-ünün hakikati içinde bulunan "tevhid-i ef'âl mertebesi" nin zuhur mahalli olan (Hullet ve İmâmet)

idrâki mertebesidir. (İsmâîliyyet) ise o mertebeden doğan-meydana gelen gönül evlâdı "veled-i kâlb-î" olan **(Allah işitir - bilir - Allah'a yükselen - çok bol)** mânâlarında, **"İsmâîl"** olarak isimlendirilmiştir. Yukarıda da belirtildiği gibi, bu mertebe "halktan Hakk'a" doğru olan ve ilk def'a gerçek mânâda kulun sözünün Hakk tarafından duyulan mertebesidir. Yani bu mertebede Cenâb-ı Hakk ef'al mertebesi itibari ile kulluk mertebesinden kendisi bu duasını yaptığını bilir, Hakk kulağı ile de işitir oldu. Bu halin bir aşama sonrası ise "kulun Hakk'ın sesini duymasıdır ki "mertebe-i Mûseviyyettir.

﴿١٣﴾ وَأَنَا اخْتَرْتُكَ فَاسْتَمِعْ لِمَا يُوحَىٰ ﴿١٣﴾

(Ve enehtartüke festemi' limâ yûhâ)

20/13. **"Ve ben seni seçtim, şimdi vahyolunacak şeyi dinle."**

Bu ve benzeri Âyet-i Kerîmler hadiseyi açık olarak göstermektedirler. Yeri olmadığı için bu kadar hatırlatma ile bırakalım.

Bu oluşumun, Hakikat-i Muhammed-î itibari ile

151

ifadesi ise, zât-î hakikati yönünden namazlarımızda her rükûdan kalkarken söylenen (semiallah-u limen hamide) dir. "Ubudet" (Allah-ın fiilidir) hükmü ile kılınan "namaz" (Salât) ın o mertebesi itibariyle ifadesi, Abdin lisânından Hakk, kelâm sıfatıyla (semiallah-u) "Allah işitir" diye ifade etmesidir ve Hakk bu sefer (sem-i) itibariyle duyma-haberdar olma sıfatını ise zatına verir. İşittiği ise (Hamd)dır. Bu "Hamd" ise zat

mertebesi itibariyle zâhirden bâtına, halktan Hakk'a olan Zât-ı İlâhînin kendi kendinden, kendine olan hamd-î'dir. Bu hali de bu kadarla bırakarak yine yolumuza devam edelim.

Bilindiği gibi İbrâhîm (a.s.) ın hayat hikâyesinde ihtilâflı da olsa zor olan imtihanlarından biri de yukarıda belirtilen oğlunu (Kurb'an) etme hadisesidir. Bu kurb'anlık hadisesi ister "İshak" hakkında olsun ister "İsmâîl" hakkında olsun aynıdır yani "veled-i kâlb" hükmündedir. Burada ki kesilmesi gereken ise aslında "veled-i nefis" tir. Ve o gözden çıkarılmıştır ve o fiili işlemek için yapılan teşebbüs geçerli olup yerine koç gönderilmiştir. İşte bu hadise dolayısı ile "veled-i nefis" "veled-i kâlb"e dönüşmüştür. Bir bakıma Hızır (a.s.) ın öldürdüğü bu "veled-i nefis" tir. İşte aynı "veled-i kâlb" ile bu sefer yukarıda bahsedilen Âyet-i Kerîme ile de açık olarak belirtilen "Beyt-ül atığı yeniden inşa etme hadisesi ancak bu "veled-i kâlb" ile mümkün olabilecektir.

Yukarıda bahsedilen Âyet-i kerîme'nin üç halinden **Üçüncüsü** ise marifet mertebesi itibarı ile âlemler

152

düzeyinde "Hakikat-i Muhammediyye"nin idrak ve yaşantısını bu mertebesi yönünden bünyesinde bulmasıdır. Demiştik, şimdi bu hali anlamaya çalışalım.

Zât-ı Mutlak nüzülde, Â'ma'iyyet'inden, Ehadiyyet'ine, oradan Vahidiyyet'ine, oradan Ulûhiyyet'ine, oradan Rahmâniyyet'ine, ki buradan bütün mânâlar âlemlere yayılmağa başlamıştır. Oradan yayılmaya başlayan mânâlar daha sonra Rububiyyet mertebesine

nüzül ederek manevi ve lâtif birer kimlik almaya başladılar. Buradan da tenüzzül ile nihayet her varlık kendi mertebesi itibari ile âlem-i mülkte zuhur ederek fiziki birer kimlik sahibi olarak cihan sahnesinde yerlerini aldılar. Bu tenezzül varlıkların tenezzülü olduğu gibi aynı zamanda varlıkları içinde bulunduran âlemlerin de aynı şekilde tenezzülleridir.

İşte bu tenezzül, yani iniş ve yayılış, neticelen dikten sonra, bu halin birde dönüşü olacaktır. Bu dönüşün ismi "uruc" yükselmedir. Âdemiyet mertebesi ve zamanında başlayan "uruc" yavaş, yavaş yükselme kaydederken, insânların yükselişi gibi âlemlerinde kendi mertebeleri düzeyinden mânâları itibari ile geriye doğru çekilmeleri yani yükselmeleri vardır.

İşte bu mertebe insân oğlunun "İbrâhîmiyyet" mertebesinde kendini bulması "hullet" giyinmesi gibi, aynı zamanda âlemlerin de bu "hullet" elbisesini tekrardan semâvat ve arzda giyme, giyinme mertebesidir, diyebiliriz.

Bu hali de kısaca böyle özetledikten sonra, yavaş, yavaş "Beyt-ül atik" in yeniden yapılışını seyre gidelim.

153

Yukarıda da belirtildiği gibi "beyt-ül atik-eski ev" in yeri bulunmuş temelleri ortaya çıkmış "kâide" duvarlarının ana dayanaklarının yapılması gerekiyordu. Şimdi o devreye gidelim veya o devreyi hayalen bu zamâna getirelim her ikiside olur aynı şeydir. Ortada sadece temelleri yapılı bir yapı vardır, bu temellerin üzerine tekrardan o zamanki hakikat-i üzere "Beyt-ül atik-beytullah" ın inşa edilmesi gerekiyordu, bu işe talip ve vazifeli görününen Baba "İbrâhîm" oğul "İsmâîl" vardır.

Bunların mânâları yukarıda verilmiş idi. İşte ancak zâhir ve bâtin bu mânâlar tahakkuk etmez ise "beytullah'ın o mertebesi itibari ile inşasının gerçekleşmesi mümkün olamayacaktır.

Evet etraf inşaat sahasıdır, duvar taşı olmasını bekleyen taşlar vardır bunlar yerlerine uygun hale getirilmektedir. Nihayet duvarlar yavaş, yavaş yükselmektedir. **"Hatırla ki. İbrâhîm Beytullah'ın temellerini İsmâil ile beraber yükseltiyor," (idi)** İşte yukarıda da bahsedilen Âyet-i Kerîme bu hali açık olarak ifade etmektedir. Duvarlar yükseldikçe boyları yetmemeye başlamışlardır, bu yüzden "İbrâhîm" usta ayaklarının altına yüksekçe bir taş koyup onun vasıtası ile duvarların seviyelerini daha da yukarılara doğru yükseltmektedirler. Ve bu arada, **"şüphe yok ki sen işitensin ve bilensin, diyordu."** Diye dua ediyorlardı.

Günler geceler böyle geçmekte nihayet "Beyt-ül atik-beytullah"ın yapımı o günün ve zamanının mertebesi itibari ile önde iki köşe iki mertebeli, bu mertebeler "Âdemîyyet" ve "İbrâhîmiyyet" olmak üzere, arkası oval bir yapı olarak tamamlanmış oluyordu.

154

Bu binâ ve mânâsı âlem şumul olduğu gibi bunun "yolcu-sâlik" teki karşılığı da aynı hâl ve mânâ içinde seyr etmesi lâzım gelmektedir. Bu mertebesi itibari ile "İbrâhîm" sâlik, aynı zamanda aklın o mertebede ki temsilcisi. "İsmâîl" ise "muhabbet ve kalbin evlâdı" dır. Salik'in "bedeni-arzı" (Mekke) "beyt-ül atik-beytullah" ın temelleri ile oturduğu yer ise (gönül-Bekke) dir. İşte bu mertebede bu yaşıntıların oluşması lâzımdır ki, tabii

bunlar ilmi mânâ da olacak yaşantılardır. Hakk yolunda tevhid anlayışında oldukça ileri bir yaşam mertebesidir. Cenâbı Hakk bu mertebenin yolcularına kolaylıklar ve muhabettler ihsân etsin İnşallah. Amîn.

Bu özet izahlardan sonra tekrar yolumuza devam edelim.

﴿١٢٦﴾ وَأَذَقْنَا لِقَابَ إِبْرَاهِيمَ رَبِّ اجْعَلْ هَذَا بَلَدًا آمِنًا
وَارْزُقْ أَهْلَهُ مِنَ الثَّمَرَاتِ مَنْ آمَنَ مِنْهُمْ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ
الْآخِرِ قَالَ وَمَنْ كَفَرَ فَأُمْتِعْهُ قَلِيلًا ثُمَّ أَضْرَبْهُ
إِلَىٰ عَذَابِ النَّارِ وَبِعَسَ الْمَصِيرُ ﴿﴾

(İz kâle İbrâhîmü rabbic'al heze beleden âminen verzuk ehlehu minssemerati men âmene minhüm billâhi vel yevmil âhiri kâle men kefere feümettiühü kalilen sümme eddarrahu ilâ azabinnâri ve bi'sel masiru)

2/126. "Şunu da zikret ki: İbrâhîm, Rabbim! Burasını

155

bir emin belde kıl, ahalisini Allah'a ve âhiret gününe iman etmiş olanları da meyvelerden rızıklandır, demiştir. Allah Teâlâ da: Kâfir olanı da az bir müddet faydalandırırım, sonra da onu ateş azabına girmeye mecbur kılarım. Ne fena bir gidiş!.. diye buyurmuştur."

Buranın gerçekten (Emin) belde olması gereklidir, çünkü gelecekte orada "Muhammed-ül Emîn" zuhur

edecektir. İşte bizimde gönlümüzde bu makam'ın hazırlanması lâzımdır ki. Gönül hacc'ı nın başlangıcı ve Hakikat-i Muhammediyye ye ulaştırarak yolun açılmış olması lâzım gelecektir.

﴿٢٧﴾ وَأَذِّنْ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالًا وَعَلَى كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِنْ كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ ﴿٢٨﴾

(Ve ezzin finnâsi bilhaccı ye'tüke ricâlen ve alâ külli dâmirin ye'tîne min külli feccin amîk.)

22/27." Ve insanlar arasında hacc'ı ilân et, sana yaya olarak ve her bir geniş, uzak yoldan gelen zayıf develer üzerine binmiş olarak geliversinler."

(Hacc'ı ilân et,) Görüldüğü gibi İnsânlık tarihinde böyle bir olay ilk def'a bu Âyet-i Kerîme ile İbrâhîm (a.s.) ma âmir bir hüküm olarak bildirilmiş ve böylece de genel olarak başlatılmıştır. İşte bu merteye aynı zamanda gönül Hacc'ı nın da başlangıcı ve Tevhîd-i Ef'âl'in de gereğidir. Bu hale gelmeyen bir kimseye gönül Hacc'ı nın daveti yoktur çünkü bâtınen yaşadığı süre Hacc davetinden evvelki yaşanan hallerin süresidir,
156

belki de Nuh tufanı süresi de olabilir. Ancak zahiren kişi hangi mertebesi itibariyle yaşarsa yaşasın ona da Hacc yolu açıktır ve yaptığı hacc'ı o mertebesi itibariyle zâhiren geçerlidir.

(sana yaya olarak, gelsinler,)

Görüldüğü gibi (Beyt'e) gelsinler denilmiyor sana gelsinler deniliyor ki, çok mânîdar dır. Çünkü zâhir

Beyt-i de gönül beytini de bâtının da kuran, yani her iki Beyt-i de hazırlayan kendisidir. Zâhir Beyt yerinde dururken, gezen Beyt ise, gelenlere bunların hakikatini anlatacak ve aktaracak olandır. Yaya olarak gelmek kişinin zâhiren yaptığı bedenî amelleri ile gelmesidir ayrıca lisanen yaptığı zikirleri iledir.

(geniş, uzak yoldan gelen)

Zâhiren, dünyanın her hangi bir yerinden, bâtinen ise, Âdem (a.s.) devresinden başlayan bir eğitim ile tevhid-i Ef'âl mertebesine ulaşılmasıdır. Bunların hepsi geniş ve uzak yollardır.

(zayıf develer üzerine binmiş olarak)

Zâhiren zayıf develer'den kasıt, fakirliktir. Yani imkân darlığıdır, bilindiği gibi aslında orayı ziyaret edenlerin büyük çoğunluğu orta halli insânlardır. Bu yüzden develeri yani imkânları zayıftır, ancak Cenâb-ı Hakk onlara güç, gayret ve kolaylık vermektedir. Bu zayıf imkânlarla gelmektedirler. Develeri şişman olanların ise ağırlıkları fazla olduğundan daha baştan yola çıkamamaktadırlar.

157

Bâtinen ise, Sâlik'in devesi bedenidir ve zâten onu şişmanlatıp semirtmez ihtiyacı kadarını verir böylece nefsinin hizmetine girmesine müsaade etmez. Hareketlerinde daha rahatlık sağlar yol uzakta bile olsa onu yolundan etmez. Ayrıca onun nefsi de zayıflamıştır. Eğer kişinin nefsi zâten şişmansa bu yollara hiç çıkmasına izin vermez.

﴿١٢٨﴾ رَبَّنَا وَاجْعَلْنَا مُسْلِمِينَ لَكَ وَمَنْ ذُرِّيَّتَنَا أُمَّةً
مُسْلِمَةً لَكَ وَأَرْنَا مَنَاسِكَنَا وَتُبْ عَلَيْنَا إِنَّكَ أَنْتَ
التَّوَّابُ الرَّحِيمُ ﴿﴾

(Rabbenâ vec'alnâ müslimeyni leke ve min zürriyyetinâ ümmeten müslimeten leke ve erinâ menâsikenâ ve tûb aleynâ inneke entettevvabür rahîm.)

2/128. **"Ey Rabbimiz! Bir de bizleri sana iki ihlaslı müslüman kıl. Ve zürriyetimizden de senin için bir müslüman ümmet -vücade getir- Ve bizlere haccın usulünü göster, tövbelerimizi de kabul buyur. Şüphesiz ki sen tevbeleri kabul edersin, merhametlisin diye de duada bulunuyordu."**

Yukarıda görüldüğü gibi "ihlâs" ı kendilerine mâl etmiyorlar. Ve zürriyyetlerinden de İhlâslı Müslüman bir ümmet, ve o ümmete bir peygamber gerekeceğinden bu talebi dahi yapmış bulunuyorlar ki, bu dua kabul edilmiş, Peygamber Efendimizde bu duanın içine girmiştir. Bu dua, bizlere kadar ve daha sonralara kadar da uzanacaktır. Ve hakikat-i Muhammediyyenin tevhîd-i

158

Ef'âl mertebesinden başlangıcıdır.

Ayrıca aynı hadiseler kendi varlığımızda ki gönül âlemimizde de faaliyete geçecektir.

(bizlere haccın usûlünü göster,)

Beyt-ül Atik-Eski ev-Beytullah, varlık bulmuş iç ve

dış mânâları itibarile faaliyete geçmiştir. Artık orası Tevhîd-i Ef'âl mertebesi itibari ile ziyaret edilecektir. İşte bu husus İnsânlık tarihinde ikinci def'a faaliyete geçecektir. Bu hadise için de bir bilgi gerekmektedir, İbrâhîm (a.s.) işte bu bilgiyi talep etmektedir. Cenâb-ı Hakk bu bilgiyi kendisine vermiştir.

Bunlar (1) İhram "niyyet ve telbiye" (2) Sonra tavaf, Kâ'be'nin etrafında dönmek. (3) Sonra sa'y, "Safa ve Merve arasında gidip gelmek. (4) sonra Arafat'ta vakfe, "yani orada bulunmak" (5) Daha sonra traş olmaktır. Bunların bilindiği gibi bâtin halleri de vardır, daha fazla uzamaması için bu kadarla yetinelim.

(sen tevbeleri kabul edensin, merhametlisin)

"Tevvâb" ve "Rahîm" (Lügat mânâları ile)

Tevvâb. (1) (Tevbe. den) Tevbe edenlerin tevbesini kabul eden Allah (C.C.).
(2) Çok tevbe eden.

Rahîm. (Rahmet. den) Rahmet edici, merhamet eyleyen. Rahm Muhafaza eden, başıslayan. Rahmet ve merhamet sahibi, şefkat eden, gufran sahibi. (Kûr'ân-ı
159

Kerîm'de bu isim 220 defa zikredilir.)

(Rahm. dan) Rahmet edici, acıyan, merhamet eden.

(1) (Rehm) Döl yatağı. Çocuğun, içinde yetiştigi ve dışı canlılara mahsus organ.

(2) Karabet, akrabalık. (Mânâlarına gelir.)

Bu esmâları da sadece lügat mânâları ile belirterek ve fazla uzatmamak için yolumuza devam

edelim

﴿١٢٥﴾ وَأَذِّجَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ وَأَمْنًا
وَاتَّخِذُوا مِن مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى وَعَهِدْنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ
وَإِسْمَاعِيلَ أَنَّ طَهِّرَا بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ وَالْعَاكِفِينَ وَالرُّكَّعِ
السُّجُودِ ﴿١٢٥﴾

(Veiz cealnalbeyte mesebeten linnâsi ve emnen vettehizû min makâmi İbrâhîme musallâ ve ahidnâ ilâ İbrâhîme ve İsmâile en tahhira beytî littâifine vel âkifine verrükkeissücûdi.)

2/125. "Ve o vakit de hatırlayınız ki biz Beyti şerifi insânlar için bir sevap yeri ve bir eman yurdu kıldık. Siz de İbrâhîm'in makamından bir namaz yeri edininiz. Ve biz İbrâhîm'e ve İsmâîl'e kesin emir vermiştik ki: Benim beytimi tavaf edenler için ve orada mücavir bulunanlar için ve rükûa, secdeye varacaklar için tertemiz bulundurunuz."

(Beyti şerifi insânlar için bir sevap yeri

160

"sevap" Lügat mânâsı ile: Doğruluk, Allah (c.c) tarafından mükâfatlandırılan hareket, hayırlı hareket, hayır işleme. Diye ifade edilmektedir.

"sevap yeri" ise bunların işlendiği her mahaldir. Bilindiği gibi, (**sevab**) dinimizde şeriat mertebesinden' dir. Şeriat-ı Muhammediyye de, (1) den (700) e kadar

çıkılmaktadır. Ayrıca yine Şeriat-ı Muhammediyye de, son şekli ile binâ edilen **Kâ'be-i muazzama** da kılınan (1) bir rek'at namazın, diğer yerlerde kılınan namazlara göre (100,000) yüzbin rek'at sevabı vardır. Bu sayı **mescid-i Nebevî** de (10,000) on bin, **mescid'il Aksâ** da ise bin, (1,000) rek'attir.

"beyt-ül atik" (eski ev) ki, daha henüz **"Kâ'be"** ismini almamış idi. **"Mescid'il Aksâ"** ise o da henüz daha inşa edilmediğine göre, o zamanda dünyanın en üst düzey ibadet yeri, **"beyt-ül atik" (eski ev)** idi, işte bu yüzden bizce, orada kılınan (bir) rek'at namazın sevabı diğer başka yerlerde kılınan namazlara göre, şeriat-ı İbrâhîm üzere muhtemelen (1,000) rek'at idi. Diğer sevablarında bu hesaba göre sizler kıyaslayın.

Eskiye göre olan kıyasla, Hakikat-i Muhammed-î üzere inşa edilen (4) köşeli (**Kâ'be-i muazzama**) da bu gün yapılan ibadetlerin savabının ne kadar verimli ve bereketli olduğunu anlamak zor olmayacaktır.

İşte bu hususlar şeriat mertebesinde böyle olduğu gibi hakikat ve marifet mertebelerinden de geçerliliği vardır, bâtin-î mânâda ki kıyası böylece sizler de yapın.

161

(ve bir güven,emniyyet, eman yurdu kıldık.)

Bu dünyanın üstünde iki güvenli ve huzur veren yeri vardır, Çünkü orada "huzur" her an (hâzır) olan Hakk'ın ilâh-î tecellisi iledir. Kişiler bunları bilseler de bilmeseler de böyledir. Birisi zâhiri olan o günün mertebesi itibariyle "Beyt-ül Atik) diğeri ise "İbrâhîm" (a.s.) ın "Halîl" olan gönlüdür. Ondan sonraki devirlerde

ise o devrin içinde bulunduğu mertebesi itibariyledir. Muhammediyyet mertebesinde ise bu husus zâhir ve bâtin kemâle ermiştir.

﴿٣﴾ وَهَذَا الْبَلَدِ الْأَمِينِ ﴿٩٥/٣﴾ (Tîn Sûresi 95/3)

(Hezel beledil emîn)

"95/3. Ve bu emîn olan beldeye."

Zât-ı Ulûhiyyet, meretebe-i muhammediyyet hakkı için bu beldeye ve gönül âlemine "kasem-yemin" etmektedir. Meretebe-i İbrâhîmiyye de ise sadece **eman yurdu kıldık.**)Diye ifade edilmiştir ki arada çok büyük fark vardır.

Zât-ı Mutlakın İlmi İlâhîsinde mevcut olan zât-î Hakikatlerinin meydana çıkması için mertebeleri itibari ile tenezzül ederek cisimler halinde ve özlerinde mânâlarını zuhura getirmiştir. İşte eski devirlerde "Beyt-ül atik" son devirde ise "Beytullah-Kâ'be-i muazzama" Vücûd-u mutlakın "Hüvvet-i itibari ile zuhura çıkmasıdır. İşte yukarıda ki "eman ve yemin" Beytullah-ın bu hakikatinedir, yoksa taşlarına değildir. Cenâb-ı Hakk'ın yemin ettiği bir şey de kendinden

162

başka bir şey yoktur. Çünkü yemin edilen şey en az yemin eden kadar değerli olmalıdır ki, değeri olsun, yoksa yemin edilen yemin edenden daha değersiz olursa o yeminin fazla değeri ve kıymeti olmaz, Cenâb-ı Hakk için de böyle bir şey söz konusu değildir. Eğer bir yerde yemin varsa onu iyi anlamak bizlere düşmektedir. Sûre-i Şerifin başında yemin edilen "İncir" de aynı şekildedir. Zâhiren incir yemişi bâtinen ise "vahdette kesret" anlayışı olarak bütün âlemleri kapsamaktadır.

İnsân-ı Kâmilin gönlü de dünyanın en emin yeridir kim onun içine girerse her şeyden emîn olur çünkü oranın sahibi Haktır, gönle ve beyt-e giren kimse Hakk'ın evinin ehli olur ve orada ikâmet etmeye başlar oranın düzenini öğrendikten sonra da "Ehlûllah-Allah ehli" "zat ehli" olur. Âlemlerde bundan daha emin bir yer-belde yoktur. Bu hususta şöyle denmiştir. **(Ya bir gönül ol, ya da bir gönüle gir.)** Bunun dışında kalma hayal ve vehim vadîlerinde helâk olursun.

(Beyt-ül Atik' in Kâ'be-i Muazzama-Beyt-ül Haram)a döndürülmesinin evreleri'ni "Sûre-i Fetih" isminde ki kitabımızda belirtmiş idik, daha çok bilgi oradan bakılabilir.

"Siz de İbrâhîm'in makamından bir namaz yeri edininiz."

Bu Âyet-i Kerîme'nin ifade ettiği mânâyı çok iyi düşünmemiz lâzım gezmektedir. Görüldüğü gibi içinde "Makam-ı İbrâhîm" de namaz kılınız hükmü olduğu gibi açık olarakta ayrıca orada bir namaz yeri edininiz, yâni

163

namaz yerine sahib olunuz orası da sizin, İbrâhîmiyyet mertebesi itibariyle makamınız olsun. Hükmünde sadece bir tavsiye değil, aynı zamanda bir emirdir.

Bu âlemde İlâh-î tecelliye mahal iki makam vardır bunların biri, "İnsân" şehrinde, gönül kâ'be'si, diğeri ise "Mekke" şehrinde, eski ismi ile "Beyt-ül Atik" daha sonraki ismi ile "Kâ'be-i Muazzama"dır. Bunların her ikisinde de iki makam mevcuttur hattâ bütün makamlar

mevcuttur. Ancak İbrâhimiyyet zamanında ki "Beyt-ül Atik"te o zamana kadar gelen iki makam vardır biri "Beyt-ül Atik" in o zamanın tecelli mertebesi ile. hullet sahibi makam-ı "İbrâhîmiyyet" in tecelli yeri olan taş ve taşın bulunduğu yerdir. İşte ancak bu makâm-ı İbrâhîmiyyetten Hakk'ın zâtına yol vardır, buda (isr-gece yürümek"tir.

İşte kişinin gönül âleminde , o zamanın mertebesi tecellisine göre İbrâhîmiyyet "hullet-tahallül" hakikatini yaşanması ve ona sahip olunması bâtınen orada **"namaz yeri edinilmesi"** dir ki kişinin şahsına aittir, çünkü kendi ürettiği "makâm-ı İbrâhîmiyyet-i" dir.

Diğeri ise Âyet-i Kerîmenin bahsettiği. Devri İbrâhîmî de yaşanan "Beyt-ül Atik" içinde bulunan makâm-ı İbrâhîm de veya arkasında bir namaz vakti süresince o kadar **"namaz yeri edinilmesi"** dir. Orada ki sâhiplik süresi o kadardır, çünkü orda kişi misâfirdir, arkadan başka misafirler de gelecektir onlara yer açmak için orası fazla meşgul edilmemesi gerekmedir.

"Beyt-ül Atik" in "Kâ'be-i Muazzama" ya dönüşme-
164

sin den sonra ise gerek gönül kâ'be'si gerek orasının hükümleri tamamen değişmiş ve bütün mertebeleri "Hakikat-i Muhammed-î" hükmüyle bünyesinde toplamıştır.

"Benim beytimi tavaf edenler için"

Bilindiği gibi yedi "şavt" yâni beyt'in etrafında, Hacer-ul esved'in köşesinden başlayarak tekrar orada tamamlanan yedi dönüştür, buna ise bir tavaf demek

tedir. (benim beytimi) demek zâtımın "tavafı" demektir. Bu tavafın değişik mertebelerden değişik mânâlarda tatbikat-ı vardır. O gün itibari ile İbrâhîmiyyet mertebesinden yapılan tavaf "Esmâ-Hullet" mertebesinden olan tavaf'tır. Muhammediyyet mertebesinin zat-î tavafına benzemez.

"ve orada mücavir bulunanlar için"

Mücavir, civarda-yakında kalanlar demektir. Uzaktan gelen Hacc ve Umre misâfirlerinin kaldıkları yerlerden Beyt'e daha kolay ulaşabilmeleri için oldukça yakın yerlerde kalmak istemektedirler. Bu yüzden onlara mücavir denir. Gerçi yakın muhitlerde devamlı oturanlar da mücavir sayılır ancak mukimdirler Âyet-i Kerîme dışardan gelenler için bahsetmektedir.

"Ve rükûa, secdeye varacaklar için tertemiz bulundurunuz."

Rükû ve secde, İbrâhîmiyyet mertebesi itibari ile Esmâ-Hullet mertebesinde. Muhammediyyet

165

mertebesinin fenâ ve bakâ hallerine benzemez. İşte ziyarete gelenlerin bütün bu görevlerini hakkıyla yapabilmeleri için "Beyt'i mi" temiz tutun diye ikaz edilmişlerdir. Onlar da ellerinden geleni yapmışlardır. Zâhir de böyle olduğu gibi bâtında da böyledir. Aynı şekilde gönül beytinin de temiz tutulması lâzım gelmektedir. Çünkü oranın tek hatırlı bir misâfir ve ziyaretçisi vardır o da Hakk'ın kendisidir.

Muhammediyyet mertebesinde ise gönül, (Arşı

Rahmân) dir. Zât ve sıfat mertebeleri itibari ile "Arş" Esmâ ve ef'âl mertebeleri itibari ile "Kürsî" dir. Bunların mutlaka temiz tutulması yâni oraya benlik ve beşeriyet duyguları girmemelidir. Bu hususta benzer diğer bir Âyet-i Kerîme'ye de göz atalım.

﴿٩٧﴾ فِيهِ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ مَّقَامُ إِبْرَاهِيمَ وَمَنْ دَخَلَهُ
كَانَ آمِنًا وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ
إِلَيْهِ سَبِيلًا وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ ﴿٩٧﴾

(Fîhi Âyâtün beyyinâtün makâm'ü İbrâhîme ve men dahelehü kâne âminen ve lillâhi alennâsi hiccülbeyti menistetaa ileyhi sebîlen ve men kefera fe innellahe ganiyyün anil âlemîn.)

3/97. **"Onda açık alâmetler, İbrâhîm'in makâmı vardır. Ve her kim ona girerse emin olur. Ve onun yoluna gücü yeten kimseler üzerine de o beyti hacc etmek Allah Teâlâ için bir haktır. Ve her kim inkâr ederse şüphe yok ki, Allah Teâlâ bütün âlemlerden ganîdir."**

166

görüldüğü gibi bu Âyet-i Kerîme de, diğer Âyet-i Kerîme'nin bir benzeridir ancak bura da çok mühim bir ifâde daha vardır.

"beyti hacc etmek Allah Teâlâ için bir haktır."

Bu ifâdenin ise, üzerinde çok durulmalıdır. Allah'ın Hakk'ı demek bunun mutlaka ödenmesi demektir. İşte bu yüzden, zâten Hacc farz olmuştur. Aslında her farz Allah'ın hakkıdır. Yâni belirlenen şartlar altında kulun

kulluk borcudur. Zâten bunlar açık olarak belirtilmiştir. Ancak bu husus klâsik mânâ da hemen söylenip geçilecek bir mes'ele değildir. Allah'a olan borçlar her merteye de olan kişilere göre değişik anlayışlar ve bu anlayışlara göre de tatbikatları gerekmektedir.

Şöyle ki, şeriat mertebesinde olanın bunları tatbik edişi fiil olarak aynı olsa bile, anlayış olarak başkadır. Tarikat mertebesi de öyledir. Hakikat ve Marîfet mertebeleride öyledir. O halde yerine göre bunların hepsi ile amel etmek gerekir. Ancak bunun içinde irfaniyyet gerekir. İşte kişi hangi mertebenin anlayış ve idraki içinde yaşıyor ise yaptığı fiilleri o merteye itibari ile değerlendirilir.

Bu mertebelerin hepsini ayrı, ayrı yazmağa fazla zamânımız olmadığından, hakikatleri yönünden anlama ya çalışalım. Birde şöyle bilelim ki;

Farzlar, Allah'ın Zât-î hakk-ı, bizimde zâtımızı ilgilendiren zât-î borçlarımızdır.

167

Sünnetler ise, Peygamberimizin Sıfât-î hakk-ı, bizim de sıfatlarımızı ilgilendirilen Sıfât-î borçlarımızdır.

Hâl böyle olunca bu borçların, kişi hangi mertebede bulunuyor ise o mertebeden bunların mutlaka o ibâdet tatbikatları yapılarak ödenmesi gerekmektedir, aksi halde büyük bir borç yükü ile âhirete gidilecektir.

Farz olan ibâdetler, Rûh yönüyle, sünnet olan

ibâdetler ise Nûr yönüyle yapılan ibâdetlerdir. Bunların farkında olmayan ibâdet ehli ise fiillerini beden yönüyle yapmaktadır.

"beyti hacc etmek Allah Teâlâ için bir haktır."

Hacc'ın ve umrenin edâ edilmesi, Allah'a (c.c.) ve Peygamberine olan borcun ödenmesidir. Daha başka yerlerde de belirttiğimiz gibi. Hacc. "*Hakikat-i İlâhiyye de cemâlûllah-ı seyr.*" Umre ise *hakikat-i İlâhiyye de Hakikat-i Muhammediyye yi seyr*" dir.

Aslında genel anlamda "borç ve hak" olarak ifâde edilen husus, Zâtından, Zâtına olan yolculuğudur.

(İnsân-ı Kâmil, Hakikat-i İlâhiyye üzere mahlâktur, ve sûret-i Rûhiyyesi ve cismâniyesinin cümlesi Allah ismi Câmî-i'nin gölgesidir.) Diye ifâde edilmiştir.

168

Bu yolculuk "Hacc ve Umre" olarak isimlendirilmiş tir, her merteben bir çok ifâdeleri vardır, bâtında Allah'ın zât-ı olan Hakikat-i ilâhiyye yi, zâhirde olan hakikat-i İlâhiyye üzere, zâhirde mahlûk olan İnsân-ı Kâmil-in ziyâretidir. BU ziyâret işte bu yüzden farzdır, çünkü bütün bu âlemler İnsân-ı Kâmil için halkedilmiş, İnsân-ı Kâmil ise hakkın bütün vasıflarıyla techiz edilerek Hakk'a ayna olmak üzere zuhura çıkartılmıştır, işte Hakk bütün bunları zât-î zuhuru olan, "yere göğe" yüklediği emânetini, İnsân-ı Kâmiline yüklediği için bu yükün de kendisi olduğu için, işte bu yükle yâni

kendi hakikatiyle zâhiren, bâtınını ziyâret ve bâtınına ayna etmiş olmaktadır. Böylece Hacc ve Umreye gelenlerden zâtınını seyretmektedir.

Buda iki türlüdür biri bilinen sûrî yolculuktur diğeri ve aslî olan ise bir ömür boyu sürecek olan gerçek seyr-ü sülûk neticesinde oluşacak olan fenâ ve bakâ mertebeleri içinde zâtına ulaşmaktır. İşte bu Bâtın-î Hacc'tır ve Cenâb-ı Hakk'ın istediği hak, budur yâni dünya ya göndergi ve kendine zât-î zuhurunu emânet ettiği İnsân-ı kâmilinin yollarda oyalanmayıp tekrar kendine yâni aslına dönmesini istemesidir.

"Ve her kim inkâr ederse"

Bu hakikatleri her kim inkâr ederse mes'ûliyyet-i kendine aittir ve neler kaybettiğinin farkında da değildir.

"Şüphe yok ki, Allah Teâlâ bütün âlemlerden ganîdir."

169

Zât-ı mutlak ifâdesiyle Allah-u Teâlâ bütün âlemlerden ganîdir bu mertebe ise "tenzîh-i kadîm" "mutlak tenzîh" tir, diğeri tenzîhler ise mukayyet-kayıtlı tenzîhlerdir ki, tenzîh edenin mertebesi ve idrakine göredir. Yukarı da bahsedilen haller ise Zât-ı mutlağın, Zât-ı mukayyet hükümleri içinde oluşan Zât-î yaşam halleridir.

Bu halleri de böylece özetle ifâde ettikten sonra yolumuza devam edelim.

﴿٤﴾ قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ
مَعَهُ

(Kad kânet leküm üsvetün hasenetün fî İbrâhîme vellezîne meahu)

60/4. **"Muhakkak ki: Sizin için İbrâhîm'de ve onunla beraber olanlarda bir güzel örnek vardır."**

Görüldüğü gibi İbrâhîm (a.s.) ve onun anlayışında olanların hallerinin güzel bir örnek olduğu ifâde edilmektedir. Bu güzel haller yukarıdan beri ifâde edilmeye çalışılan mertebe-i İbrâhîmiyyet'in özellikleridir. Seyr-u sülûk yolunda olanlar için bu hususların mutlaka göz önünde bulundurulması lâzımdır.

﴿١٢٠﴾ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ كَانَ أُمَّةً قَانِتًا لِلَّهِ حَنِيفًا
وَلَمْ يَكُ مِنَ الْمُشْرِكِينَ

170

(İnne İbrâhîme kâne ümmeten kâniten lillâhi hanîfen velem yekü minel müşrikîne)

16/120. **"Muhakkak ki İbrâhîm, -başlıca- bir ümmet idi. Allah'a itaat ediyordu, batıldan uzak idi ve müşriklerden olmuş değildi."**

İbrâhîm (a.s.) in şahsında, "İbrâhîmiyyet mertebe sinin" hakikatleri anlatılmaktadır. Bunlardan biri de kendinin tek görünse de, aslında **"bir ümmet"** olduğu açık olarak belirtilmektedir. "Ümm" "ana" demek

olduğundan bu hakikatların anası, ve anası olduğundan da, aynı zamanda doğuş yeridir. Ve insânlık seyrinde bu hakikatlar ilk olarak "mânâ-ı İbrâhîmiyye" de zuhura çıkmıştır. Bir sâlik'inde seyrinde bu idraklere ulaşması gerekmektedir. Ayrıca bu merteye tevhid mertebelerine geçmekte bir inkılâbtır.

Bu merteye de ümmet'in oluşması "Hullet-tahallül" hakikatının faaliyete geçmesidir. Bütün esmâ-i İlâhiyyeyi bünyesinde toplamış ve faaliyete geçirmiş olan bu merteye de her bir Esmâ-i İlâhiye bir varlık-kimlik oluşturmaktadır, işte bunların her birerleri özel bir kimlik ile faaliyette olduklarından esmâ-i İlâhiye ümmetinin bir ferdidir. İşte bu Esmâ fertleri o mertebenin Allah ismi câmi-i İmamlığında ümmetini oluştururlar. İşte yine bu yüzden ilk İmâmet mertebesi bu makamda ortaya çıkmıştır.

Bu hakikat-i idrak etmiş olan kimse, yalnız başına namazını kılsa dahi arkasında bâtının da kendisinin esmâ-i ilâhiye ümmet-i olduğundan onlar da cemaati

171

olduğundan o namaz cemaatle kılınan namaz olmuş olur. Ancak bu merteye sadece "Esmâ" cemaatidir zamanının en üst idrak yaşantısıdır. Yeri gelmişken küçük bir hususu da özetle belirtmek yerinde olacaktır.

Şeriat-ı Muhammediyye de, fiziki cemaatle namaz kılmak (27) derece savap kazandırmaktadır. Bu merteye Kûr'ân-ı Kerîm'de belirtilen yirmiyedinci Peygamber iseviyyet mertebesidir. Bu merteye ise fenâfillâh mertebesidir. Yâni imama uymuş olan cemaat imama tabi olduğundan "fâni-i fil imam-imamda fâni"

olduklarından ona uymak zorunda kaldıklarından kendi başlarına bir hareket yapamazlar çünkü imam da fâni hükmündedirler. Bu durumda İmam Muhammediyyet mertebesi, cemaat ise iseviyyet mertebesinde kâimdirler. Ancak bu oluşumların islâm dışı o kimseler ile alâsı yoktur bu mertebeler İslâmın belirttiği kurallar içinde geçerli olan hakikatlerdir. Zâhiren bile olsa diğer cemaatların yaptıkları ibadetleri veya amelleri ancak islâmi bir imama tabi olmak suretiyle geçerli olabileceği anlaşılmaktadır.

Eğer cemaat ve başındaki imam, bu hakikatlerin ve kendi hakikatlerinin farkında değilse gaflet ehli iseler bu namazlar sadece sûri olup savap kazandırır, Mi'rac ehli yapmaz. Ancak, bir Ârif kendi başına zahiren yalnız gibi gözüken bir namaz eda ediyor ise de, işte onun namazı (28) dereceli olan hakikat-i Muhammed-î namazıdır, ve aynı zamanda cemaatle kılınan namazdır, çünkü onun cemaatı İbrâhîmiyyet mertebesinde oluşan esmâ mertebesine ilâveten sıfat mertebesinin de cemaat-ı onun arkasındadır. Çünkü İnsân-ı kâmil Hakk'ın zâtının

172

yâni (Allah) ismi câmiinin temsilcisi olarak "Kibleye-Hakk'ın Zâtına" dönerek vechini teslim etmiştir. İşte ancak onlara zât-î ihsan-cemâl-i İlâh-înin keşfi ve müşahedesi açılmış olur. Çünkü *İnsân-ı Kâmil hakikat-i İlâhiye üzerine mahlûk ve sûret-i rûhiyyesi ve cismâniyyesi Allah ismi câmi-i nin gölgesidir*, denmiştir. Bu hususun daha iyi anlaşılabilmesi için özel bir

eğitim gerekmektedir.

"Allah'a itaat ediyordu,"

Bir hadîs'te (*Kim ki, Allah'a itaat ederse Allah'ta ona her şeyi itaat ettirir*) hükmü bildirilmiştir. İşte o mertebede de İbrâhîm (a.s.) isimleri ve sıfatları yönüyle değil, "Hakk'a" Allah ismi zâtisi yönünden itaat ve ibadet ediyordu. Bu anlayış içerisinde olduğundan, yukarıda bahsedilen (ibtilâ-ımtihan) olduğu kelimelerin zuhur mânâları ona bir şey yapamadı, "ateşin yakamayışı" gibi, çünkü o Allah-ın (c.c.) zâtına itaat ettiğinden, isimlerin zuhurları olan eşya da ona itaat etmişti.

"batıldan uzak idi ve müşriklerden olmuş değildi."

Batıl, nefis ve hevânın ürettiği asılsız hükümlerdir. Putlara tapılması gibi. İbrâhîm (a.s.) Hakk'ın Zâtına yöneldiğinden ve daha başlarda kendi nefsinden her hangi bir şey uygulamadan, tamamen ilhâm-î hareket

173

ettiğinden, bâtıldan uzak kaldı. Müşriklerden olmayışı ise "Esmâ-i İlâhiye" yi bir bütün olarak "tahallül-halil" etmesi giyinmesidir. Şirk aslında zâhir ve bâtın olmak üzere iki türüdür. Biri zâhir de görülen madde âleminde "put" ismi verilen sûretlere ibadet edilmesi. Diğer bâtın olanı ise Esmâ-i İlâhiyesinin bir bütün halinde kabulü ve bölünmemesidir. **"Şirk esmâ-i İlâhiye yi bölmektir,"** denmiştir. Özetle bu şu demektir. İrfâniyyet yönünden bakıldığında bütün âlemdeki zuhur

mertebeleri Hakk'ın bir isminin mânâsının faaliyete geçtiği yerlerdir, anlayışı içinde bakıldığında bazı zuhur yerlerinin yanlış ve eksik olduğunu gördüğümüzde, o zuhuru ortaya getiren "esmâ" yı bu yönden kabul etmediğimizden onu farkında olmadan "Esmâlar" bütününün dışında bırakmış oluruz, işte o dışarıda bıraktığımız zuhuru hakkın dışına itmiş oluruz, bu âlemde hakk'ın dışında her hangi bir şey olayamayacağından, o halde o ayrı gördüğümüz zuhura bir kimlik ve mensubiyyet vermemiz, gerekecektir bu mensubiyyette ancak kendi başına bir ilâh olması gerekecektir. İşte bu yüzden varlık âleminde her hangi bir şeyi ayrı görmek "Esmâ-i İlâhiye yi bölmek olacağından, böyle bir şey de, bâtınen şirk hükmünde dir. Bu anlayış zâhir itibariyle suç unsuru sayılmaya bilir, ancak bu anlayışta olan kimse ebediyyen irfan ehli ve kendini bilen olamaz. O halde hayatımız daha henüz elimizde iken islâm'a ve kendimize bakışımızı gerçekten incelemeli ve bulabilirsek eksikliklerimizi vaktiyle düzeltmeliyiz. Zîra gerçekten bu hayat çok hızlı olarak herkesi kendi son gününe sür'atle götürmektedir akıbetimizden Hakk'ın Rahmâniyyet'i ne sığırız.

174

﴿١٠٨﴾ وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ ﴿﴾

(Ve teraknâ aleyhi fil âharîne)

37/108. 'Ve sonrakilerin arasında O'na karşı-iyi bir nam" bıraktık."

Yukarıdan beri ifade edilen İbrâhîmiyyet mertebesinin hakikatlerini, sonra gelecek üzerine bir verese-miras bıraktık, kim bu ilmî mertebe mirasından

faydalanır ise, bu şekilde ona dua edeceğinden iyi bir nam olmuş olacaktır. Bu yolun yolcuları hepimiz o na, dolayısı ile o mertebenin mânâsına, ve o mertebenin mânâsının da hakikat-i olan, Hakikat-i Muhammediyye ye ye ve onunda hakikat-i olan, Allah'ın zâtına ebediyyen şükranlarımızı sunarız.

﴿ ۱۱۰ ﴾ كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ﴿﴾

(Kezâlike neczil muhsinîn)

37/110. **"İşte iyileri böylece mükâfatlandırırız."**

Mealde iyiler, diye geçen aslında "Muhsin" ifadesi ile belirtilen kimselerin durumu çok değişiktir. "Muhsin" ihsân edilmiş demektir. İhsân ise iki türdür. Biri maddi mânâ da ihsân da bulunmak diğeri ise, Mânevi mânâ da ihsân da bulunmaktır. Burada ise İbrâhîmiyyet mertebesi bakımından olan mânevi ihsândır ki, İbrâhîmiyyet mertebesinde olan bütün hakikatlerin

175

taleb edene çalışmaları ve gayreti neticesinde verilmesidir. Bu yolun ve ihsân-ın kemâli Muhamme diyyet ve orada oluşan İlâh-î müşahedelerdir.

﴿ ۱۱۱ ﴾ إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ ﴿﴾

(İnnühü min ibâdinal mü'minîne)

37/111. **"şüphesiz ki, o mü'min olan kullarımız dandır."**

Kendisi, daha evvelce "**ben müşriklerden değilim.**" diye dua etmişti, (6/79) işte bu yüzden o nun mü'minliği böylece tasdik edilmiş olmakta idi. Ondan daha evvelce de mü'minler vardı, fakat onun bu mertebesinin "**Hanif ve Halil**" lik, (Tevhîd-i ef'âl) özellikleri itibariyle mü'minlerin evveli olmuştur. İşte bu merteye ilk def'a Hakikat-i İbrâhîmiyye ile faaliyete geçmiş, oradan bize Kûr'ân-ı Kerîm ve onun da sözcüsü olan Hz. Muhammed (s.a.v.) Efendimiz tarafından bildirilmiştir. Şükründen aciziz. Bütün bu bilgilerin bu günlere kadar gelmesine vesile olan zâhir bâtın bütün Ulâmayı kirâm hazarâtının ve ehli İrfanın, cümlesinin ruhlarını yüceltmesini Rabb'ı mızdan niyaz ederiz. Ve ayrıca İbrâhîm (a.s.) ve Yakub (a.s.) da, sırada belirtilen duâyı çocuklarına yapmış olduğu dua ile şimdilik bu kitabımızı da bitirmiş olalım. Cenâb-ı Hakk okuma zahmetine katlanan bütün okuyucularımızın en iyi bir şekilde faydalanmasını nâsib etsin İnşallah.

176

﴿١٣٢﴾ وَوَصَّىٰ بِهَا إِبْرَاهِيمُ بَنِيهِ وَيَعْقُوبُ يَا بَنِيَّ
إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَىٰ لَكُمْ الدِّينَ فَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ
مُسْلِمُونَ ﴿١٣٢﴾

(Ve vassa bihâ İbrâhîmü benîhi ve yağkub yâ
beniyye inellahestafâ lekümüddîne felâ temü
tünne illâ ve entüm müslimüne)

2/132. "Ve bunu -dinini- İbrâhîm de oğullarına
vasiyette bulundu, Yakup da. -Her biri dedi ki-

Oğullarım; şüphe yok ki Allah Teâlâ sizin için İslâm dinini seçti. Binaenaleyh siz ölmeyiniz, ancak müslüman olduğunuz halde ölünüz.”

İşte bu Âyet-i Kerîme bu gün dahî her birerlerimize hitap ve İslâm dininin acabâ hangi mertebesinde olduğumuzu onu gerçek bâtinî hükümleriyle anlayabilmemizin gerekli olduğunu ikaz etmektedir. Gereğini hepimizin kendi menfaatlerimiz bakımından yerine getirmemiz cidden icab etmektedir.

Hatırasına binaen tahiyyatta okuduğumuz salâvatlarımız ile bu kitabımızı da şimdilik neticelen direlim İnşallah.

Gayret bizden muvaffakiyyet Hakk'tandır.
Allah Hakk söyler hakikat-i söyler.

177

Bismillâhirrahmânirrahîm:

(Allahümme salli alâ Muhammedin ve alâ âli Muhammedin kemâ salleyte alâ İbrâhîme ve alâ âli İbrâhîme inneke hamîdün mecîd.)

“Allah'ım! İbrâhîm'e ve yakınlarına rahmet ettiğin gibi, Muhammed'e, O'nun evlât ve yakınlarına da rahmet et; muhakkak ki, Sen övülmeye lâayık ve yüce şan sahibisin.”

(Allahümme bârik alâ âli Muhammedin ve alâ

**âli Muhammedin kemâ bârekte alâ İbrâhîme ve alâ
âli İbrâhîme inneke hamîdün Mecîd.)**

“Allah’ım! Muhammed’i ve yakınlarını, İbrâhîm’i ve yakınlarını mübârek kıldığın gibi, mübârek kıl; Şüphe yokki, övülmüş yalnız sensin, gerçekten şan ve şeref sâhibi de sensin.”

(11/04/2010) Pazar Terzi Baba Tekirdağ.

KAYNAKÇA

- 1. KÛR’ÂN VE HADİS :**
- 2. VEHB** : Hakk’ın hibe yoluyla verdiği ilim.
- 3. KESB** : Çalışılarak kazanılan ilim.
- 4. NAKİL** : Muhtelif eserlerden, Mesnevi’i şerif, İnsân-ı Kâmil, Fusûsu’l Hikem ve sohbetlerimizden müşahede ile toplanan ilim.

178

“DAHA EVVELCE ÇIKAN KİTAPLARIMIZ”

(Gönülden Esintiler)

- 1. Necdet Divanı:**
- 2. Hacc Divanı:**
- 3. İrfan Mektebi, Hakk Yolu’nun Seyr defteri:**
- 4. Lübb’ül Lübb Özün Özü,(Osmanlıca’dan çeviri):**
- 5. Salât- Namaz ve Ezan-ı Muhammedi’de Bazı hakikatler:**
- 6. İslâm’da Mübarek Geceler, bayramlar ve**

Hakikatleri:

7. İslâm, İmân, İhsân, İkân, (Cibril Hadîs'i):
8. Tuhfetu'l Uşşâkiyye, (Osmanlıca'dan çeviri):
9. Sûre-i Rahmân ve Rahmâniyyet:
10. Kelime-i Tevhid, değişik yönleriyle:
11. Vâhy ve Cebrâil:
12. Terzi Baba (1) ve Necm Sûresi:
13. (13) On üç ve Hakikat-i İlâhiyye:
14. İrfan mektebi, "Hakk yolu"nun seyr defteri
ve şerhi
15. 6 Pey- (1) Hz. Âdem Safiyyullah (a.s.)
16. Divân (3)
17. Kevkeb. Kayan yıldızlar.
18. Peygamberimizi rû'ya-da görmek.
19. Sûre-i Feth ve fethin hakikat-i.
20. Terzi Baba Umre (2009)
21. 6 Pey - (2) Hz. Nûh Neciyyullah (a.s.)
22. Sûre-i Yûsuf ve dervişlik:
23. Değmez dosyası
24. 6 Pey-3-Hz. İbrâhîm Halîlûllah- (a.s.)

179

25. Köle ve incir dosyası:
  26. Bir zuhûrât'ın düşündürdükleri:
  27. Genç ve elmas dosyası:
  28. Kûr'ân'da Tesbîh ve zikr:
  29. Karınca, Meml Sûresi:
  30. Meryem Sûresi:
  31. Kehf Sûresi:
  32. İstişare Dosyası.
  33. Terzi Baba Umre dosyası. (2010)
-

Mektuplar ve zuhuratlar serisi:

41- 12- Terzi Baba-(1)

42- Terzi Baba-(2)

-----İnternet
dosyaları-

43-Terzi-Baba-Mektuplar ve zuhuratlar-3-

44-Terzi-Baba-Mektuplar ve zuhuratlar-4-

45-Terzi-Baba-Mektuplar ve zuhuratlar-5-

46-Terzi-Baba-Mektuplar ve zuhuratlar-6-

47-Terzi-Baba-Mektuplar ve zuhuratlar-7-

48-Terzi-Baba-Mektuplar ve zuhuratlar-8-

49-Terzi-Baba-Mektuplar ve zuhuratlar-9-

50-Terzi-Baba-Mektuplar ve zuhuratlar-10-

51-Terzi-Baba-Mektuplar ve zuhuratlar-11-

52-Terzi-Baba-Mektuplar ve zuhuratlar-12-

53-Terzi-Baba-Mektuplar ve zuhuratlar-13-

54-Terzi-Baba-Mektuplar ve zuhuratlar-14-

55-Terzi-Baba-Mektuplar ve zuhuratlar-15-

56-Terzi-Baba-Mektuplar ve zuhuratlar-16-

57-Terzi-Baba-Mektuplar ve zuhuratlar-17-

180

58-Terzi-Baba-Mek-ve-zu-Ke-Kara-bi-dosyası-18-

59-Terzi-Baba-Mektuplar ve zuhuratlar -19-

NECDET ARDIÇ

Büro : Ertuğrul mah.
Hüseyin Pehlivan caddesi no. 29/4
Servet Apt.
59 100 Tekirdağ.

Ev : 100 yıl Mahallesi uğur Mumcu Cad.
Ata Kent sitesi A Blok kat 3 D. 13.
59 100 Tekirdağ

Tel (Büro) : (0282) 263 78 73
Faks : (0282) 263 78 73
Tel (ev) : (0282) 261 43 18
Cep : (0533) 774 39 37

Veb sayfası: Amerika: <[http:// necdetardic. org/](http://necdetardic.org/)>

Veb sayfası: Amerika: <www.necdetardic.info>

Veb sayfası: Almanya: <www.terzibaba.com>

Radyo adresi (form): <[terzibaba13.com](http://www.terzibaba13.com)>

MSN Adresi:

Necdet Ardıç <terzibaba13@hotmail.com>

181

**İbrâhîm-i anla sözünden,
Nasıl da yalvardı özünden,
Tevhîd'e bak onun gözünden,
Kâ'be'ni yeniden kurmağa geldim.**